

AASTARAAMAT 2023

EESTI

RAHVUSVAHELINE KONKURENTSIVÕIME

Eesti konkurentsivõime 64 riigi võrdluses ning olulised
konkurentsivõimeindikaatorid Euroopa Liidu
ja Läänemere riikidega võrreldes

EAS
Enterprise Estonia

Euroopa Liit
Euroopa
Regionaalarengu Fond

Eesti
tuleviku heaks

EAS
Enterprise Estonia

Eesti rahvusvaheline konkurentsivõime 2023

AASTARAAMAT

Eesti konkurentsivõime 64 riigi võrdluses
ning olulised konkurentsivõimeindikaatorid
Euroopa Liidu ja Läänemere riikidega võrreldes

Tallinn 2023

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	3
1. RIIKIDE RAHVUSVAHELISE KONKURENTSIVÕIME HINDAMISE TULEMUSED.....	4
2. EESTI MAJANDUSE KONKURENTSIVÕIME EUROOPA LIIDU LIKMESRIIKIDE VÕRDLUSES.....	9
2.1. Majanduse seisund.....	10
2.2. Valitsuse töö tõhusus	12
2.3. Äritegevuse efektiivsus.....	13
2.4. Infrastruktuur	15
3. EESTI KONKURENTSIVÕIME INDIKAATORID LÄÄNEMERE RIIKIDE VÕRDLUSES	17
3.1. Majanduse seisund.....	17
3.2. Valitsuse töö tõhusus	27
3.3. Äritegevuse efektiivsus.....	37
3.4. Infrastruktuur	47
4. EESTI MAJANDUSARENGUT TAKISTAVAD TEGURID.....	57
5. EESTI POSITSIOON RAHVUSVAHELISTES REITINGUTES	60

Väljaande koostasid: Peeter Raudsepp, Bruno Pulver, Ülo Mattheus, Kiira Martens,
Aet Vanamölder, Kelly Tänav, Maris Viileberg, Albert Hansa

Andmetöötlus: Ingrid Niklus, Viivika Savina

Kujundus: Mati Reiman

Informatsioon: Peeter Raudsepp (EKI direktor)
tel: 5617 3135, e-post: eki@ki.ee
<http://www.ki.ee>

Väljaande andmete kasutamisel või tsiteerimisel tuleb viidata allikale.

SISSEJUHATUS

Käesolev aastaraamat on järjekorras kahekümne kolmas ja tugineb nagu varasemadki Lausanne'i Rahvusvahelise Juhtimise Arendamise Instituudi (IMD) väljaandele „World Competitiveness Yearbook”. Väljaanne kannab aastanumbrit 2023 ning IMD jaoks on see järjekorras kolmekümne viies. Eesti Konjunkturiinstituut osaleb aastaraamatu väljaandmisel alates 2001. aastast.

Aastaraamat annab Eesti lugejatele ülevaate IMD projektis osalevate riikide (2023. a 64 riiki) konkurentsivõimest, tuues ära nende kohad edetabelis ja konkurentsivõime indeksid esikohal oleva riigi suhtes. Aastaraamatus tutvustatakse osalevate riikide paremusjärjestust konkurentsivõime faktorite lõikes (I ptk). II peatükk on pühendatud Eesti ja teiste Euroopa Liidu (EL) liikmesriikide konkurentsivõime iseloomustamisele. Kaaluka osa aastaraamatust moodustab III peatükk, kus tuuakse ära Eesti majandust ja selle konkurentsivõimet iseloomustavaid näitajaid võrdluses teiste Läänemere riikidega. IV peatükis analüüsitakse Eesti majandusarengut takistavaid probleeme.

Kõik seni ilmunud aastaraamatud on rõhutanud riigi kõrge konkurentsivõime olulisust tänapäeva avatud maailmas ja näidatud, et riikide käsutuses on palju erinevaid võimalusi edu saavutamiseks tihedas rahvusvahelises konkurentsivõimes. Kõige vahetum tee edule on kaupade ja teenuste ekspordi suurendamine. Ettevõtted peavad tegema kõik nendest oleneva, et muuta oma tooted nõutavamaks rahvusvahelistel turgudel. Riigil tuleks aga ettevõtete tegevust ekspordi arendamisel igakülselt toetada, seda nii teadusuuringute rahastamise, riigi arenguprogrammide väljatöötamise kui ka riikidevaheliste raamlepete sõlmimisega. Riigi panuseks on ka kõrgemat lisandväärtust loovate majandusharude eelisarendamine ning uutele turgudele sisenemisel ettevõtete koondamine ühiseks eksporditegevuseks. Olulist kohta riigi ja ettevõtete konkurentsivõime tõstmisel omab samuti innovatsioon ja digitaliseerumine. Et sellealastest kulutustest maksimaalselt kasu oleks, peab silmas pidama, et need poleks ühekülselt teadus- ja tehnoloogiapõhised, vaid oleksid kindlasti orienteeritud ka ettevõtlusele ja rahvusvaheliste turgude nõudlusele.

IMD poolt arendatud metoodika riikide rahvusvahelise konkurentsivõime hindamiseks on leidnud laialdast rahvusvahelist tunnustust. Metoodika tugevuseks on riikide konkurentsivõime **laiapõhjaline** hindamine. 2023. aastal võeti konkurentsivõime reitingu arvutamisel arvesse 256 kriteeriumit, millest 164 olid statistilised (kvantitatiivsed) näitajad ja 92 ettevõtetejuhtidelt küsitluse teel kogutud (hinnangulised) andmed. Kogu informatsioon töödeldi, kasutades variatsioonianalüüsi võimalusi.

Antud aastaraamatu rahastajaks on EAS-i ja KredExi ühisasutus, kes soovib sellega kaasa aidata Eesti ettevõtete arengule.

1. RIIKIDE RAHVUSVAHELISE KONKURENTSIVÕIME HINDAMISE TULEMUSED

Juunis avaldas Lausanne'i Juhtimise Arendamise Instituut (*International Institute for Management Development, IMD*) järjekordse¹ riikide rahvusvahelise konkurentsivõime hindamise tulemused. 2023. aastal osales projektis 64 riiki ehk üks riik rohkem kui aasta varem (lisandus Kuveit). Riikide rahvusvahelise konkurentsivõime hindamine tugines peamiselt 2022. aasta statistilistele andmetele ja 2023. aasta alguses läbi viidud ettevõtetejuhtide küsitluse tulemustele. Eesti osas on IMD partneriks Eesti Konjunkturiinstituut.

Alljärgnevalt toome ära projektis osalenud 64 riigi kohad üldedetabelis ning neljas alamedetabelis.

Tabel 1.1. IMD riikide rahvusvahelise konkurentsivõime edetabel 2023. aastal

Riik	Koht üldjärjestuses		Koht konkurentsivõime faktorite lõikes			
	Koht	% esikohal oleva riigi suhtes	Majanduse seisund	Valitsuse tõhusus	Äritegevuse efektiivsus	Infra struktuur
Taani	1	100,00	15	5	1	2
Iirimaa	2	99,71	1	3	3	19
Šveits	3	99,13	18	1	7	1
Singapur	4	97,44	3	7	8	9
Holland	5	95,58	11	12	2	5
Taiwan	6	93,11	20	6	4	12
Hongkong	7	92,05	36	2	11	13
Rootsi	8	91,86	28	14	6	4
USA	9	91,14	2	25	14	6
AÜE	10	90,52	4	8	16	26
Soome	11	89,73	39	13	9	3
Katar	12	89,72	5	4	12	33
Belgia	13	89,69	13	22	5	10
Norra	14	88,43	17	9	18	8
Kanada	15	88,21	9	16	17	11
Island	16	86,74	45	19	10	7
Saudi Araabia	17	86,06	6	11	13	34
Tšehhi	18	83,48	27	17	15	24
Austraalia	19	83,02	10	18	30	20
Luksemburg	20	82,46	38	10	19	25
Hiina	21	82,10	8	35	21	21
Saksamaa	22	80,47	12	27	29	14
Iisrael	23	78,84	31	34	24	18
Austria	24	78,16	22	36	26	15
Bahrein	25	77,82	23	20	22	37

¹ IMD viib riikide rahvusvahelise konkurentsivõime hindamist läbi 1984. aastast. Eesti Konjunkturiinstituut on IMD partneriinstituut alates 2002. aastast.

Riik	Koht üldjärjestuses		Koht konkurentsivõime faktorite lõikes			
	Koht	% esikohal oleva riigi suhtes	Majanduse seisund	Valitsuse tõhusus	Äritegevuse efektiivsus	Infrastruktuur
Eesti	26	76,84	54	15	25	29
Malaisia	27	75,75	7	29	32	35
Korea Vabariik	28	75,71	14	38	33	16
Suurbritannia	29	75,48	35	28	34	22
Tai	30	74,54	16	24	23	43
Uus-Meremaa	31	73,30	50	21	35	28
Leedu	32	71,67	49	33	27	31
Prantsusmaa	33	71,05	24	47	39	17
Indoneesia	34	70,75	29	31	20	51
Jaapan	35	67,84	26	42	47	23
Hispaania	36	67,22	32	51	37	27
Kasahstan	37	66,11	57	23	31	47
Kuveit	38	65,59	19	26	42	49
Portugal	39	65,54	42	43	41	32
India	40	64,63	33	44	28	52
Itaalia	41	63,32	44	56	38	30
Sloveenia	42	62,82	34	45	46	36
Poola	43	60,48	25	54	43	39
Tšiili	44	60,25	52	32	45	46
Küpros	45	60,21	47	30	55	42
Ungari	46	59,85	21	40	58	38
Türgi	47	55,64	43	57	44	48
Rumeenia	48	55,34	51	46	49	50
Kreeka	49	55,12	58	53	48	40
Horvaatia	50	54,93	46	49	56	45
Läti	51	54,70	55	39	57	41
Filipiinid	52	54,14	40	52	40	58
Slovakkia	53	53,84	56	48	52	44
Jordania	54	52,82	63	41	36	53
Peruu	55	48,10	53	50	53	60
Mehhiko	56	47,68	30	60	51	59
Bulgaaria	57	46,83	48	55	62	54
Kolumbia	58	46,26	37	61	59	57
Botswana	59	45,36	62	37	50	61
Brasiilia	60	42,09	41	62	61	55
LAV	61	40,19	61	59	54	62
Mongoolia	62	35,56	60	58	64	63
Argentiina	63	34,03	59	64	63	56
Venetsueela	64	26,18	64	63	60	64

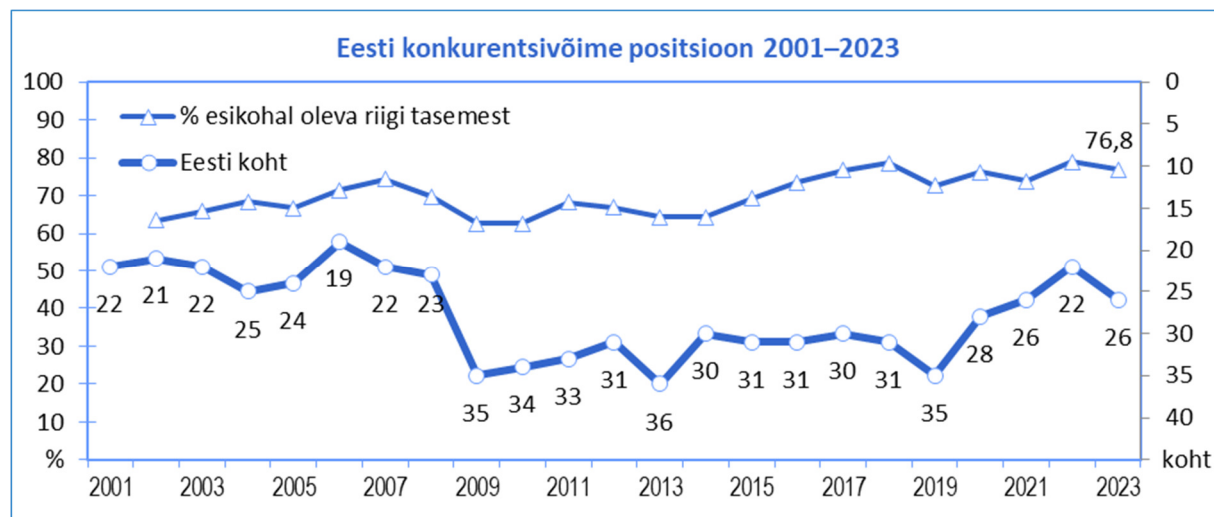
Tabelist nähtub, et 2023. aastal on kõige konkurentsivõimelisemateks riikideks (TOP 10) tunnistatud (sulgudes olev koht on eelmise perioodi koht tabelis):

1. Taani (eelmisel aastal samuti 1. koht)	6. Taiwan (7. koht)
2. Iirimaa (11. koht)	7. Hongkong (5. koht)
3. Šveits (2. koht)	8. Rootsi (4. koht)
4. Singapur (3. koht)	9. USA (10. koht)
5. Holland (6. koht)	10. AÜE (12. koht)

2023. aastal lisandusid TOP 10-sse Iirimaa ja Araabia Ühendemiraadid (AÜE), kes vahetasid sealt välja Soome ja Norra. Loetelu toob esile, et TOP 10-s on pigem väikesed kui suured riigid (välja arvatud USA) ning pool neist (5 riiki) on Euroopa riigid.

Kui vaadata riikide konkurentsivõime muutumist viimasel majandusaastal, siis suuremad **tõusjad edetabelis** on: Indoneesia (10 kohta), Iirimaa (9 kohta), Belgia ja Tšehhi (8 kohta), Saudi Araabia ja Poola (7 kohta), Kasahstan (6 kohta) ning Bahrein, Malaisia ja Türgi (5 kohta). Suuremad **kukkujad** on Läti (16 kohta), Luksemburg, Saksamaa ja Ungari (7 kohta), Katar ja Suurbritannia (6 kohta) ning Prantsusmaa ja Küpros (5 kohta).

Eesti saavutas riikide rahvusvahelise konkurentsivõime hindamisel IMD edetabelis 64 riigi võrdluses 26. koha (76,8% esikohal oleva Taani tasemest) ja langes nelja koha võrra allapoole.

Eesti olulisematest **kaubanduspartneritest** on Rootsi 8. kohal, Soome 11. kohal, Saksamaa 22. kohal, Leedu 32. kohal ja Läti 51. kohal.

Koondtabelis toodud andmed **alamedetabelite** nelja faktori lõikes näitavad, et **majanduse seisundi** järgi on kuus edukamat riiki Iirimaa, USA, Singapur, AÜE, Katar ja Saudi Araabia.

Valitsuse tõhususe arvestuses vastavalt Šveits, Hongkong, Iirimaa, Katar, Taani ja Taiwan.

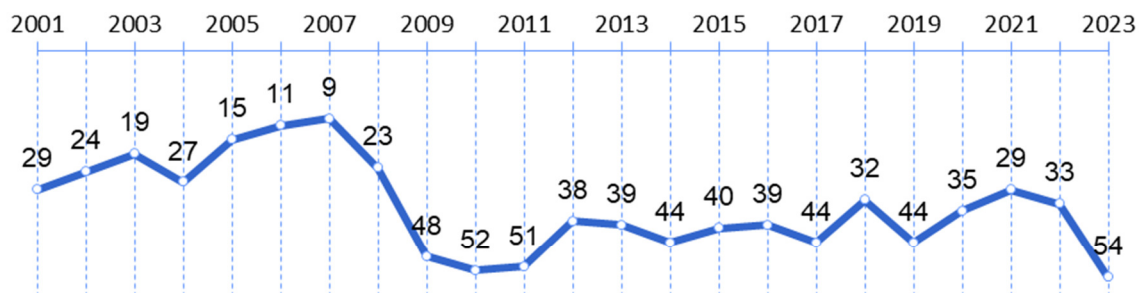
Äritegevuse efektiivsuse arvestuses on teistest edukamad Taani, Holland, Iirimaa, Taiwan, Belgia ja Rootsi.

Infrastruktuuri arengutasemelt on teistest ees Šveits, Taani, Soome, Rootsi, Holland ja USA.

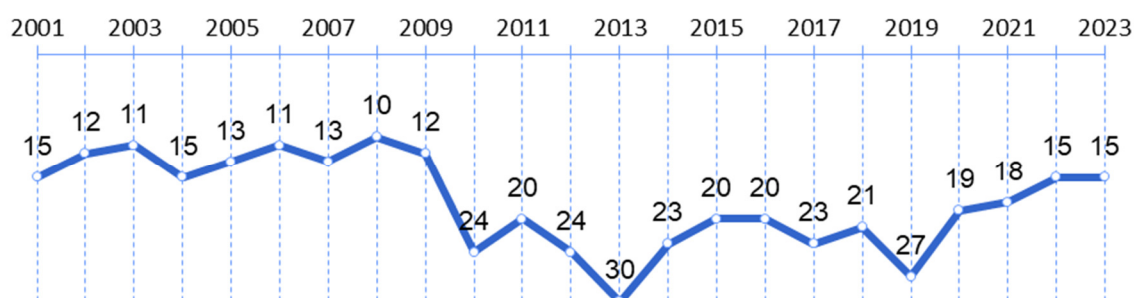
Eesti ei parandanud oma positsiooni edetabeli üheski valdkonnas. Valitsuse tõhususe arvestuses 15 koht ei muutunud, kuid toimusid tagasilangused majanduse seisundi arvestus 21 kohta (33. kohalt 54. kohale), infrastruktuuri arvestuses kaks kohta (27. kohalt 29. kohale) ja äritegevuse efektiivsuse arvestuses kolm kohta (22. kohalt 25. kohale).

Eesti konkurentsipositsioon faktorite lõikes 2001–2023

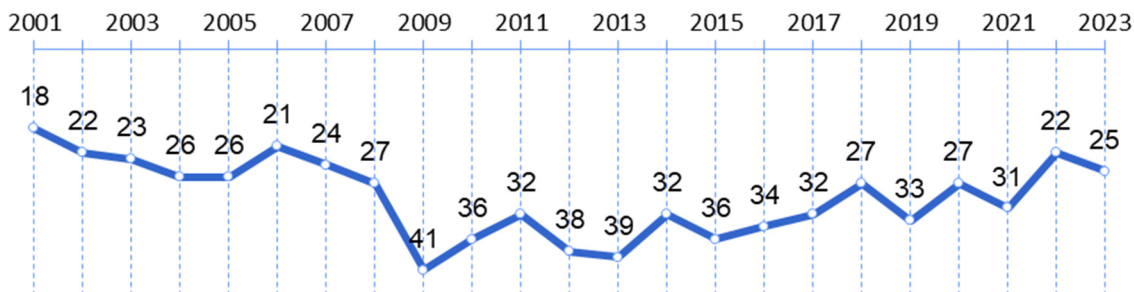
Majanduse seisund

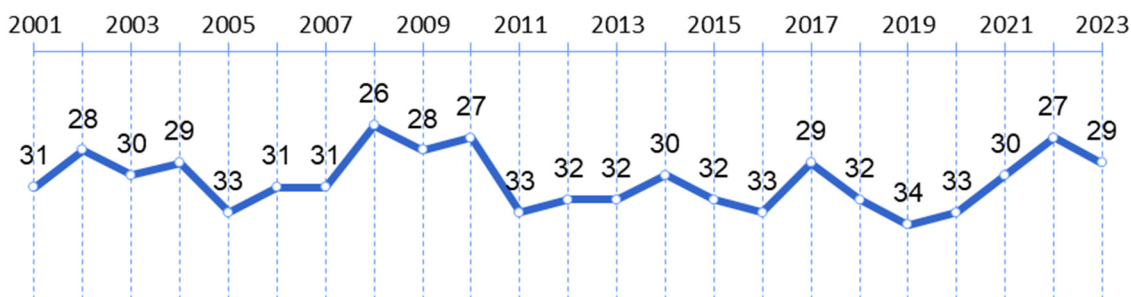
Valitsuse tõhusus

Äritegevuse efektiivsus

Infrastruktuur

Eesti on **Euroopa Liidu** liikmesriikide arvestuses tänavu 11. kohal, eelmisel aastal oli Eesti 10. kohal.

Tabel 1.2. EL liikmesriikide kohad IMD riikide konkurentsivõime edetabelis 2023. aastal

Koht EL arvestuses	Riik	Koht üldedetabelis	Koht EL arvestuses	Riik	Koht üldedetabelis
1	Taani	1	14	Hispaania	36
2	Iirimaa	2	15	Portugal	39
3	Holland	5	16	Itaalia	41
4	Rootsi	8	17	Sloveenia	42
5	Soome	11	18	Poola	43
6	Belgia	13	19	Küpros	45
7	Tšehhi	18	20	Ungari	46
8	Luksemburg	20	21	Rumeenia	48
9	Saksamaa	22	22	Kreeka	49
10	Austria	24	23	Horvaatia	50
11	Eesti	26	24	Läti	51
12	Leedu	32	25	Slovakkia	53
13	Prantsusmaa	33	26	Bulgaaria	57

2. EESTI MAJANDUSE KONKURENTSIVÕIME EUROOPA LIIDU LIIKMESRIIKIDE VÕRDLUSES

Rahvusvahelise konkurentsivõime hindamise IMD projektis osalevate 64 riigi hulgas oli 2023. aastal 26 Euroopa Liidu liikmesriiki. Alljärgneva analüüsi eesmärk on eelkõige hinnata Eesti majanduse konkurentsivõimet teiste Euroopa Liidu liikmesriikidega võrreldes.

Tabel 2.1. EL liikmesriikide positsioonid IMD konkurentsivõime üld- ja faktoripõhistes edetabelites 2023. a

Koht EL arvestuses	Riik	Koht üldjärjestuses		Koht faktoripõhistes edetabelites			
		Koht	% esikohal oleva riigi suhtes	Majanduse seisund	Valitsuse tõhusus	Äritegevuse efektiivsus	Infrastruktuur
1	Taani	1	100,0	15	5	1	2
2	Iirimaa	2	99,7	1	3	3	19
3	Holland	5	95,6	11	12	2	5
4	Rootsi	8	91,9	28	14	6	4
5	Soome	11	89,7	39	13	9	3
6	Belgia	13	89,7	13	22	5	10
7	Tšehhi	18	83,5	27	17	15	24
8	Luksemburg	20	82,5	38	10	19	25
9	Saksamaa	22	80,5	12	27	29	14
10	Austria	24	78,2	22	36	26	15
11	Eesti*	26	76,8	54(23)	15(7)	25(9)	29(13)
12	Leedu	32	71,7	49	33	27	31
13	Prantsusmaa	33	71,1	24	47	39	17
14	Hispaania	36	67,2	32	51	37	27
15	Portugal	39	65,5	42	43	41	32
16	Itaalia	41	63,3	44	56	38	30
17	Sloveenia	42	62,8	34	45	46	36
18	Poola	43	60,5	25	54	43	39
19	Küpros	45	60,2	47	30	55	42
20	Ungari	46	59,9	21	40	58	38
21	Rumeenia	48	55,3	51	46	49	50
22	Kreeka	49	55,1	58	53	48	40
23	Horvaatia	50	54,9	46	49	56	45
24	Läti	51	54,7	55	39	57	41
25	Slovakkia	53	53,8	56	48	52	44
26	Bulgaaria	57	46,8	48	55	62	54
Keskmine		31	72,0	37	37	36	31

* Sulgudes Eesti koht EL arvestuses.

Tabelis toodud andmetest saab teha mitmeid olulisi järeldusi IMD projektis osalevate Euroopa Liidu liikmesriikide konkurentsivõime kohta.

- **Üldjärjestusest** nähtub, et EL liikmesriigid paigutuvad IMD 2023 aasta edetabelis 1. kohast kuni 57. kohani. Kõige kõrgem koht on Taanil (1. koht) ja kõige madalam koht Bulgaarial (57. koht). Euroopa Liidu riikide TOP 6-s on peale Taani veel Iirimaa, Holland, Rootsi, Soome ja Belgia. Eesti asub EL riikide arvestuses 11. kohal (eelmisel aastal 10. kohal) ning vahetult meie ees on Tšehhi, Luksemburg, Saksamaa ja Austria ning vahetult meie taga on sellised riigid nagu Leedu, Prantsusmaa ja Hispaania.
- **Faktoripõhistest** alamedetabelitest nähtub, et **majanduse seisundi** järgi kuulub 1. koht (64 riigi arvestuses) tänavu taas EL liikmesriigile, sedakorda Iirimaa (2022. a Luksemburgile). Eesti asub majanduse seisundi poolest üldjärjestuses 54. kohal ja EL riikide arvestuses 23. kohal, kus vahetult meie ees on Rumeenia. **Valitsuse tõhususe** arvestuses on edukaim EL riik tänavu Iirimaa (3. koht 64 riigi arvestuses). Talle järgnevad Taani (5. koht), Holland (12. koht), Soome (13. koht) ja Rootsi (14. koht). Eesti on valitsuse tõhususe poolest Rootsi järel üldarvestuses 15. kohal ja EL riikide arvestuses 7. kohal. Viimases osas järgnevad Eestile Tšehhi ja Belgia. **Äritegevuse efektiivsuse** alamedetabelit juhib tänavu EL liikmesriikidest Taani (1. koht), järgnevad Holland (2. koht), Iirimaa (3. koht), Belgia (5. koht) ja Rootsi (6. koht). Eestile kuulub üldarvestuses 25. koht ja EL arvestuses 9. koht. EL riikidest on vahetult meie ees Soome (64 riigi arvestuses 9. koht), Tšehhi (15. koht) ja Luksemburg (19. koht). **Infrastruktuuri** valdkonnas kuuluvad EL liikmesriikidest Taanile üldarvestuse 2. koht, Soomele 3. koht, Rootsile 4. koht ja Hollandile 5. koht. Eesti on infrastruktuuri arvestuses üldedetabelis 29. kohal ja EL riikide hulgas 13. kohal.

Järgnevalt iseloomustame lähemalt EL liikmesriikide positsioone konkurentsivõime **komponentide lõikes**. Teeme seda faktorite lõikes (majanduse seisund, valitsuse tõhusus, äritegevuse efektiivsus ja infrastruktuur).

2.1. Majanduse seisund

IMD meetodika kohaselt on riigi majandusseisundit iseloomustavad näitajad grupeeritud viide komponenti. Nendeks on majandus, väliskaubandus, välisinvesteeringud, tööhõive ja hinnad. Alljärgnevalt toome ära EL liikmesriikide positsioonid komponendipõhistes alamedetabelites.

Tabel 2.2. EL liikmesriikide positsioonid IMD edetabelites majanduse seisundi komponentide lõikes 2023. aastal

Koht EL arvestuses	Riik	Siseriiklik majandus	Välis-kaubandus	Välisinvesteeringud	Töö-hõive	Hinnad	Kokku majanduse seisund
1	Iirimaa	1	30	2	16	45	1
2	Holland	19	3	13	11	61	11
3	Saksamaa	12	19	19	10	53	12
4	Belgia	29	7	7	39	42	13
5	Taani	13	10	15	19	49	15
6	Ungari	36	18	33	18	20	21
7	Austria	14	23	31	27	26	22

Koht EL arvestuses	Riik	Siseriiklik majandus	Välis-kaubandus	Välisinves-teeringud	Töö-hõive	Hinnad	Kokku majanduse seisund
8	Prantsusmaa	21	27	8	32	58	24
9	Poola	40	21	41	14	17	25
10	Tšehhi	25	37	24	23	37	27
11	Rootsi	20	33	14	46	40	28
12	Hispaania	31	13	11	55	36	32
13	Sloveenia	38	9	55	40	15	34
14	Luksemburg	32	12	57	12	55	38
15	Soome	37	52	20	30	47	39
16	Portugal	42	26	39	38	33	42
17	Itaalia	15	28	16	58	50	44
18	Horvaatia	46	16	44	47	22	46
19	Küpros	49	48	47	37	13	47
20	Bulgaaria	55	22	61	43	11	48
21	Leedu	53	25	50	33	30	49
22	Rumeenia	35	44	56	56	21	51
23	Eesti*	61(26)	36(20)	35(14)	42(17)	32(11)	54(23)
24	Läti	57	41	49	50	38	55
25	Slovakkia	52	38	63	54	31	56
26	Kreeka	45	24	52	61	44	58
Keskmine		33	25	33	35	36	34

* Sulgudes Eesti koht EL arvestuses.

Toodud tabelist nähtub järgmist.

- Majanduse seisundi komponentide arvestuses on EL liikmesriigid IMD 64 riigi võrdluses (keskmiselt kohalt) paremas asendis väliskaubanduses (25. koht) ja keskmiselt halvemas asendis kõigis teistes komponentides (33.–36. koht). Võrreldes eelneva aastaga on halvenenud EL riikide asend kõikides positsioonides. Kõige suurem on langus hindade komponendi osas, kus EL riikide keskmine näitaja on langenud kuue koha võrra, 30. kohalt 36. kohale. Väliskaubanduses on langus neli kohta ning siseriikliku majanduse, välisinvesteeringute ja tööhõive osas üks koht.
- EL riikide omavaheline võrdlus komponentide lõikes näitab, et **siseriiklik majandus** on kõige konkurentsivõimelisem lirimaa (1. koht üldtabelis), kellele järgnevad Saksamaa (12. koht), Taani (13. koht) ja Austria (14. koht). **Väliskaubandus** on teistest enam arenenud Hollandis (3. koht), Belgias (7. koht) ja Sloveenias (9. koht). **Välisinvesteeringute** arvestuses on edetabeli eesotsas lirimaa (2. koht), Belgia (7. koht) ja Prantsusmaa (8. koht). **Tööhõive** probleemid on teistest paremini lahendatud Saksamaal (10. koht), Hollandis (11. koht) ja Luksemburgis (12. koht) ning **hinnad** on kõige konkurentsivõimelisemad Bulgaarias (11. koht), Küprosel (13. koht) ja Sloveenias (15. koht).
- **Eesti** majanduse kõige tugevamaks komponendiks IMD 64 riigi arvestuses on hinnad (32. koht), järgnevad välisinvesteeringud (35. koht), väliskaubandus (36. koht), tööhõive (42. koht) ja siseriiklik majandus (61. koht). EL riikide omavahelises arvestuses on Eesti tugevusteks (TOP 3) hinnad (11. koht), välisinvesteeringud (14. koht) ja tööhõive (17. koht).

2.2. Valitsuse töö tõhusus

Ettevõtluskeskkond riigis sõltub paljuski riigiparaadi tegevusest, mistõttu IMD käsitleb valitsuse tööd ühe olulise konkurentsivõime faktorina. Positiivselt hinnatakse valitsuse sellist tegevust (majanduspoliitikat), mis on paindlik ja võtab arvesse rahvusvahelises majanduskeskkonnas toimuvaid muutusi. Valitsus ei pea otseselt sekkuma ettevõtete tegevusse, kuid peab hea seisma ettevõtete konkurentsi-tingimuste edendamise eest vastavate riiklike programmide ja seadusloome kaudu. IMD hindab valitsuse töö tõhusust järgmistes valdkondades: riigi rahandus, maksupoliitika, institutsionaalne raamistik, äriseadustik ja sotsiaalne raamistik.

Tabel 2.3. EL liikmesriikide positsioonid IMD edetabelites valitsuse töö tõhususe komponentide lõikes 2023. aastal

Koht EL arvestuses	Riik	Riigi rahandus	Maksu- poliitika	Institutsio- naalne raamistik	Äri- seadustik	Sotsiaalne raamistik	Kokku valitsuse töö tõhusus
1	Iirimaa	7	18	9	3	9	3
2	Taani	5	53	2	2	1	5
3	Luksemburg	11	43	14	12	7	10
4	Holland	10	63	4	4	10	12
5	Soome	18	56	3	8	3	13
6	Rootsi	13	55	5	11	6	14
7	Eesti*	14(6)	39(8)	17(9)	5(4)	23(13)	15(7)
8	Tšehhi	20	35	15	19	11	17
9	Belgia	35	59	8	10	8	22
10	Saksamaa	23	60	21	25	12	27
11	Küpros	34	16	51	26	25	30
12	Leedu	30	34	32	32	27	33
13	Austria	39	62	25	33	13	36
14	Läti	37	41	37	43	35	39
15	Ungari	53	30	46	35	38	40
16	Portugal	49	54	47	30	24	43
17	Sloveenia	50	51	41	49	19	45
18	Rumeenia	46	37	50	36	48	46
19	Prantsusmaa	57	64	27	27	22	47
20	Slovakkia	54	49	40	47	40	48
21	Horvaatia	41	50	49	52	30	49
22	Hispaania	58	57	43	51	29	51
23	Kreeka	60	52	48	41	43	53
24	Poola	51	47	53	55	45	54
25	Bulgaaria	47	21	55	60	55	55
26	Itaalia	63	61	42	40	32	56
Keskmine		36	47	31	30	24	34

* Sulgudes Eesti koht EL arvestuses.

Tabelis toodust saab teha järgmised järeldused.

- Valitsuse töö tõhususe poolest on EL liikmesriigid IMD 2023. aasta edetabelis keskmiselt 34. kohal, mis on kahe koha võrra halvem kui aasta tagasi (32. koht). EL liikmesriikide valitsuse töö tugevusteks 64 riigi võrdluses on sotsiaalne raamistik (riikide keskmine näitaja 24. koht), järgnevad äriseadustik (30. koht), institutsionaalne raamistik (31. koht) ja riigi rahandus (36. koht). Kõige nõrgem valdkond on maksupoliitika, mille konkurentsivõimet iseloomustab 47. koht. Kõik need positsioonid on eelmise aastaga võrreldes 1–3 koha võrra halvemad.
- Liikmesriigiti on valitsuse töö tõhusust hinnatud tavapäraselt vägagi erinevalt. Tõhusamaks on oma valitsust hinnanud Iirimaa, Taani ja Luksemburg, kes on üldedetabeli esimese 10 riigi hulgas, vähem tõhusaks Poola, Bulgaaria ja Itaalia, kes tänavu on vastavalt 54., 55. ja 56. kohal.
- Komponentide lõikes on EL riikide TOP 3 IMD 2023. aasta edetabelis järgmine: riigi rahandus – Taani, Iirimaa ja Holland; maksupoliitika – Küpros, Iirimaa ja Bulgaaria; institutsionaalne raamistik – Taani, Soome ja Holland; äriseadustik – Taani, Iirimaa ja Holland; ning sotsiaalne raamistik – Taani, Soome ja Rootsi.
- **Eesti** majanduse kõige tugevamaks komponendiks IMD 64 riigi arvestuses on äriseadustik (5. koht), järgnevad riigi rahandus (14. koht), institutsionaalne raamistik (17. koht), sotsiaalne raamistik (23. koht) ja maksupoliitika (39. koht). EL riikide omavahelises arvestuses on Eesti tugevusteks äriseadustik (4. koht), riigi rahandus (6. koht) ja maksupoliitika (8. koht).

2.3. Äritegevuse efektiivsus

Majanduslikult arenenud riigid peavad oluliseks, et nende ettevõtted saaksid efektiivselt tegutseda ning selleks on neil ka mitmesuguseid võimalusi. Üheks olulisemaks peetakse tööjõu kvalifikatsiooni tõstmist ja tööturu igakülgset arendamist. Oluline on ka panganduse arendamine, et kindlustada finantsturgude kõrge tase.

IMD riikide konkurentsivõime hindamise metoodika näeb ette äritegevuse efektiivsuse hindamist riigis viies valdkonnas: tootlikkus, tööjõuturg, finantsturud, ettevõtete juhtimine ja väärtushinnangud. Alljärgnevast tabelist nähtub, milline on EL liikmesriikide äritegevuse efektiivsus 2023. aastal.

Tabel 2.4. EL liikmesriikide positsioonid IMD edetabelites äritegevuse efektiivsuse komponentide lõikes 2023. aastal

Koht EL arvestuses	Riik	Tootlikkus	Tööjõuturg	Finants-turud	Ettevõtete juhtimine	Väärtus-hinnangud	Kokku äritegevuse efektiivsus
1	Taani	1	7	4	1	5	1
2	Holland	4	2	2	10	4	2
3	Iirimaa	3	9	19	5	1	3
4	Belgia	5	15	7	2	15	5
5	Rootsi	8	16	8	8	9	6
6	Soome	9	17	5	11	17	9
7	Tšehhi	16	20	24	7	20	15
8	Luksemburg	14	22	14	28	26	19

Koht EL arvestuses	Riik	Tootlikkus	Tööjõuturg	Finants-turud	Ettevõtete juhtimine	Väärtushinnangud	Kokku äritegevuse efektiivsus
9	Eesti*	26(13)	34(12)	33(12)	17(10)	21(8)	25(9)
10	Austria	13	26	34	9	47	26
11	Leedu	24	33	41	16	25	27
12	Saksamaa	18	28	15	30	44	29
13	Hispaania	30	42	29	40	48	37
14	Itaalia	32	56	35	39	36	38
15	Prantsusmaa	21	45	20	37	62	39
16	Portugal	35	51	40	51	35	41
17	Poola	29	48	46	45	52	43
18	Sloveenia	28	57	50	43	53	46
19	Kreeka	45	54	49	59	38	48
20	Rumeenia	37	61	57	52	40	49
21	Slovakkia	34	62	55	49	61	52
22	Küpros	48	46	45	63	54	55
23	Horvaatia	46	60	47	58	59	56
24	Läti	51	52	59	60	57	57
25	Ungari	50	59	51	54	63	58
26	Bulgaaria	60	64	56	61	60	62
	Keskmine	26	38	32	34	37	33

* Sulgudes Eesti koht EL arvestuses.

Tabeli kokkuvõtte real toodud andmetest nähtub, et EL liikmesriikide tugevusteks IMD 64 riigi võrdluses on tootlikkus (keskmiselt 26. koht) ja finantsturud (32. koht). Tabelist saab teha veel mitmeid olulisi järeldusi.

- Äritegevuse efektiivsuse komponentide põhisest edetabelist 64 riigi võrdluses nähtub, et EL liikmesriigid on väga erinevad, riike on nii edetabelite tipus kui ka lõpus. Kõige edukamad on 2023. aasta tulemuste põhjal Taani, Holland ja Lirimaa. Edetabeli lõpus on Bulgaaria, Ungari ja Läti. EL liikmesriikide keskmine koht alamedetabelites on järgmine: tootlikkus – 26. koht, tööjõuturg – 38. koht, finantsturud – 32. koht, ettevõtete juhtimine – 34. koht ning väärtushinnangud – 37. koht.
- Äritegevuse efektiivsuse komponendipõhistes edetabelites on **tootlikkuse** poolest EL riikide eesotsas (TOP 3) Taani, Lirimaa ja Holland; tööjõuturu osas Holland, Taani ja Lirimaa; **finants-turgude** arvestuses Holland, Taani ja Belgia, **ettevõtete juhtimise** osas Taani, Belgia ja Lirimaa ning **väärtushinnangute** osas Lirimaa, Holland ja Taani.
- **Eesti** majanduse kõige tugevamaks komponendiks IMD 64 riigi arvestuses on ettevõtete juhtimine (17. koht), järgnevad väärtushinnangud (21. koht), tootlikkus (26. koht), finantsturud (33. koht) ja tööjõuturg (34. koht). Eesti tugevusteks EL riikide arvestuses on väärtushinnangud (8. koht), ettevõtete juhtimine (10. koht) ning tööjõuturg (12. koht) ja finantsturud (12. koht).

2.4. Infrastruktuur

Infrastruktuur on konkurentsivõime oluline faktor, mis toetab majanduslikku aktiivsust riigis ja soodustab ettevõtete arengut. Majanduslikult edukad riigid pööravad suurt tähelepanu infrastruktuuri arendamisele ja eraldavad selleks ka suuri summasid. Riikides, kus baasinfrastruktuur (maanteed võrk, raudteed, sadamad, lennuväljad) on suures osas juba rajatud, on võimalik suunata rohkem finantse teadusliku ja tehnoloogilise infrastruktuuri arendamiseks, millela teaduspõhise riigi rajamine pole võimalik.

IMD metoodika näeb ette infrastruktuuri hindamist viie komponendi lõikes: baasinfrastruktuur, tehnoloogiline infrastruktuur, teaduslik infrastruktuur, tervishoid ja keskkond ning haridus.

Tabel 2.5. EL liikmesriikide positsioonid IMD edetabelites infrastruktuuri komponentide lõikes 2023. aastal

Koht EL arvestuses	Riik	Baasinfrastruktuur	Tehnoloogiline infrastruktuur	Teaduslik infrastruktuur	Tervishoid, keskkond	Haridus	Kokku infrastruktuur
1	Taani	3	2	12	3	2	2
2	Soome	9	4	13	5	5	3
3	Rootsi	19	11	7	4	8	4
4	Holland	6	1	11	19	7	5
5	Belgia	30	13	14	18	3	10
6	Saksamaa	32	36	3	7	21	14
7	Austria	16	31	16	9	18	15
8	Prantsusmaa	24	15	15	14	29	17
9	Iirimaa	29	14	20	12	16	19
10	Tšehhi	21	17	23	25	31	24
11	Luksemburg	17	41	30	22	6	25
12	Hispaania	25	22	25	21	33	27
13	Eesti*	34(15)	27(11)	41(19)	23(13)	15(7)	29(13)
14	Itaalia	53	43	21	20	34	30
15	Leedu	28	24	42	28	28	31
16	Portugal	40	34	28	27	23	32
17	Sloveenia	47	46	32	32	20	36
18	Ungari	31	42	34	41	43	38
19	Poola	43	44	33	46	37	39
20	Kreeka	46	49	40	34	36	40
21	Läti	50	40	59	35	30	41
22	Küpros	55	53	51	31	19	42
23	Slovakkia	42	45	44	37	46	44
24	Horvaatia	49	50	47	39	44	45
25	Rumeenia	57	37	43	48	53	50
26	Bulgaaria	52	55	55	52	52	54
Keskmine		33	31	29	25	26	28

* Sulgudes Eesti koht EL arvestuses.

Tabeli kokkuvõtteal toodud andmetest nähtub, et EL liikmesriikide tugevuseks IMD 64 riigi võrdluses infrastruktuuri komponentide lõikes (TOP 3) on: tervishoid ja keskkond (keskmiselt 25. koht), haridus (26. koht) ja teaduslik infrastruktuur (29. koht).

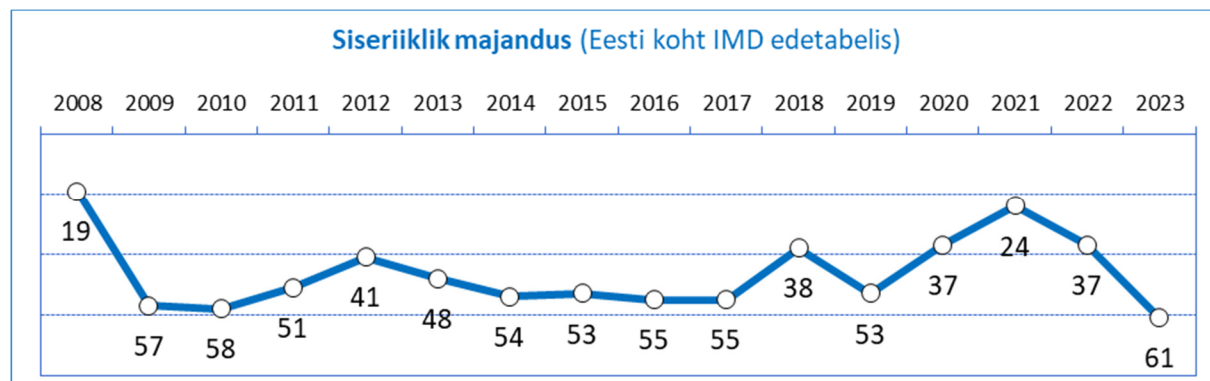
- EL arvestuses kuulub infrastruktuuri arengutasemelt esikoht Taanile, kellele järgnevad Soome ja Rootsi. Seejuures baasinfrastruktuuri komponendi osas on kolm edukamat Taani, Holland ja Soome. Tehnoloogilise infrastruktuuri komponendi osas Holland, Taani ja Soome. Teadusliku infrastruktuuri komponendi kolm edukamat EL riiki on Saksamaa, Rootsi ja Holland. Tervishoiu ja keskkonna komponendi osas Taani, Rootsi ja Soome. Hariduse komponendi osas Taani, Belgia ja Soome.
- **Eesti** majanduse tugevamaks komponendiks IMD 64 riigi arvestuses on haridus (15. koht), järgnevad tervishoid ja keskkond (23. koht), tehnoloogiline infrastruktuur (27. koht), baasinfrastruktuur (34. koht) ja teaduslik infrastruktuur (41. koht). Eesti suhtelisteks tugevusteks EL arvestuses on haridus (7. koht), tehnoloogiline infrastruktuur (11. koht) ning tervishoid ja keskkond (13. koht).

3. EESTI KONKURENTSIVÕIME INDIKAATORID LÄÄNEMERE RIIKIDE VÕRDLUSES

3.1. Majanduse seisund

3.1.1. Siseriiklik majandus

Eesti langes IMD edetabelis siseriikliku majanduse konkurentsivõimelt 61. kohale, sest 2022. aasta III kvartalis libises Eesti majanduskasv miinuspoolele ja sealtpeale on jätkunud majanduslangus.

Riikide majandusarengu võrdlemisel kasutatakse peamise näitajana riigi sisemajanduse koguprodukti (SKP) ja selle muutusi püsivhindades. Tarbimise alusel jaguneb SKP eratarbimiskulutusteks, kapitalimahutusteks ja valitsemissektori kulutusteks.

Kuna Eesti on nende väheste IMD uuringus osalenud riikide hulgas, kelle SKP vähenes 2022. aastal, langes Eesti sisemajanduse konkurentsivõime poolest IMD edetabelis oluliselt, 24 koha võrra.

Eesti siseriikliku majanduse tugevad ja nõrgad küljed:

Tugevused

- Kapitalimahutuste osakaal SKP-s on endiselt võrdlemisi kõrge (25%, 17. koht, langus 9 kohta)
- Kogumajanduse sääst on võrdlemisi heal tasemel (32% SKP-st; 20. koht pingereas, langus ühe koha võrra)
- Valitsussektori kulutused (19% SKP-st) tagavad koha pingerea esimeses pooles (26. koht, langus 3 kohta)

Nõrkused

- Eesti SKP vähenes 2022. aastal 1%, mis andis 63. koha pingereas eelmise aasta 11. koha asemel – langus 52 kohta (2021. a kasvas Eesti SKP 7%)
- Eesti majandus on võrdlusalustest riikidest üks väiksemaid, Eesti SKP (38,1 mld USD ehk 36,0 mld eurot) annab 60. koha 64 riigi seas. Eesti SKP moodustab maailmajandusest 0,04%.
- Eratarbimiskulutuste osakaal SKP-s on madalam paljudest teistest riikidest (48%, 44. koht, langus 2 kohta)
- Kapitalimahutused vähenesid 11%, mis andis 62. koha senise 41. koha asemel (langus 21 kohta)

Majanduslanguse põhjuseks Eestis oli väga kiire inflatsioon, sh energiahindade tõus, mis halvendas Eesti ettevõtete konkurentsivõimet eksporditurgudel ja Ukraina sõja kaudsed mõjud. Eesti inflatsioon oli 2022. aastal 19,5% ehk IMD uuringus osalenud riikidest üks kiiremaid (60. koht).

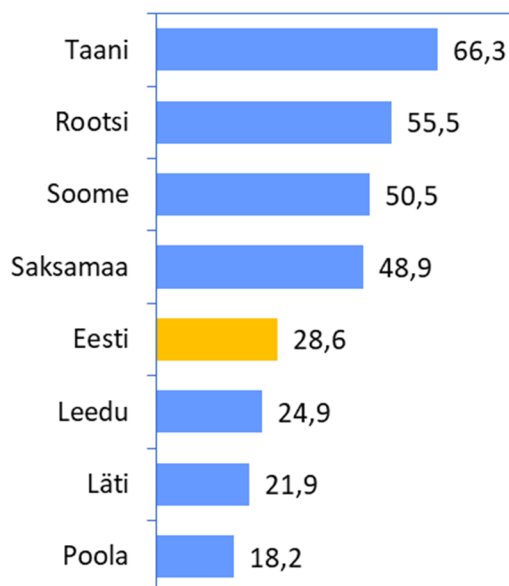
2022. aastal libises Eesti majandus langusele teistest lähiriikidest varem, majanduskasvu aeglustumist oli aga 2022. aasta teisel poolel märgata juba ka teistes lähiriikides, nagu Saksamaal, Rootsis, Taanis, Poolas, Leedus ja Lätis. 2023. aastal ongi Eurostati kvartaalsetel andmetel pöördunud majandus langusele Saksamaal, Rootsis, Soomes ja Lätis. Eesti ettevõtete ekspordivõimalusi halvendab Rootsi ja

Norra valuutade odavnemine euro suhtes. Seega oli Eesti sisemajanduse konkurentsivõime 2023. aastal veelgi keerulisemas seisus kui 2022. aastal. 2023. aasta III kvartalis vähenes SKP 27-st EL riigist üheistkümnemes, sh isegi seni kiire kasvuga Lirimaa ja majanduse jahenemine oli tuntavam just Põhjamaades ja Saksamaal.

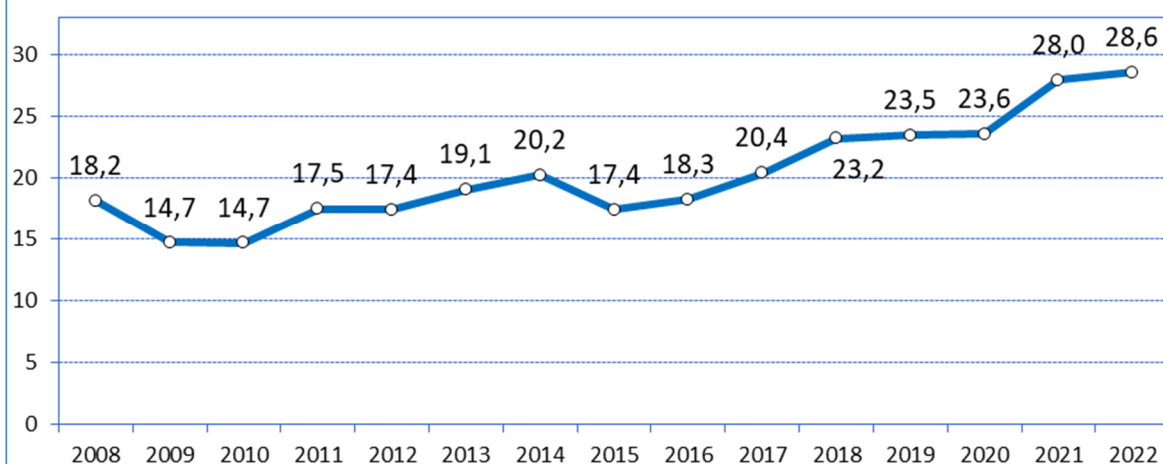
Eestis moodustavad eratarbimiskulutused SKP-s väiksema osa kui paljudes teistes riikides. 2022. aastal tõusis küll eratarbimise osakaal SKP-s 48%-le (44. koht), kuid eratarbimise kasv oli aeglane (2,6% ehk 53. koht), nagu ka Rootsis ja Soomes. Valitsemissektori kulutused moodustasid 19% SKP-st (26. koht), need vähenesid veidi peale koroonakriisi, sarnaselt lähiriikidele. Valitsussektori kulutuste osakaal SKP-s on Põhjamaades ja Saksamaal püsivalt kõrgem (22–25%) kui Balti riikides ja Poolas (16–19%). Kapitalimahutused vähenesid mullu 11%, kuid investeringute osakaal SKP-s (25%) annab sellele vaatamata pingereas päris hea 17 koha.

Ettevõtjate hinnangud majanduse kohanemisvõimele (6,2 p) langesid 6 kohta 29. kohale. Siseriikliku kogutoodangu poolest elaniku kohta (27,0 tuhat eurot ehk 28,6 tuhat USD) langes Eesti kaks kohta, platseerudes 33. kohale. Sama näitaja riikide hinnataseme erinevusi ehk ostujõu pariteeti arvesse võttes annab aga vaid 36. koha, sest hinnatase on Eestis tõusnud. Ostujõu pariteedi alusel moodustab Eesti SKP elaniku kohta (46,1 tuhat USD 2022. a, 36. koht) 66% Taani tasemest, 71% Rootsi ja 72% Saksamaa ning 79% Soome tasemest.

SKP elaniku kohta (2022, tuh USD)

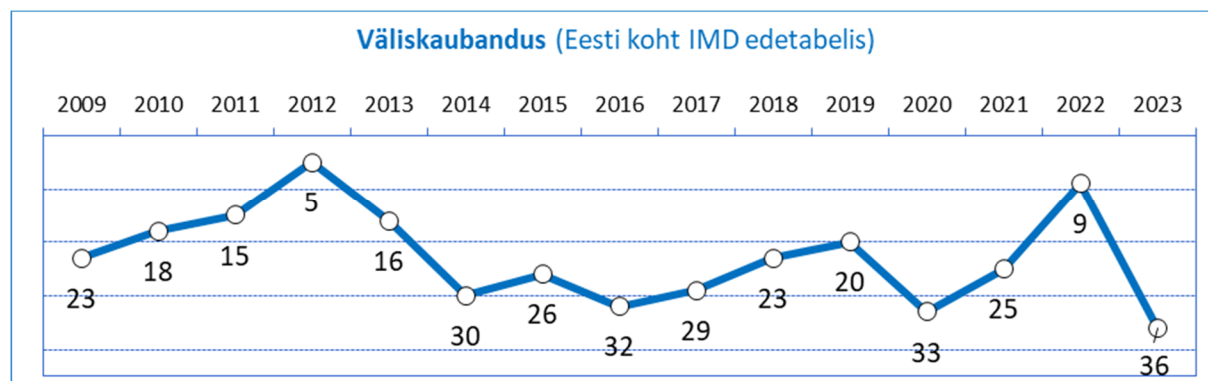

Eesti SKP elaniku kohta (tuh USD)

3.1.2. Väliskaubandus

IMD konkurentsivõime edetabelis langes Eesti ekspordimahtude kahanemise² mõjul väliskaubanduse näitajaid koondava komponendi osas 63 riigi võrdluses 36. kohale.

Väliskaubandus mõjutab väikeriikide majanduse edukust ning heaolu kasvu suurriikidest enam, kuna väike siseturg pakub piiratud arenguvõimalusi. Eesti saab riikide pingereas oma väiksusest tulenevalt madalamaid kohti absoluutsummates mõõdetavate näitajate osas (ekspordimahud on väikesed), samas on Eesti kohad ekspordi suhteliste näitajate poolest head.

Väliskaubanduse tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Teenuste ekspordi suur osakaal (SKP suhtes, 8. koht, langus 2 kohta)
- Kaupade ja teenuste impordi väike rahaline maht (8. koht, tõus 1 koht)
- Eksporditoodete vähene kontsentratsioon (19. koht, langus 12 kohta)
- Teenuste bilansi ülejääk (SKP suhtes, 12. koht, tõus 1 koht)
- Turismitulude suur osakaal (SKP suhtes, 17. koht, tõus 2 kohta)

Nõrkused

- Kaupade ekspordi kasv (56. koht, langus 40 kohta)
- Riigi väliskaubanduse väike maht, kaupade osas 57. koht (langus 2 kohta), teenuste osas 53. koht (langus 4 kohta) ning panus maailma ekspordi 58. koht (langus 1 koht)
- Kaupade ja teenuste impordi suur osakaal (SKP suhtes, 51. koht, langus 3 kohta)
- Kaubandusbilansi puudujääk (SKP suhtes, 51. koht, langus 5 kohta)

Eesti on riikide väliskaubanduse näitajate võrdluses jätkuvalt kõrgel positsioonil nii kaupade kui teenuste ekspordi suure osakaalu poolest SKP suhtes (kaupadel 59% ja 15. koht, teenustel 29% ja 8. koht).

Rahalistes näitajates on Eesti väliskaubanduse maht väike, mistõttu jääme riikide edetabeli lõppu. Ka Eesti panus maailma ekspordis on seetõttu minimaalne. Rahvusvahelise konkurentsivõime aspektist lähtudes on siinkohal positiivne vaid impordi väike maht (34,2 mld USD, 8 koht), samas kaupade ja teenuste impordi osakaal SKP suhtes andis Eestile 51. koha ning kaubabilansi puudujääk samuti 51. koha.

Eesti tugeva küljena saab täiendavalt nimetada turismitulude suhteliselt kõrget osakaalu SKP suhtes (2,42%³ ja 17. koht), mis Läänemere riikide hulgas andis selge eelise. Taani jääb maha üle kahe korra väiksema osakaaluga (1,13% ja 29. koht) ning ülejäänud lähiriigid veelgi rohkem (näiteks Läti 0,39% ja 49. koht). Koroona-aastate järel tabas turismisektorit Vene-Ukraina sõja negatiivne mõju ja sellele järgnenud kõrge inflatsioon.

² USA osakaal Eesti päritolu koguekspordis tegi tugeva kukkumise.

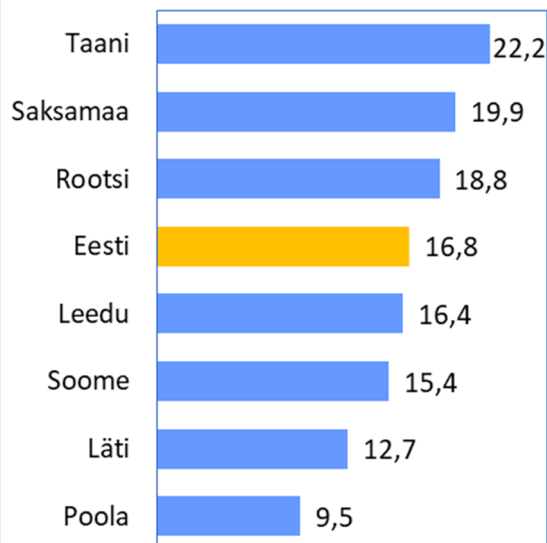
³ Pandeemia aastatel kukkus turismitulude osakaal Eesti SKP-s järsult ja pole veel taastunud.

Riikide väliskaubanduse omavahelist võrdlust saab teostada ka *per capita* näitajate alusel. Kui võtta vaatluse alla Eesti ja teised Läänemere riigid, siis elaniku kohta ekspordime kaupa enam kui lõuna-naabrid ja kolmandat aastat järjest edestame ka Soomet, kuid Taanist, Rootsi ja Saksamaast jääme veel maha. Venemaa-Ukraina sõjakonfliktist põhjustatud majanduskliima jähnenemise tingimustes on Eesti suutnud ekspordi mõnevõrra suurendada (3,9%). Läänemere riikidest parim tulemus on Lätil (14,65%), Lätile järgneb Leedu (13,8%). 2022. aasta oli rekordiline Eesti ekspordile: Eesti ekspordikäive moodustas 16,8 tuh USD *per capita* (suures osas tänu ekspordihindade kiirele kasvule).

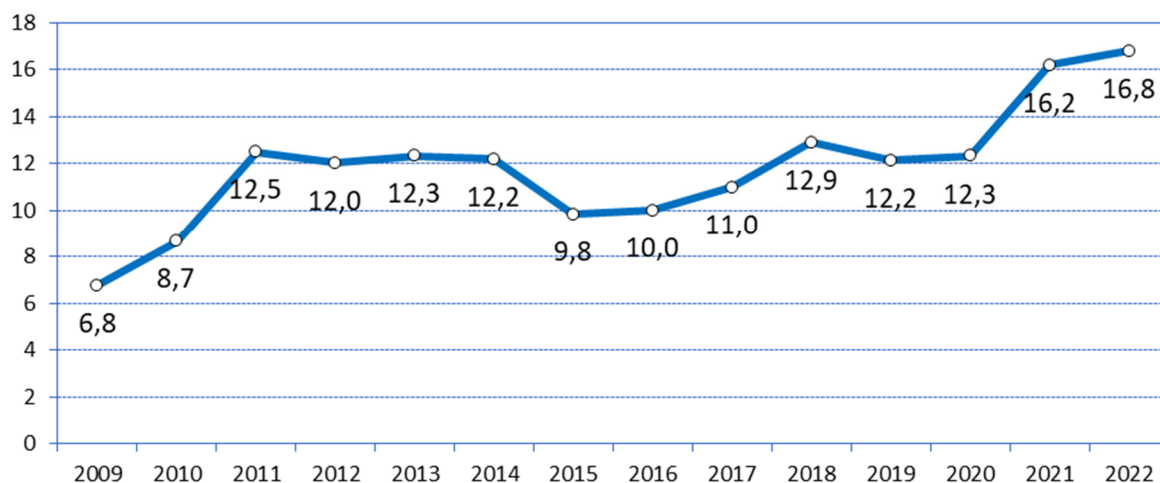
Heaks väliskaubanduse riskinäitajaks on ekspordiriikide kontsentratsioon: kui riigil on vähe ekspordipartnereid, on kontsentratsioon kõrge ning riskid samuti kõrged. Mida paremini on ekspordiriikide lõikes hajutatud, seda väiksemad on riskid. Eesti TOP 5 ekspordiriiki annavad veidi alla poole meie koguekspordist (48,4%), mis annab Eestile 20. koha. Eesti peamised eksporditurud on Soome, Rootsi ja Ameerika Ühendriigid, kellele järgnevad Saksamaa, Läti ja Madalmaad.

Ekspordiriikide kontsentratsiooni kõrval saab vaadelda ka eksporditoodete kontsentratsiooni ning siinkohal on Eestil võrdlemisi hea positsioon (19. koht), tooteportfell on piisavalt diferentseeritud ning seeläbi on kasvanud riskide hajutus (langus 12 kohta). Eesti TOP 5 eksporditoodet moodustavad koguekspordist 39,6% (võrdluseks Leedul 29,9%, Lätil 34,6%, Taanil 31,5% ja Soomel 38,8%, Poolal 34,2% ning Rootsil 35,7%).

**Kaupade eksport elaniku kohta
(2022, tuh USD)**

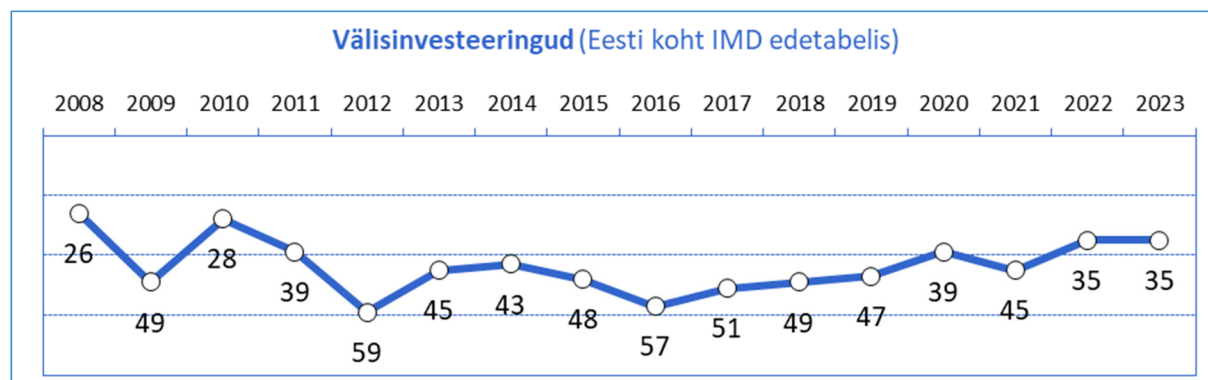

Eesti ekspordikäive elaniku kohta (tuh USD)

3.1.3. Välisinvesteeringud

IMD konkurentsivõime edetabelis Eesti koht välisinvesteeringute komponendi osas ei muutunud, püsides 64 riigi võrdluses 35. kohal. Suurenesid nii otsesed välisinvesteeringud Eestisse kui ka Eesti otseinvesteeringud välismaale.

IMD konkurentsivõime edetabeli välisinvesteeringute teemad käsitlevad nii riiki tehtud investeeringuid kui ka Eesti ettevõtjate ja investorite investeeringuid välismaale.

Välisinvesteeringute tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Otseinvesteeringute sissevool Eestisse võrrelduna SKP-ga on märkimisväärne (2021. a 19,8% SKP-st, 3. koht, tõus 3 kohta)
- Eestist välismaale tehtud otseinvesteeringute voog võrrelduna SKP-ga on kõrge (2021. a 17,7%, 3. koht, tõus 23 kohta)
- Eestisse tehtud otseinvesteeringute maht võrrelduna SKP-ga on suur (2021. aastal 93,7% SKP-st, 10. koht, koht ei muutunud)
- Otseinvesteeringute voogudes Eestisse ja välismaale valitseb suhteline tasakaal (arvestatuna USA dollarites, 26. koht, tõus 15 kohta)

Nõrkused

- Netopositsioon otseinvesteeringute varudes Eestisse ja välismaale on negatiivne (–59,1% võrrelduna SKP-ga, 59. koht, langus 1 koht)
- Otseinvesteeringute nominaalne maht Eestis, mõõdetuna USA dollaris on tagasihoidlik (54. koht, langus 1 koht)
- Eesti otseinvesteeringute nominaalne maht välismaal, mõõdetuna USA dollaris on suhteliselt väike (52 koht, langus 1 koht)
- Eesti portfelliinvesteeringute kohustused mõõdetuna USA dollaris on tagasihoidlikud (48. koht, langus 11 kohta)

IMD Maailma Konkurentsivõime Keskus, mis koostab maailma konkurentsivõime aastaraamatuid, vaatleb majanduse indikaatoreid eelkõige globaalses võtmes, kus enim väärtustatud on riikide majanduse avatus ja investeeringud globaalsesse majandusse. Kuigi mis tahes riigile on kitsamalt võttes kasulik, kui investeeringud tehakse just tema majandusse, on rahal omadus kumuleeruda ja otsida väljapääsu teistesse riikidesse. Seega on välisinvesteeringute suur maht ka märk riigi majanduse edukusest, kuivõrd vaba raha hulk on ületanud piiri, kus sisemine investeeringute nõudlus suudaks selle vastu võtta. Nii on ka Eestil IMD edetabeleis parem asend nende mõõdikute osas, millest väljendub Eesti osalus globaalses majanduses. SKP-ga võrrelduna on Eestil IMD edetabelis võrdne 3. koht nii Eestist välismaale tehtud kui ka väljastpoolt Eestisse tehtud otseinvesteeringute voogudes (vastavalt 17,67% ja 19,79% SKP-st)⁴. Samas –2,12%-line erinevus otseinvesteeringute voogude tasakaalus (mõõdetuna osakaaluna SKP-st) asetab Eesti antud näitajaga alles 45. kohale. Selle näitaja osas

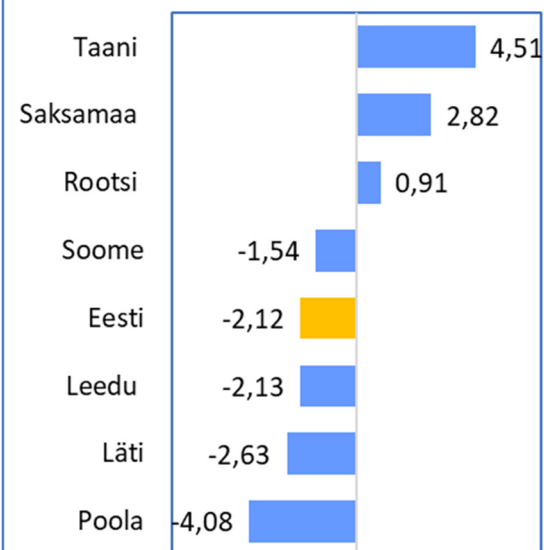
⁴ Kõik välisinvesteeringute statistilised andmed on aastaraamatus 2021. aasta kohta.

on eespool need riigid, kelle investeeringute väljavool on suurem kui sissevool. Nominaalselt (dollarites mõõdetuna) on Eestil välismaale tehtud investeeringutes 6,57 mld dollariga 33. koht ja investeeringute sissevoolult 7,36 mld dollariga 41. koht.

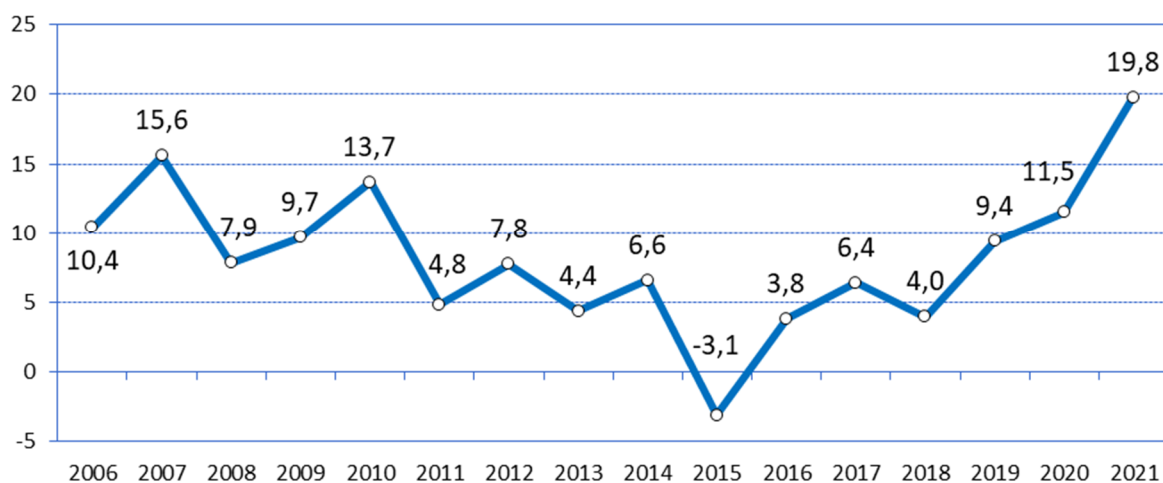
Välismaiste ja sisemaiste otseinvesteeringute voo-gude võrdluses SKP-ga on esikohal Luksemburg, kes investeerib väljapoole 131,33% võrra rohkem kui on investeeringute sissevool. Kõigis teistes riikides on see erinevus oluliselt väiksem, teisele kohale jääval Iirimaa-l vaid 12,42%. Läänemere riikidest on selle näitajaga esikohal Taani (erinevus välisinvesteeringute kasuks 4,51%) ja kõige viimane Poola (-4,08%).

Ühelt poolt näitab suurem välisinvesteeringute sissevool Eestisse riigi majanduse avatust ja ettevõtluskeskkonna atraktiivsust, kuid teiselt osutab investeeringute väiksem väljavool, et Eestil on nii majanduse kasvu kui ka välisinvesteeringute osas veel arenguruumi. Sama kehtib ka otseinvesteeringute kogumahu netopositsiooni kohta, kus Eestisse on paigutatud rohkem kui välja viidud (erinevus SKP-ga võrrelduna -59,1%), millega Eestil on IMD edetabelis 59. koht.

Otseinvesteeringute tasakaal (2021, % SKP-st, investeeringute väljavool lahutatud sissevool)

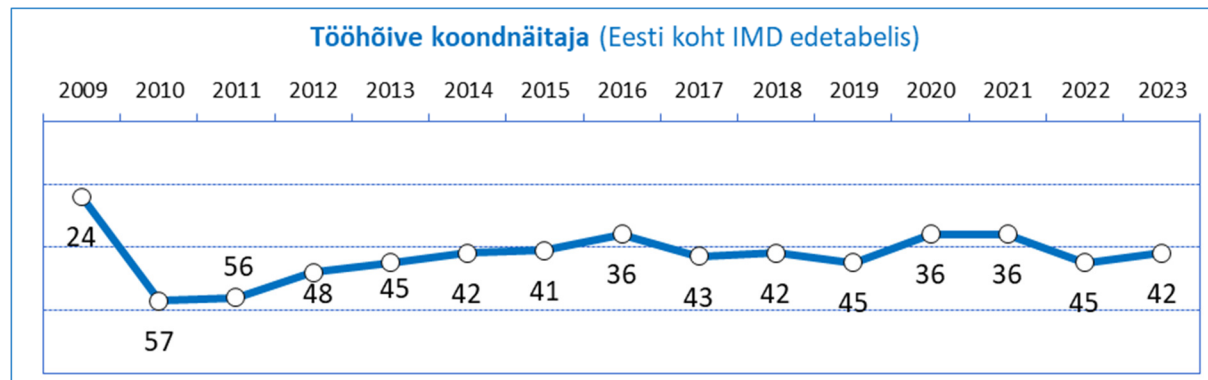

Otseinvesteeringute sissevool Eestisse (% SKP)

3.1.4. Tööhõive

Eesti asend IMD konkurentsivõime edetabeli tööhõive komponendi osas tõusis eelneva aastaga võrreldes 45. kohalt 42. kohale. Kui tööhõive juurdekasvu ja osakaalu osas rahvastikust kerkisid Eesti näitajad ülespoole, siis kõik teised näitajad halvenesid.

IMD konkurentsivõime edetabeli tööjõuturu teema alla kuuluvad sellised näitajad nagu tööhõive miljoni elaniku kohta, tööga hõivatuse määr elanikkonnast, tööhõive kasv, töötuse ja pikaajalise töötuse määr ning noorte hõivatus.

Tööhõive tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Tööhõive küllalt kiire kasv (12. koht, tõus 35 kohta)
- Suhteliselt kõrge tööhõive, suur osa rahvastikust töötab (19. koht, tõus 5 kohta)
- Noorte tõrjutuse keskmisest madalam tase (25. koht, langus 8 kohta)
- Pikaajalise töötuse tase keskmiste hulgas (31. koht, langus 1 koht)

Nõrkused

- Riigi tööturu väiksus (680 tuhat in; 61. koht, langus 1 koht)
- Avaliku sektori töötajate suur osakaal tööjõuturul (48. koht, langus 1 koht)
- Kõrge töötuse määr (42. koht, langus 7. kohta), eriti noorte osas 47. koht, langus 8 kohta)
- Tööhõive aeglane kasv 5. aasta lõikes; 41 koht, langus 1 koht)

Statistikaameti andmetel oli 2022. aasta seisuga Eesti 1,33 miljonist inimesest tööealisi (vanuses 15–74 aastat) 989,0 tuhat, tööga hõivatuid 677,4 tuhat ja töötuid 40,2 tuhat. 15–74-aastaste Eesti elanike tööjõus osalemise määr moodustas 2022. aastal 73,3%, tööhõive määr 69,2% ja töötuse määr 5,6%. Võrreldes eelneva aastaga suurenes hõivatute hulk 2022. aastal 26,9 tuhande võrra ja töötuse määr kahanes 0,6 protsendipunkti võrra (2021. aastal oli see 6,2%). Kuigi hõivatute hulka lisandus rohkem naisi kui mehi, püsis hõivatus meeste seas endiselt suurem (hõivatud mehi vastavalt 341,7, naisi 335,7 tuhat).⁵

Eesti tööjõuturu väiksus on teiselt poolt taganud selle, et tööga hõivatuid on üle poole elanikkonnast (51,1%), millega Eesti asetub 64 riigi arvestuses 19. kohale. Kõige rohkem on tööga hõivatud elanikke Luksemburgis (77,9%), AÜE-s (73,3%) ja Kataris (73,2%) ning kõige vähem Jordaania (12,6%), Lõuna-Aafrikas (26,3%) ja Botswanas (29,2%). Läänemere riikide arvestuses jääb tööjõu osakaal elanikkonnast 44–51% piiridesse, kõige suurem on see Saksamaal (51,2%) ja kõige väiksem Poolas (44,6%).

⁵ „Töötute arv kahanes teist aastat järjest.“ Statistikaamet 15.02.2023.
<https://www.stat.ee/et/uudised/tootute-arv-kahanes-teist-aastat-jarjest>

Tööhõive kasvu näitaja osas on Eesti koht edetabelis oluliselt paranenud (12. koht), samas kui noorte töötuse osas on see halvenenud (47. koht) ja noorte tõrjutuse osas (ei õpi, tööta ega osale koolitusel) püsib keskmiste hulgas (25. koht).

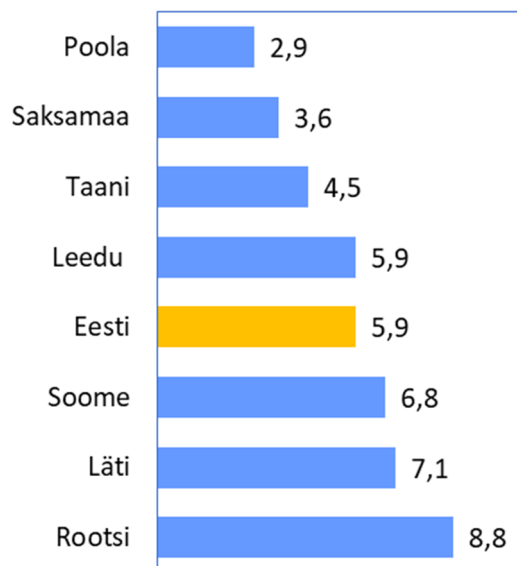
Töötuse määr oli Läänemere riikides madalam Poolas (2,9%) ja Saksamaal (3,6%) ning kõrgem Rootsis (8,8%), Lätis (7,1%) ja Soomes (6,8%). Eestis oli see IMD tabeli järgi 5,9% (mis erines mõnevõrra Statistikaameti näitajast). Pikaajalisi töötuid oli kõige rohkem Leedus (2,3%) ja kõige vähem Taanis (0,5%). Eestis oli pikaajalisi töötuid 1,5% (31. koht).

Noorte hulgas oli töötus kõige väiksem Saksamaal (6,9%) ja Taanis (10,5%) ning kõige suurem Rootsis (24,8%) ja Eestis (18,6%), millega Eesti jäi alla ülejäänud Läänemere riikidele. Tööhõive pikaajalise kasvuga (mõõdetuna 5-aastases perioodis) paistavad silma kõige enam Soome (4,5%) ja Poola (3,4%), samas kui Rootsis, Eestis ja Saksamaal on see näitaja negatiivne (vastavalt -0,53%, -0,05% ja -0,03%), mis tähendab, et pikaajalises perspektiivis mõõdetuna tööhõive väheneb.

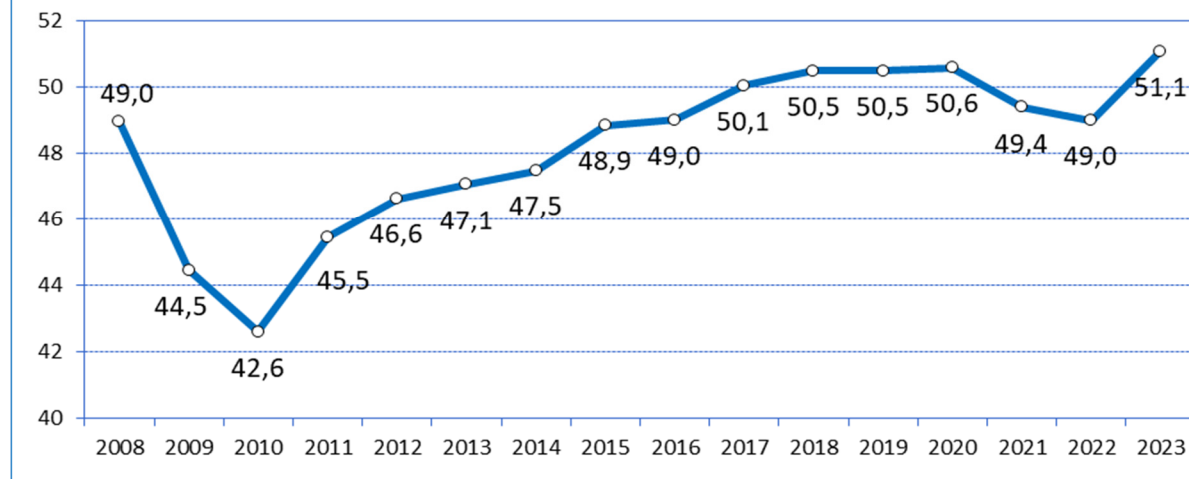
Noorte tõrjutuselt (*youth exclusion*), mis puudutab 15–24 aasta vanuseid noori, kes ei tööta, õpi ega osale koolitustel, oli Eesti 61 andmeid esitanud riigi seas 10,9%-ga 25. kohal. Läänemere riikidest oli noorte tõrjutuse näitaja Eestist halvem vaid Poolas (11,2%) ja Leedus (11,3%). Euroopa riikidest olid noored kõige vähem tõrjutud Islandil (4,9%) ja kõige tõrjutumad Itaalias (19,8%) ning muu maailma riikidest kõige vähem tõrjutud Jaapanis (3,2%) ja kõige rohkem Botswanas (37,1%).

IMD võrdlustabelid toovad välja ka vaadeldud riikide avaliku sektori töötajate osakaalu tööhõivest. Kui tööhõive avalikus sektoris on suur, on seda nähtud probleemina, mis seob erasektorile vajalikke spetsialiste ja võib toimida palgakasvu mootorina. Läänemere riikides oli avaliku sektori osakaal tööhõives kõige väiksem Saksamaal (15,3%) ja kõige suurem Rootsis (29,3%). Eestis oli see 24,0%, Soomes 25,7%, Leedus 27,1%, Taanis 28,1% ja Lätis 29,0%. Andmeid esitanud 62 riigi arvestuses oli avaliku sektori osakaal tööhõivest kõige väiksem Kolumbias ja Indoneesias (kummaski 4,0%) ning Singapuris (4,2%) ja suurim Jordaania (38,8%), Iisraelis (35,0%) ja Norras (32,2%).

Töötuse määr (2022, % tööjõust)

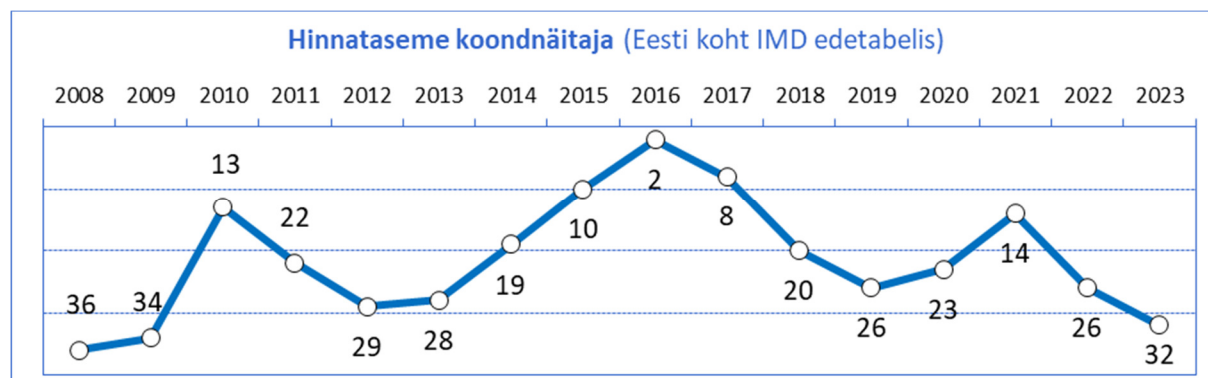

Tööhõive Eestis (% rahvastikust)

3.1.5. Hinnad

Inflatsiooni ja hinnataseme näitajaid koondava komponendi poolest on Eesti IMD konkurentsivõime edetabelis langenud 64 riigi seas 32. kohale (eelkõige tarbijahindade kiire tõusu tõttu).

Hinnapõhises konkurentsivõimes on soodsam positsioon riikidel, kelle hinnatase ja inflatsioon on madalad. Eesti reastus riikide võrdluses IMD hinnataseme koondnäitaja osas, mis võtab arvesse nii hindu kui ka nende dünaamikat, 2023. aastal 32. kohale, langedes aastaga 6 koha võrra.

Hinnakriteeriumi tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Büroopindade soodsad rendihinnad (2021. aasta andmetel 64 riigi seas 12. koht, koht ei muutunud)
- Elamispinna soodsad rendihinnad (2018. aasta andmetel 59 riigi seas 17. koht, koht ei muutunud)

Nõrkused

- Tarbijahindade inflatsioon (60. koht, langus 13 kohta)
- Kütuse (bensiiini) hinnatase (44. koht, langus 1 koht)
- Toidukulude suur osakaal tarbijakuludes (38. koht, tõus 2 kohta)

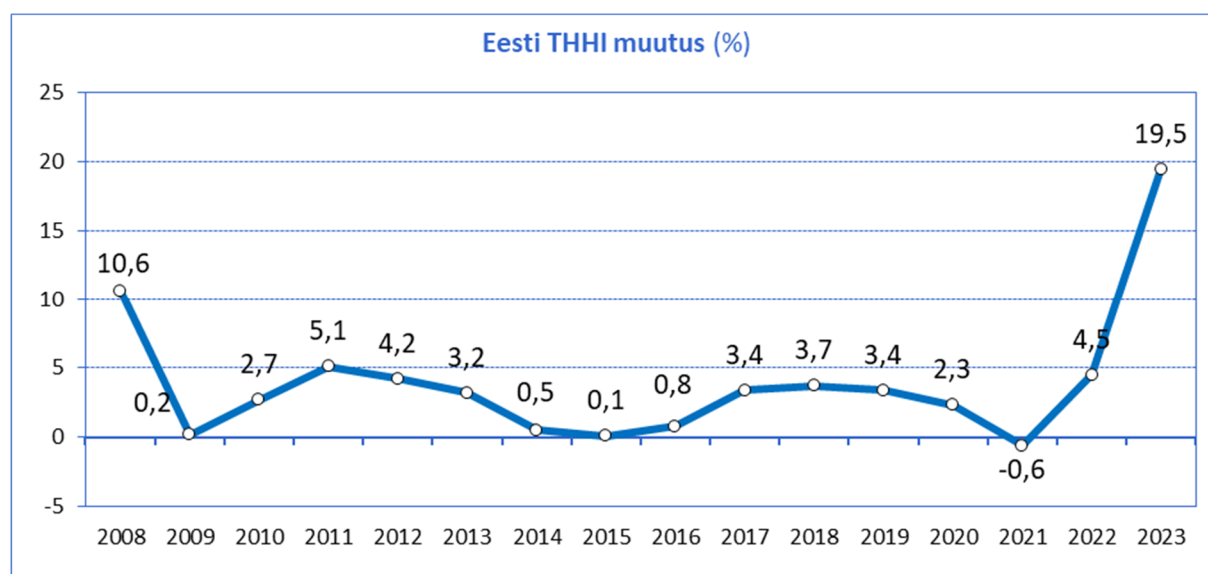
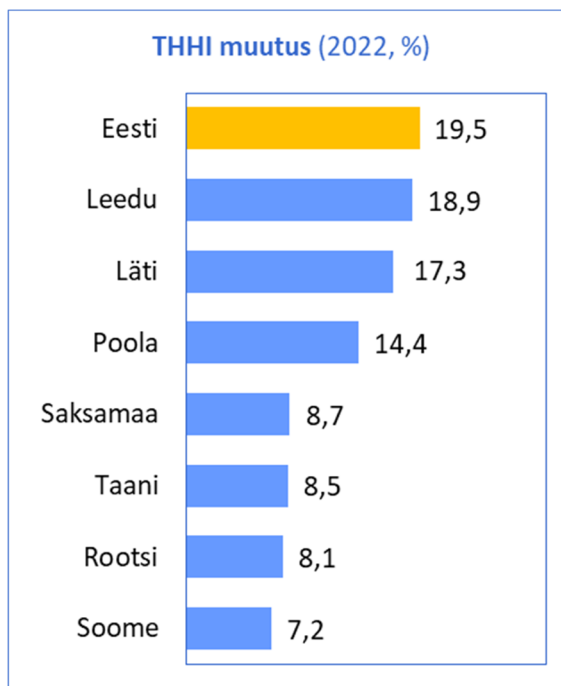
Hinnakriteeriumi alusel on Eestil jätkuvalt hea positsioon nii kontori- kui elamispindade rendihindade osas (vastavalt 12. ja 17. koht). Riikide edetabelis on kontorirent saanud 64 riigi seas kõrge 12. koha. Aastaga ei ole Eesti positsioon muutunud. Läänemere riikide hulgas on jätkuvalt Eestist soodsamate äripindade rendihindadega vaid Leedu ja Läti. Edetabelis kasutatud 2018. aasta andmetel on elamispinna rent aga Eestist madalam vaid Leedus. Riikide pingereas on kõrge bensiiinihind asetanud Eesti 44. positsioonile. Läänemere riikide seas on Eestist kõrgem bensiiinihind Soomes, Taanis ja Saksamaal.

Väikeriikide hinnamuutused, sõltudes enam maailmaturu hindadest, on sageli suurriikide hinnamuutustest volatiilsemad. Eestis on viimastel aastakümnetel olnud madalam hinnatase, mis on aga kiiresti konvergeerunud Euroopa Liidu (EL) riikide keskmise hinnatasemega. 2022. aastal oli Eurostati andmetel kodumajapidamiste lõpptarbijamiskulud Eestis 94,6% EL-i keskmisest, suurenedes aastaga 8%-punkti. Seejuures on Eestis riided 12,9%, jalatsid 7,2%, toit ja alkoholivabad joogid 6,4% ning alkoholi ja tubaka hinnad 2,6% kallimad kui EL-i keskmised. Riided ja jalatsid on EL-i keskmisest kallimad ka teistes Läänemere riikides, va Saksamaal ja Poolas. Suured erinevused Läänemere riikide hinnatasemetes on aga toidu ja alkoholivabade jookide osas: Põhjamaades on toit EL-i keskmisest 6–20% kallim, Poolas aga 27% odavam. Veelgi suuremad erinevused on tubaka ja alkoholi hinnatasemetes, mis Põhjamaades on 37–74% kallimad, Saksamaal, Lätis ja Leedus 2–3%, Poolas aga koguni 28% odavamad EL-i keskmisest.

Üheks riigi arengu- ja elatustaseme heaks näitajaks on toidukulude osakaal tarbimiskuludes. Suured kulutused toidule osutavad riigi nõrgemale konkurentsivõimele. Olukorras, kus toidule tehtavate sundkulude osakaal pere eelarves on suur, on võimalus muid elukvaliteeti tõstvaid kulusi teha tunduvalt väiksem. Eesti elanike tarbimiskulude struktuuris on toidukulude osakaal püsinud viimastel aastatel 20% piires (2022. aastal 18,3%), mis andis 2022. aastal 59 andmeid esitanud riigi seas 38. koha. Läänemere riikidest olid toidukulud suuremad kui Eestis endiselt vaid Leedus (19,5%) ja Lätis (19,0%). Põhjamaade ja Saksamaa tarbimiskuludes on toidukulude osakaal püsinud 11–12% piires.

Inflatsioonimäära mõõtmiseks ning seeläbi riikide omavaheliseks võrdluseks on kasutusel harmoneeritud tarbijahinnaindeks (THHI). 2021. aastal maailma majanduse kasvutempo aeglustus (COVID-19 pandeemia mõju). Kerkivad toormehinnad, tarneraskused, sisendite nappus ja kõrged energiahinnad, samal ajal aga eratarbimise suurenemine põhjustasid tarbijahindade kasvu kogu maailmas. 2022. aasta 24. veebruaril alanud Venemaa sissetung Ukrainasse põhjustas energia- ja toormehindade, sh toiduainete hinna järsu tõusu. Eestis on energia ja toiduainete osakaal tarbija ostukorvis EL-i keskmisest suurem. Järsk hinnatõus selles vallas mõjutas oluliselt ka inflatsiooni taset Eestis, mis 2022. aastal kasvas 19,45%-le (4,49% 2021. aastal), olles EL-i kõrgeim. Inflatsiooni kiire kasvutempo langetas Eesti 64 riigi võrdluses 60. kohale (langus 13 kohta).

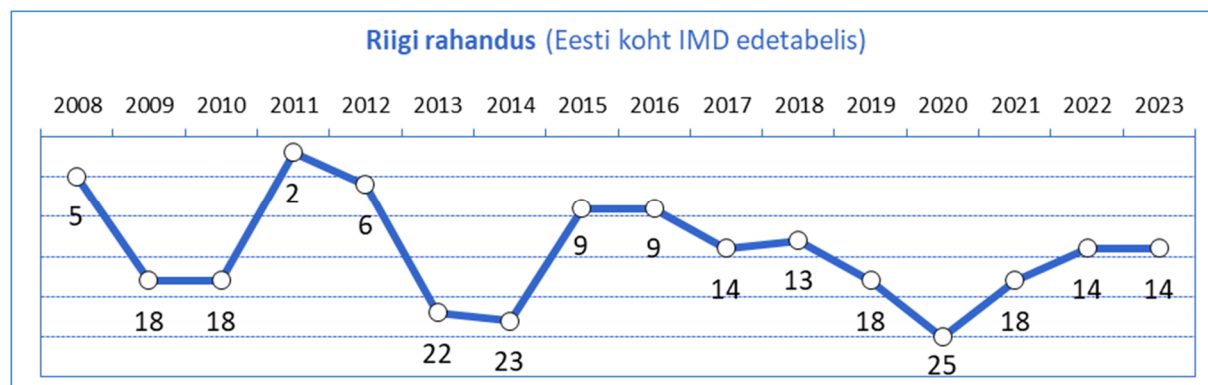
Eestis oli elukallidus veel madal, andes riikide edetabelis Eestile kõrge 19. koha (2021. aastal 19 koht). IMD metoodika kohaselt mõõdetakse elukallidust kaupade ja teenuste ostukorvi alusel suurimates linnades. Läänemere riikidest on Eestist madalama elukallidusega Leedu (17. koht) ja Poola (8. koht), kõige kulukam on elada Taanis (55. koht) ja Saksamaal (46. koht).

3.2. Valitsuse töö tõhusus

3.2.1. Riigi rahandus

Eesti positsioon riigi rahanduses on kahel viimasel aastal paranenud ja Eesti on IMD konkurentsivõime edetabelis püsinud kahel viimasel aastal 14. kohal. Eesti tugevuseks on valitsemissektori madal võlatase ja madalad intressikulud, kuid negatiivses suunas IMD edetabelis on Eestit nihutanud valitsussektori koguvõla reaalkasv.

IMD konkurentsivõime edetabeli riigi rahanduse teema alla kuuluvad sellised näitajad nagu riigi rahanduse juhtimise efektiivsus, riigieelarve tasakaal, valitsussektori kulud, võlatase, koguvõla reaalkasv ja intressikulud, maksulaekumine ja pensionide rahastamine.

Riigi rahanduse tugevad ja nõrgad küljed.

Tugevused

- Madalad intressikulud (suhtes riigieelarvesse, 1. koht, tõus 1 koht)
- Valitsemissektori madal võlatase, absoluutsummas 7,13 mld USD (3. koht, langus 1 koht) ja osakaaluna SKP-st 18,71% (4. koht, langus 2 kohta)
- Valitsussektori eelarve ülejääk/defitsiit (rahalisel mahul, 18. koht, langus 6 kohta)

Nõrkused

- Valitsemissektori koguvõla reaalkasv (49. koht, langus 22 kohta)
- Valitsemissektori kulude kõrge tase SKP suhtes (34. koht, tõus 1 koht)
- Pensionite rahastamise jätkusuutlikkus (küsitlus, 30. koht, tõus 12 kohta)

IMD edetabeli 64 riigi võrdluses paistab Eesti silma oma valitsemissektori madala võlatasemega nii nominaalses arvestuses, kus Eestil on kolmas koht (7,13 mld USD) kui ka võrrelduna SKP-ga (4. koht), kus valitsemissektori võlg SKP-ga võrrelduna moodustas 18,7%. Eesti madala võlatasemega on kaasnenud ka madalad intressikulud, mille järgi tõusis Eesti 2023. aastal IMD edetabelis esimesele kohale, vahetades sellelt positsioonilt välja varasema esikohariigi Hongkongi.

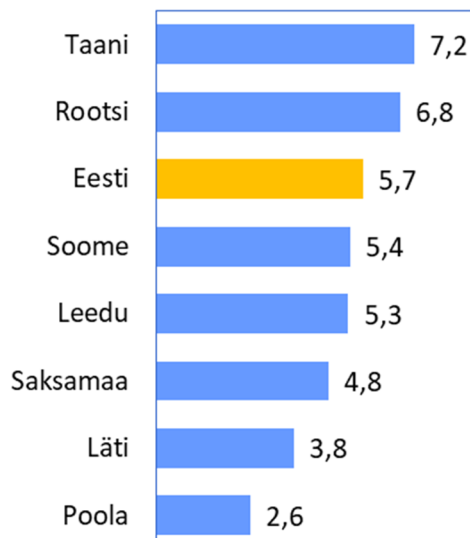
Negatiivsest aspektist paistab Eesti silma valitsemissektori võla kiire kasvutempo poolest, mis langetas Eesti selle näitajaga IMD edetabeli 27-lt kohalt 49-le. Statistikaameti andmeil kasvas valitsussektori konsolideeritud võlg 2022. aastal eelnevaga võrreldes 20,3% (5,53 mld eurot 6,66 mld euroni). Edetabeli koht liikus allapoole ka valitsussektori eelarve defitsiidi osas (17. kohalt 25. kohale), olgugi et Eesti vastav näitaja paranes (IMD edetabeli järgi -2,35%-lt SKP-st 2021. aastal -0,93%-ni SKP-st 2022. aastal⁶).

⁶ 2023. aasta IMD aastaraamat lähtub siin 2022. aasta andmetest. Rahandusministeeriumi andmeil oli eelarve puudujääk 2022. aastal 438 miljonit eurot ehk 1,2% SKP-st. 2021. aastal oli see 2,4% SKP-st.

<https://www.fin.ee/uudised/valitsussektori-eelarve-joudis-2022-aasta-lopuks-12-puudujaagini-skp-st>

Samuti toimus tagasilangus hinnangus riigi rahanduse juhtimisele, kus Eesti kukkus eelneva aastaga võrreldes 11. kohalt 22. kohale ehk vaadeldud riikide teise kolmandiku piirile. Kümne palli skaalal hinnati Eesti rahanduse juhtimise efektiivsust 5,7 punktiga (aasta varem 6,6 punkti). Läänemereriikidest on Eestist selle näitajaga eespool Taani (7,2 punkti) ja Rootsi (6,8 punkti) ning tagapool Soome (5,4 punkti), Saksamaa (4,8 punkti), Leedu (5,3 punkti), Läti (3,8 punkti) ja Poola (2,6 punkti). Kehvem on Eesti positsioon eelmise aastaga võrreldes ka maksekuulekuse vallas (6,0 punkti), kus varasem 17. koht vahetus 23. kohaga. Läänemeremaadest on maksudest kõrvalehoidmine Eestist suuremaks probleemiks Leedus, Poolas ja Lätis. Paremini tulevad sellega toime Taani, Saksamaa, Soome ja Rootsi.

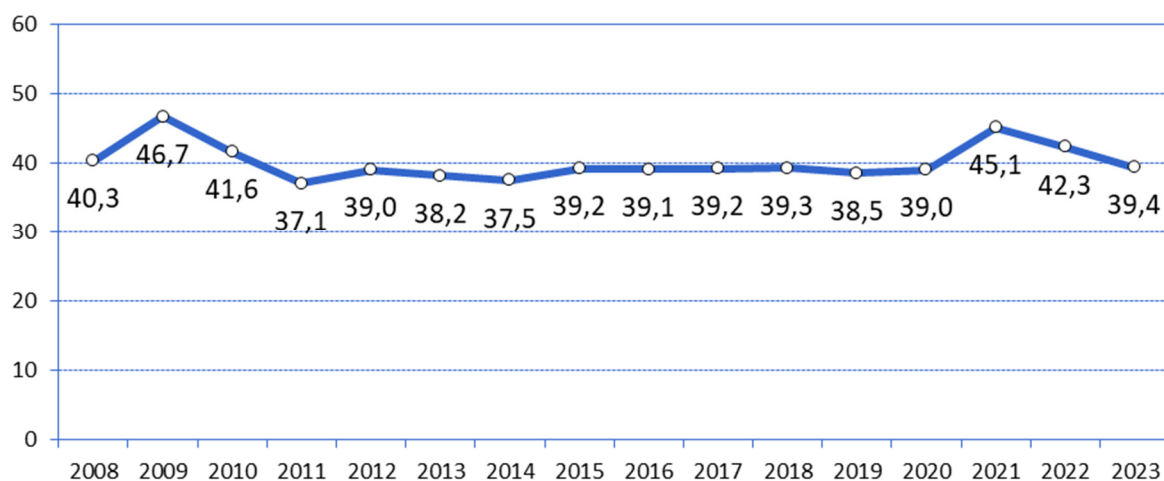
Riigi rahandust ei juhita/juhitakse efektiivselt (2023, punktid 0...10)

Teiselt poolt parandas Eesti oma positsiooni pensionisüsteemi jätkusuutlikkuse osas, kerkides 4,8 punktiga tabeli 42. kohalt 30. kohale. Oma pensionisüsteemiga on kõige enam rahul Island (8,5 punkti), Holland ja Taani (mõlemad 8,3 punkt) ning kõige vähem Venezuela (0,8 punkti) ja Argentiina (1,1 punkti). Läänemereriikidest on oma pensionisüsteemi jätkusuutlikkusega Eestist eespool lisaks Taanile ka Soome (6,8 punkti), Rootsi (6,7 punkti) ja Saksamaa (5,5 punkti) ning tagapool Läti (3,7 punkti) ja Leedu 3,4 punkti).

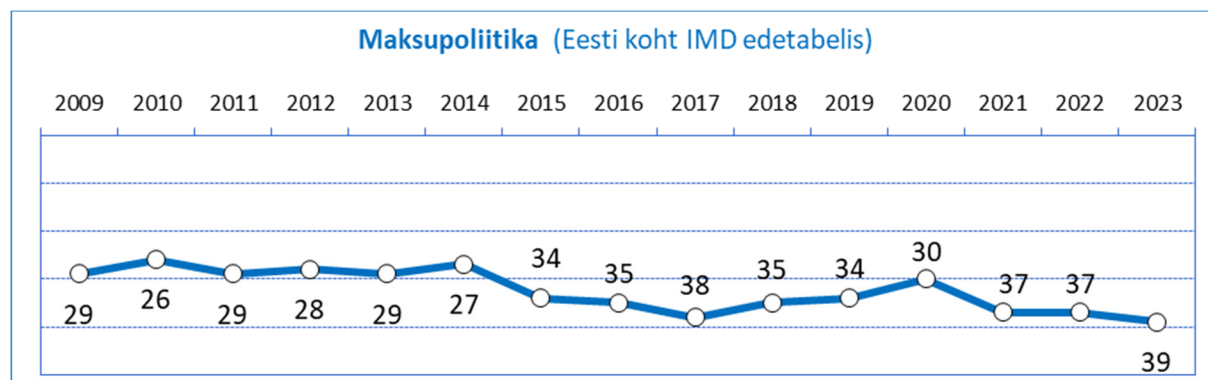
Valitsuskulutuste osakaalult SKP-ga võrreldes on Eesti edetabeli keskmiste riikide hulgas (34. koht, 39,4% SKP-st), edestades oma väiksemate kulutustega kõiki Läänemere riike peale Leedu, kus valitsuskulude osakaal on 36,4% SKP-st. Õhema/paksema riigi skaalal on Läänemereriikidest valitsussektori kulud SKP-ga võrrelduna kõige suuremad Soomes (54,3%), järgnevad Saksamaa (49,7%), Rootsi (48,2%), Taani (45,3%), Poola (43,7%) ja Läti (40,2%). Teistest maailma riikidest kulutavad kõige rohkem riigi ülalpidamiseks SKP-ga võrreldes Brasiilia (72,9%) ja Prantsusmaa (58,1%) ja kõige vähem Venezuela (10,5%), Taiwan (15,8%), Indoneesia (15,8%) ja Singapur (16,6%).

Eesti valitsemissektori kulude osakaal (% SKP-st)

3.2.2. Maksupoliitika

Konkurentsivõime hinnangu järgi on Eesti maksupoliitika teiste riikidega võrreldes keskmisel tasemel (39. koht 64 riigi hulgas 2023. aastal). Eesti positsioon langes viimasel aastal kahe koha võrra.

Maksudel on riigi majanduspoliitikas oluline roll, sest ühest küljest on tegemist tulude allikaga, teiselt poolt saab maksudega mõjutada tarbijate käitumist, ressursside kasutamist, keskkonna säästmist jms. Edukas maksupoliitika tagab riigi fiskaalsete eesmärkide täitmise ja reguleerib majandust ning on samal ajal võimalikult lihtne ja läbipaistev.

Maksunduse tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Ettevõtetelt kogutud maksude osakaal SKP suhtes on madal (6. koht, tõus 4 kohta)
- Kapitalilt ja kinnisvaralt kogutud maksude osakaal SKP suhtes on madal (10. koht, tõus 2 kohta)
- Töövõtjate panus sotsiaalkindlustuse süsteemi on madal (suhtes SKP-st inimese kohta, 11. koht, koht ei muutunud)
- Ettevõtte tulumaksu määr kasumilt ei ole kõrge (maksimaalne määr tulumaksueelselt kasumilt, 17. koht, langus 1 koht)

Nõrkused

- Tööandjate suhteliselt suur koormus sotsiaalkindlustuse süsteemi ülalpidamiseks (kõrge näitaja SKP suhtes inimese kohta, 60. koht, langus 1 koht)
- Kaudsete maksudega kogutud maksutulu osatähtsus SKP suhtes on kõrge (52. koht, langus 3 kohta)
- Kogutud sotsiaalkindlustusmaksu osakaal SKP suhtes on kõrge (48. koht, tõus 6 kohta)

Eesti üldine maksukoormus on teiste võrdlusaluste riikide keskmise tasemega (27,2%) võrreldes mõnevõrra kõrgem – Eesti maksulaekumised ulatuvad veidi enam kui kolmandikuni võrrelduna riigi SKP-ga (33,5%, 39. koht). Samas Euroopa Liidu riikidega võrreldes (keskmine 36,6%, vahemik 15,7..46,9%) ja läänemereeriikidega võrreldes (keskmine 38,1%, vahemik 30,5..46,9%) on Eesti maksukoormus madalam. Kaudsete maksude osakaalu poolest SKP-sse paikneb Eesti kõigi osalenud riikide võrdlustabelis veelgi rohkem tagapool (13,4%, 52. koht). Samal ajal on Eesti otseste maksude, nagu ettevõtetelt kogutud ning kapitalilt ja kinnisvaralt kogutud maksude laekumiste suhtes SKP-sse konkurentsiedetabelites kõrgetel kohtadel (vastavalt 6. ja 10. kohal).

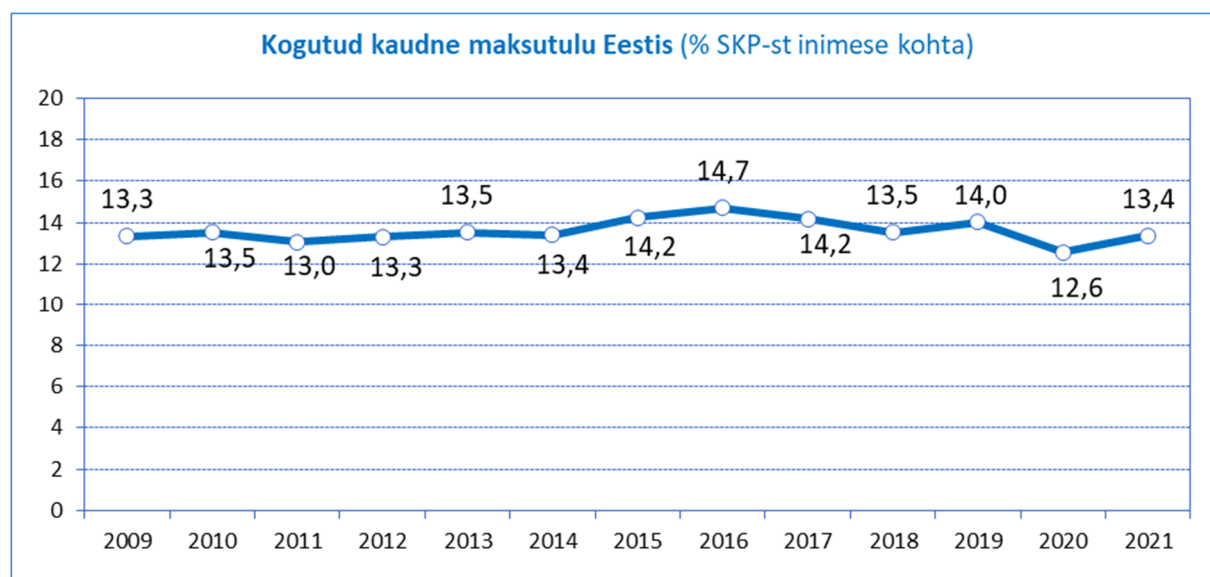
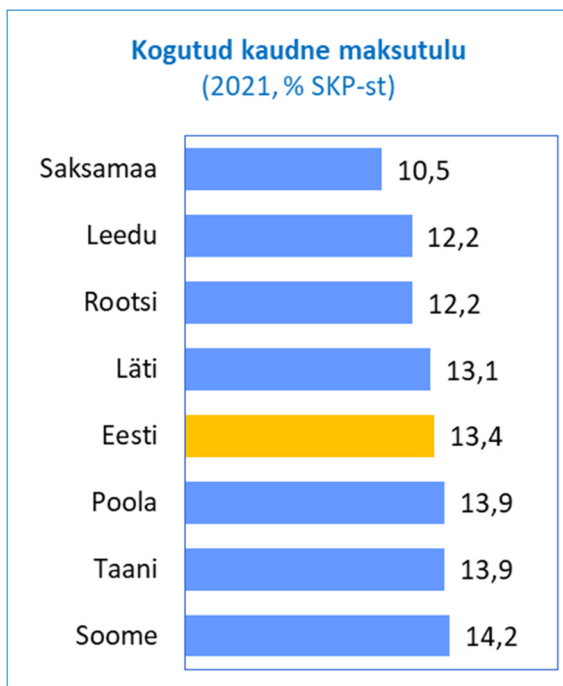
Maksupoliitikas omavad olulist tähtsust tööjõumaksud. Riigi eelarvestrateegia näeb ette maksude osalise ümberorienteerimise abil nihutada maksukoormus tulu maksustamiselt tarbimise, loodusvarade kasutamise ja keskkonna saastamisega seotud maksudele, et saavutada kasvusõbralikum maksustruktuur. Tööjõu maksukoormust (eelkõige madala ja keskmise sissetulekuga töötajate osas) vähendas maksuvaba tulu tõstmine 2018. aastal ja 2023. aastal. Paljude Euroopa Liidu riikidega

võrreldes ei kahjusta Eesti kõrgete palkade maksumine konkurentsivõimet, sest tulumaksusüsteem on proportsionaalne.

Eesti tööandjate makstavad tööjõumaksud on küllaltki kõrged, riikide võrdluses on Eesti selle näitaja osas tagasihoidlikul 60. kohal. Eesti töövõtjate panus sotsiaalkindlustussüsteemi on samas suhteliselt madal, 2021. aastal 3,6% SKP suhtes ühe elaniku kohta, millega edetabelis saavutati 11. koht. Tööandjaid võiks motiveerida tööjõumaksude langetamine ja sotsiaalmaksukoormuse ühtlasem jaotamine töövõtja ning tööandja vahel.

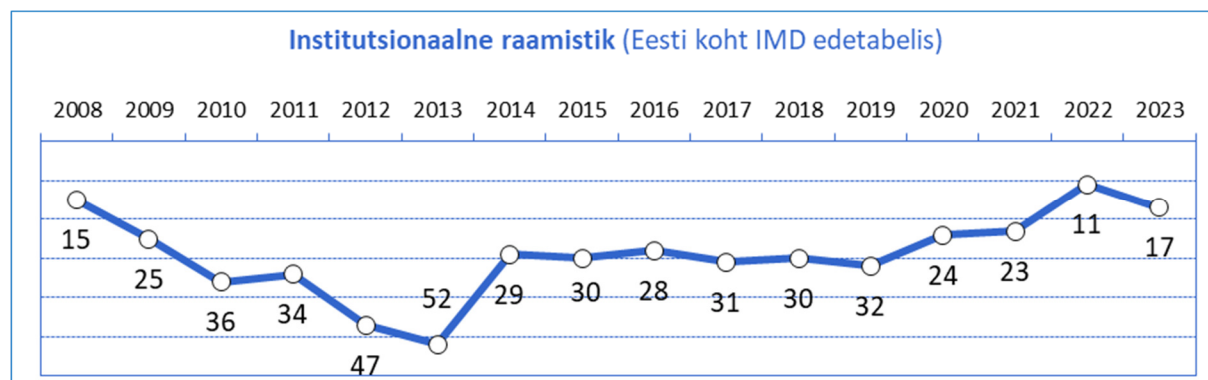
Läänemere riikide võrdluses on kogutud kaudne maksutulu Eestis keskmisest suurema osakaaluga SKP-st (13,4%). 2021. aastal oli vaid Poolas (13,9%), Taanis (13,9%) ja Soomes (14,2%) kogutud kaudse maksutulu osakaal suurem kui Eestis. Kõige madalama osakaaluga on kogutud kaudne maksutulu Läänemere riikidest Saksamaal (10,2%) ja Leedus (12,2%). Neist mõnevõrra kõrgem on see Rootsis (12,2%) ja Lätis (13,1%). Eestis on kogutud kaudne maksutulu olnud küllaltki suure osakaaluga SKP-st ka varasematel aastatel. Vahemikus 2015–2017 ja 2019. aastal oli see rekordiliselt kõrge (suurem kui 14,0%), aastatel 2003–2014 jäi kogutud kaudsete maksude osakaal SKP-st Eestis vahemikku 12,0%–13,7%.

Kogutud kaudse maksutulu osakaalu vähendamiseks oleks ühe alternatiivina võimalik Eestis koguda rohkem vara- ja kapitalimakse. Ühena vähestest Euroopa Liidu riikidest puudub Eestis veel automaks, mida planeeritakse kehtestada 2025. aastast. Kogutud vara- ja kapitalimaksude osakaal Eestis on madalaim Läänemere riikide arvestuses ja üks madalaimaid (Küprose järel) Euroopa Liidu riikide võrdluses. Maksupoliitika seisukohalt on oluline, et tehtavad maksumuudatused oleksid realselt toimivad ning maksulaekumine ei väheneks, samuti ei tohiks nende administreerimine olla ülemäära keerukas.

3.2.3. Institutsionaalne raamistik

Eesti positsioon institutsionaalse raamistiku osas langes IMD konkurentsivõime edetabelis 2023. aastal kuue koha võrra ja Eesti paigutub 64 riigi hulgas 17. kohale. Pikemas perspektiivis on Eesti asend selle näitaja osas olnud kõikum.

IMD konkurentsivõime edetabeli institutsionaalse raamistiku alla kuuluvad sellised teemad nagu riigi õiguslik ja regulatiivne seisund, panganduse ja laenuturu näitajad, valitsuse majanduspoliitika, valitsuse tegevuse läbipaistvus ja demokraatia areng riigis.

Institutsionaalse raamistiku tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Intressimäärade vahe (laenuintress lahutatud hoiuseintress) soodustab laenude andmist (7. koht, see ei muutunud)
- Bürokratia pole takistuseks äritegevusele (küsitlus, 9. koht, see ei muutunud)
- Korruptsioonitase on madal (küsitlus, 9. koht, tõus 6 kohta)
- Eesti järgib säästva arengu eesmäärke (10. koht, see ei muutunud)
- Valitsuse poliitika on läbipaistev (küsitlus, 13. koht, tõus 1 koht)
- Õiguslik ja regulatiivne raamistik soodustab ettevõtete konkurentsivõimet (küsitlus, 17. koht, tõus 4 kohta)
- Reaalne lühiajaline intressimäär soodustab majandust (18. koht, langus 4 kohta)
- Eesti ühiskond on seaduskuulekas (18. koht, tõus 1 koht)

Nõrkused

- Välisvaluuta reservide maht on väike (USA dollarites, 61. koht, langus 1 koht)
- Välisvaluuta reservide maht elaniku kohta on väike (49. koht, langus 2 kohta)
- Kapitali hind ei soodusta äritegevust (küsitlus, 39. koht, langus 25 kohta)

Riikide institutsionaalse raamistiku hindamisel vaadeldakse 16 näitajat, millest poolte osas asetub Eesti 64 riigi võrdluses esimesse ja teise poole osas teise või kolmandasse kolmandikku. Eesti Keskpanga tegevust majanduse mõjutajana hinnatakse küsitluste põhjal suhteliselt tagasihoidlikult (30. koht). Kuigi kõrgelt ei hinda küsitlusele vastanud ettevõtjad ka valitsuse võimekust majanduse muutustega kaasas käia (29. koht), kus Eesti asend langes 9 kohta. Eesti krediidiireiting pole kõige kõrgem (26. koht, langus 2 kohta). Samas paistab Eesti silma vähese bürokraatiaga äritegevuse piiramisel (9. koht) ja madala korruptsioonitasemega (9. koht).

Kuigi Eesti e-riigi mainet ja äribürokraatia lihtsust arvestades võiks Eesti asetseda selle näitajaga veelgi eespool, edestavad Eestit Araabia Ühendemiraadid, Šveits ja Soome (kõik 6,4 punkti). Läänemeriikidest järgnevad Soomele Taani (6,3 punkti) ja Eesti (5,7 punkti) ning tahapoole jäävad Rootsi (5,5 punkti), Leedu (3,9 punkti), Läti (3,5 punkti), Poola (2,9 punkti) ja Saksamaa (2,4 punkti).

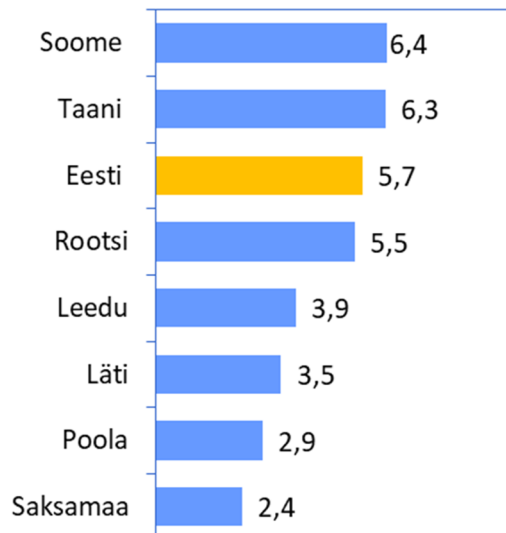
Valitsuse poliitika läbipaistvuse osas on Eesti positsioneerunud 13. kohale, pälvides 10-punktilisel skaalal 6,4 punkti. Läänemeriikidest olid Eestist eespool küll kõik Põhjamaad, samas jäid Eestist tahapoole Saksamaa, Leedu, Läti ja Poola.

Ka korruptsioonitaseme osas on Eesti positsioon ettevõtjate hinnangul paranenud ja Eesti kerkis edetabelis kuue koha võrra, asetudes 9. kohale. 10-pallisel skaalal pälvis Eesti selle näitajaga 7,5 punkti, mis on seni parim tulemus. Läänemeriikide võrdluses edestasid Eestit Taani, Soome, ja Saksamaa, tahapoole jäid Rootsi, Leedu, Poola ja Läti. Ka *Global Risk Profile* avaldatud globaalse korruptsiooniindeksi (GCI) järgi kuulub Eesti maailma viie kõige vähem korrumpeerunud riigi hulka, keda edastavad vaid Norra, Soome, Rootsi ja Taani.

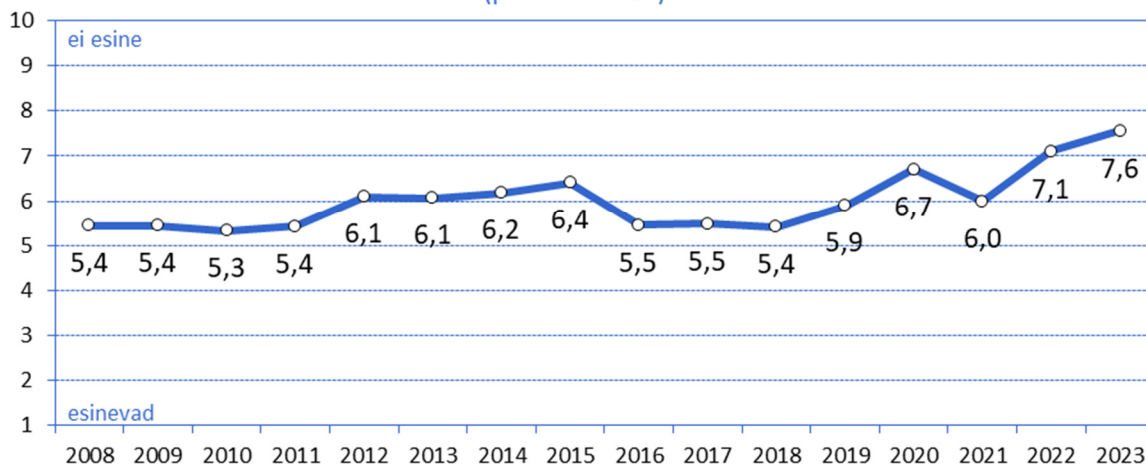
Eesti asend IMD edetabelis on hea ka säästva arengu eesmärkide täitmisel (10. koht), mis hoiab üleval riigi head mainet. Läänemeriikidest kuuluvad Eesti kõrval esikümnesse veel Soome (1. koht), Taani (2. koht), Rootsi (3. koht) ja Saksamaa (6. koht), tahapoole jäävad Poola (12. koht), Läti (14. koht) ja Leedu (34. koht).

Kaalukaks teguriks ettevõtluse arenguks ja seeläbi ka riigi konkurentsivõimele on ligipääs soodsa hinnaga kapitalile. Ettevõtjate küsitluse põhjal tegi Eesti kapital hinna osas 2023. aastal paraku suure tagasilanguse ja asetus IMD edetabelis eelmise aasta 14. kohalt ümber 39. kohale, pälvides 10-punkti süsteemis 5,0 punkti (2022. a 6,8 punkti). Olulisemaks teguriks selles on laenuintressi tõus, mis on märgatavalt kergitanud kapitali hinda. Maailma riikidest pidasid kapitali hinda kõige soodsamaks Šveits (7,6 punkti), AÜE (7,0 punkti), Saudi Araabia (6,9 punkti) ja Taiwan (6,9 punkti). Kõige halvema hinde andsid sellele Argentiina (1,1 punkti) ja Brasiilia (1,9 punkti).

Bürokraatia takistab/ei takista äritegevust
(2023, punktid 0...10)

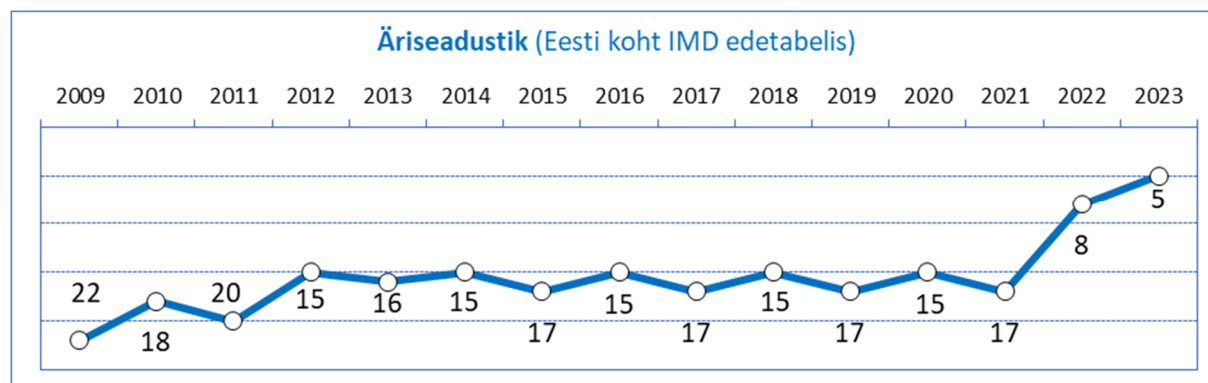

Korruptsioon ja altkäemaksud ei esine/esinevad Eesti majanduses
(punktid 0...10)

3.2.4. Äriseadustik

IMD konkurentsivõime edetabelis on Eesti äriseadustiku komponendi osas 64 riigi hulgas kõrgel viiendal kohal ning võrreldes eelneva aastaga paranes positsioon kolme koha võrra. Eesti koht edetabelis on läbi aja olnud hea.

IMD konkurentsivõime edetabeli äriseadustiku teema alla kuuluvad järgmised näitajate grupid: avatus, konkurentsivabadus, äriregulatsioonid ja tööseadusandlus.

Äriseadustiku tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Ettevõtete asutamine on lihtne (küsitlus, 1. koht, koht ei muutunud) ja uusi ettevõtteid asutatakse palju (1. koht, koht ei muutunud)
- Välisinvestorid võivad vabalt omandada kontrolli kodumaiste ettevõtete üle (küsitlus, 2. koht, tõus 12 kohta)
- Tööregulatsioonid on paindlikud (küsitlus, 3. koht, tõus 4 kohta)

Nõrkused

- Riigi omandis olevad ettevõtted häirivad teatud määral majanduse efektiivset toimimist (küsitlus, 40. koht, langus 3 kohta)
- Investeeringustiimulid ei ole välisinvestoritele piisavalt atraktiivsed (küsitlus, 38. koht, langus 1 koht)
- Immigratsiooniseadused raskendavad välistööjõu värbamist (küsitlus, 36. koht, tõus 17 kohta)

Äriseadused aitavad korraldada Eesti majandust küllaltki efektiivselt. Eestis on lihtne firmat luua (1. koht) ja uusi ettevõtteid asutatakse palju (1. koht). Ettevõtte asutamismenetlusel on vaja teha kolm toimingut (6. koht) ning äri saab alustada kolme ja poole päevaga (6. koht). Tööregulatsioonid on paindlikud (3. koht) ega takista ettevõtlust ning töötusealane seadusandlus (15. koht) soodustab uue töökoha otsimist. Koondamiskuludena peavad ettevõtted maksma 4,3 nädala palga (21. koht). Riigihanked on piisavalt avatud välisriikide pakkujatele (11. koht) ning välisinvestoritel on võimalik omandada kontroll Eesti firmades (2. koht). Tollitariifid (11. koht) ja protektsionism (12. koht) ei tõkesta ettevõtete äritegevust. Valitsuse toetuste osakaal SKP-st ei ole liiga kõrge (0,75%, 14. koht). Konkurentsialane seadusandlus on piisavalt tõhus kõlvatu konkurentsi ennetamisel (19. koht) ning varimajandus majandusarengut oluliselt ei kahjusta (22. koht). Ligipääsetavus välis- ja kodumaisele kapitaliturule (25. koht) on keskmine. Investeeringustiimulid ei ole aga välisinvestoritele piisavalt atraktiivsed (38. koht), riigi omandis olevad ettevõtted häirivad majanduse efektiivset toimimist (40. koht) ja toetused takistavad teatud määral õiglast konkurentsi (29. koht).

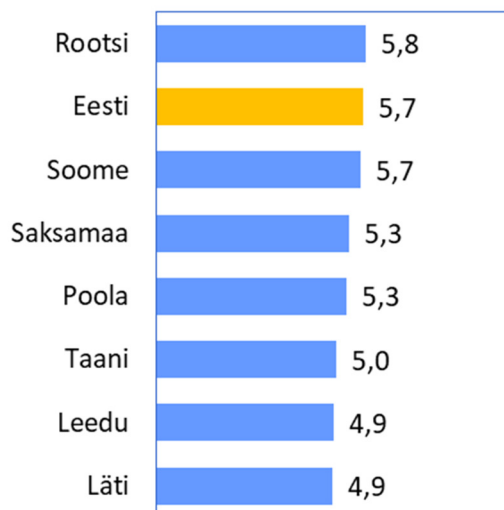
Immigratsiooniseadused

Eesti ettevõtete juhtide hinnangul on võõrtööjõu värbamine Eestis raskendatud – 2023. aasta edetabelis olime siin keskmisest halvemal 36. kohal (ettevõtete juhtide hinne 5,7 punkti skaalal 1...10). Aastatel 2018–2020 oli hinne madalam pikaajalisest keskmisest (2003.–2023. a keskmine 4,7). 2021. aastal tõusis näitaja sellest kõrgemale, 2022. aastal langes pikaajalisele keskmisele tasemele ja 2023. aastal tõusis taas.

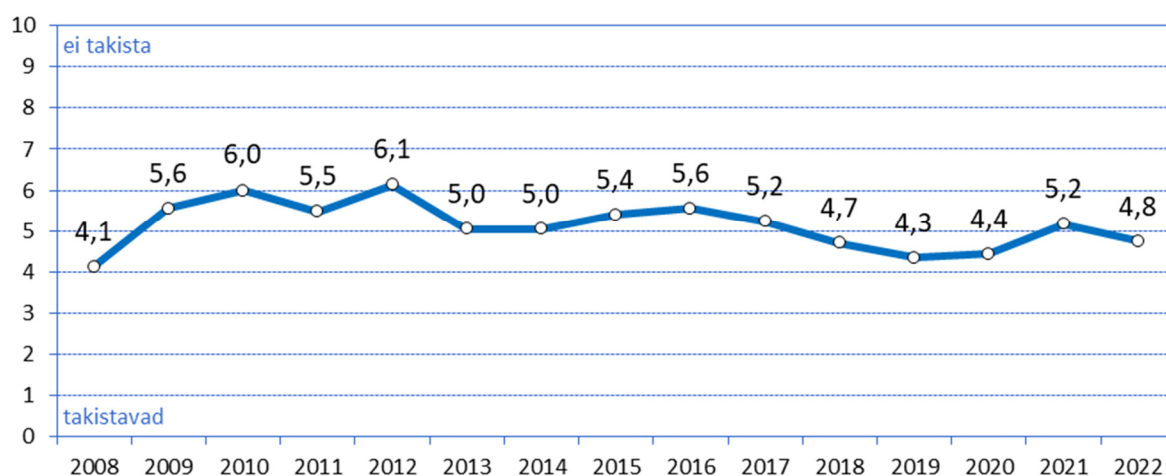
Euroopa majanduspiirkonnast töötajate palkamine on tööjõu vabast liikumisest tulenevalt suhteliselt lihtne, kuid kolmandatest riikidest tööjõu värbamine on keerukam. Tähtajalise elamisloa kvoot täitub sageli taotlemisperioodi alguses, lühiajaliselt on võimalik siiski töötada ja ettevõtlusega tegeleda ka ainult viisa alusel. 2024. aasta sissepääsu piiravaks on 1303 inimest, mis on 0,1% Eesti alalisest elanikkonnast). Veidi enam kui viiendik piiravust on broneeritud erinevatele valdkondadele ja sellest ülejäänud vabalt jaotamiseks. Teatud määral leevendab olukorda asjaolu, et piirav ei kehti kõikide töötajate jaoks, selle alla ei kuulu näiteks tippspetsialistid, suurinvestorid, teadlased, õppejõud, üliõpilased, idufirmad, IKT erialased ametikohad.

2023. aastal olid kõik Läänemere äärsed riigid immigratsiooniseaduste alamedetabelis kohtade järgi alumises pooles (64 riigi seas kohadel 34...55). Rootsi ettevõtete juhtide hinnangul ei takista nende seadused niivõrd oluliselt võõrtööjõu värbamist (hinne 5,8). Teistest Läänemere riikidest lihtsam oli võõrtööjõu värbamine 2023. aastal ka Eestis ja Soomes (mõlema hinne 5,7). Saksamaal ja Poolas oli hinnang mõnevõrra negatiivsem (mõlema hinne 5,3). Kõige probleemsem oli võõrtööjõu värbamine Taanis, Leedus ja Lätis (hinne vahemikus 5,0...4,9).

Immigratsiooniseadused
takistavad/ei takista tööjõudu värvata
(2023, punktid 0...10)

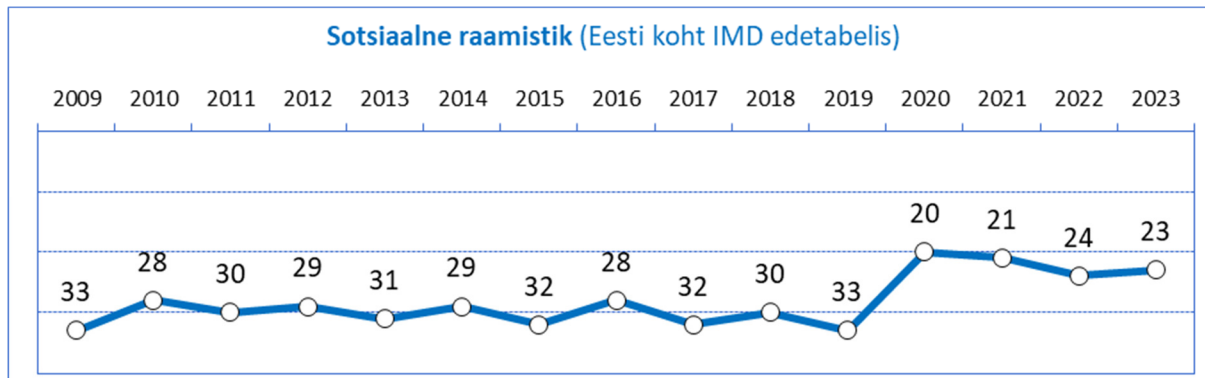

Immigratsiooniseadused takistavad/ei takista tööjõu värbamist Eestis (punktid 0...10)

3.2.5. Sotsiaalne raamistik

Eesti positsioon IMD konkurentsivõime edetabelis sotsiaalse raamistiku osas on võrreldes eelneva aastaga ühe koha võrra tõusnud ja Eesti on asetunud 64 riigi hulgas 23. kohale, kuuludes selle näitaja poolest võrreldud riikide teise kolmandiku algusesse. Ennekõike peegeldab see ühiskonnagruppide sotsiaalset võrdsust ja õigusriigi põhimõtete järgimist.

IMD konkurentsivõime edetabeli sotsiaalse raamistiku teema alla kuuluvad järgmised näitajate grupid: kohtusüsteemi usaldusväärsus, tapmiste arv, rahvastiku vananemine, poliitilise ebastabiilsuse risk, sotsiaalne sidusus, Gini koefitsient, tulude jaotus, naiste osalemine parlamendis, töötus ja netopalgasuurus soolises võrdluses ning ebavõrdsus oodatud elueas.

Sotsiaalse raamistiku tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Naised pole tööturul meestest enam tõrjutud (7. koht, langus 1 koht)
- Ajakirjandusvabadus on tagatud (8. koht, tõus 4 kohta, organisatsiooni Piirideta Reporterid meediavabaduse indeks)
- Kohtusüsteem on õiglaselt korraldatud (küsitlus, 14. koht, tõus 2 kohta)
- Meeste ja naiste netosissetulekuis ei ole suuri erinevusi (18. koht, tõus 5 kohta)
- Konkurentsi reguleerivad seadused soodustavad majandusarengut (küsitlus, 19. koht, tõus 7 kohta)

Nõrkused

- Üle 65-aastaste suur osakaal elanikkonnast (50. koht, tõus 1 koht)
- Mõrvade tase (48. koht, see ei muutunud)
- Sotsiaalne sidusus on suhteliselt madal (küsitlus, 39. koht, langus 3 kohta)
- Naisi on parlamendis meestest vähem (37. koht, see ei muutunud)

Eesti paistab positiivselt silma meeste ja naiste võrdsete õiguste poolest tööturul, kus naised pole meestest rohkem tõrjutud (7. koht), ajakirjandusvabaduse (8. koht), õiglase kohtusüsteemi (14. koht), netosissetulekute suuruse (18. koht), tulude võrdse jaotuse (Gini koefitsient, 19. koht) ja majandust soodustava seadusandluse poolest (19. koht), kus Eesti koht 64 riigi arvestuses jääb esimesse kolmandikku.

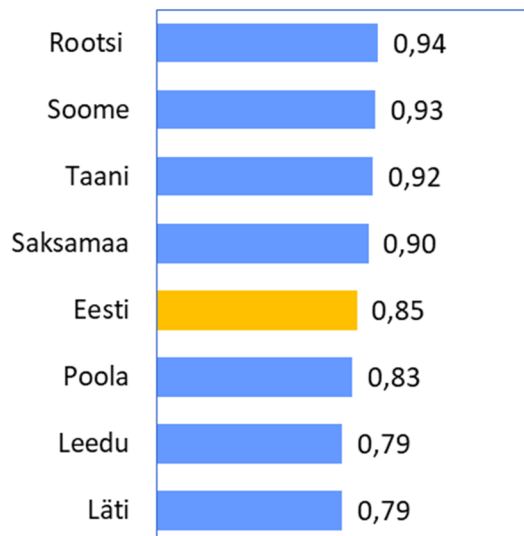
Eesti nõrkuseks on rahvastiku vananemine ja pensioniealiste (vanemad kui 65. aastat) suur osakaal ühiskonnas, kus Eesti oma 20,4%-ga asetub 64 riigi võrdluses 50. kohale. Negatiivseks näitajaks on ka mõrvade hulk (3.17 tahtlikku tapmist 100 tuhande elaniku kohta), mis asetab Eesti IMD edetabelis 48. kohale. Muudelt näitajailt on Eesti valdavalt võrreldud riikide teises kolmandikus – sotsiaalselt sidususest 39. kohal, naiste arvult parlamendis 37. kohal ja oodatud eluea ebavõrdsusest 34. kohal.

Sotsiaalse sidususe ehk ühiskonna ühtekuuluvuse osas on Eesti põhiliseks probleemiks ääremaastumine ja sellest tulenev teenuste halb kättesaadavus maapiirkondades, venekeelsest haridusest tulenevad raskused vene noorte integreerumisel ühiskonda, majanduslik ebavõrdsus ning sellega kaasnev tõrjutus. Statistikaameti andmeil elas 2022. aastal suhtelises vaesuses 22,5% Eesti elanikkonnast ehk 303,9 tuhat inimest, kelle leibkonna koosseisu arvestav kuu sissetulek oli väiksem kui 756 eurot. Absoluutses vaesuses elas 3,5% elanikkonnast ehk 48 tuhat inimest, kelle leibkonna koosseisu arvestav kuu sissetulek oli väiksem kui 303 eurot.⁷ Aastate lõikes on Eesti ühiskonna sidususe näitaja siiski paranenud ja 10-punkti süsteemis kerkinud 3,9 punktilt 2012. aastal 5,4 punktini 2023. aastal.

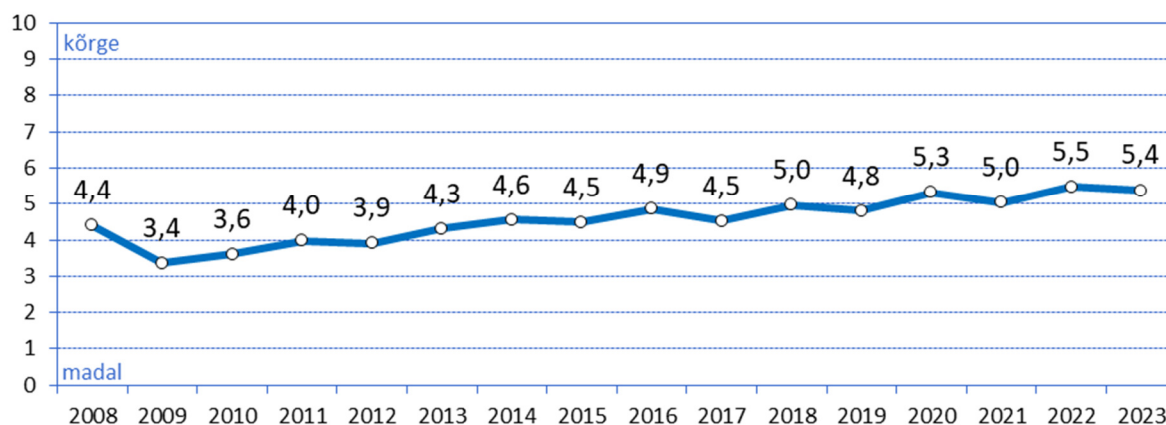
Keskliste seas on Eesti ka oodatava eluea võrdsuse/ebavõrdsuse osas. Statistikaameti andmeil oli meeste oodatav eluiga Eestis 2022. aastal 73,6 ja naistel 82,3 aastat. Seejuures oli ka tervena elatud eluiga meestel lühem kui naistel (vastavalt 57,9 ja 60,6 aastat).⁸ IMD edetabeli Läänemere riikidest olid oodatava eluea näitajaga Eestist eespool Rootsi, Soome, Taani ja Saksamaa, tahapoole jäid Poola, Leedu ja Läti. Maailma riikidest oli see näitaja parim Hongkongis, Jaapanis ja Austraalias, Euroopa riikidest Šveitsis, Norras ja Islandil.

Eelneva aastaga võrreldes on kerkinud Eesti ajakirjandusevabaduse näitaja (8. koht), millega on Eestist eespool (1–7 koht) vaid Norra, Island, Taani, Rootsi, Soome, Holland ja Leedu. Organisatsiooni piirideta Reporterid (RSF) ülevaates märgitakse siiski, et kuigi meediavabadus on Eestis põhiseadusega tagatud, piiravad seda õigusaktid, mis kaitsevad laimamise ja isikuandmete avaldamise eest. Kui laimuvastaste hagide kartus võib viia enesetsensuurini, siis isikuandmeid kaitsvad seadused on viimasel ajal muutunud Eesti võimudele ettekäändeks piirata üha enam meedia juurdepääsu avalikule teabele.⁹

Ebavõrdsus naiste ja meeste oodatud elueas (2023, punktid 1,00...0,00)

Sotsiaalne sidusus on kõrge/madal (punktid 10,0...0,0)

⁷ „Absoluutses vaesuses elavate inimeste arv kasvas kaks ja pool korda.“ Statistikaamet 10.11.2023.

<https://www.stat.ee/et/uudised/absoluutses-vaesuses-elavate-inimeste-arv-kasvas-kaks-ja-pool-korda>

⁸ „Eestimaalased elavad üha kauem tervena.“ Statistikaamet 28.06.2023.

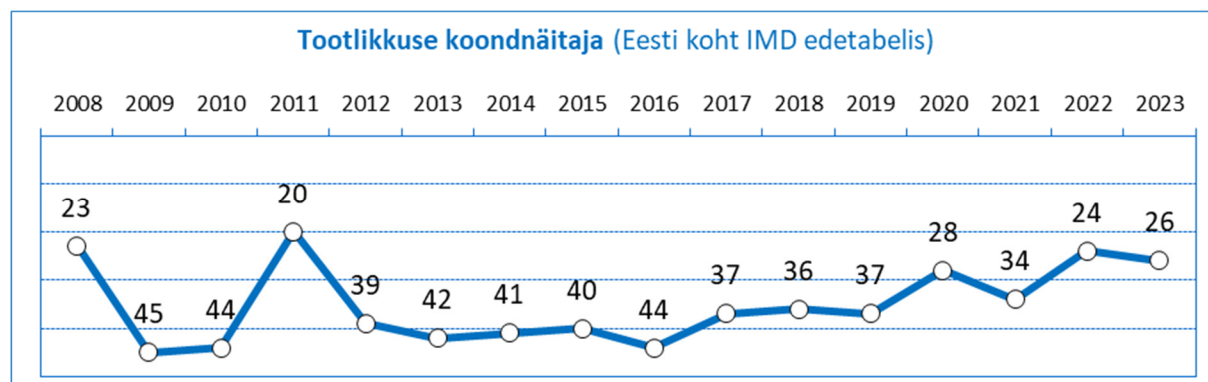
<https://www.stat.ee/et/uudised/eestimaalased-elavad-uha-kauem-tervena>

⁹ Reporters Without Borders. <https://rsf.org/en/country/estonia>

3.3. Äritegevuse efektiivsus

3.3.1. Tootlikkus ja efektiivsus

Tootlikkuse koondnäitajalt langes Eesti riikide edetabelis kaks kohta 26. kohale. Enamik Eesti tootlikkuse näitajaid jääb IMD riikide pingerea keskmiste lähedale.

Tootlikkuse võrdlemisel riigiti kasutatakse põhinäitajana tööjõu tootlikkust ehk riigis loodud siseriikliku kogutoodang (SKP) väärtust ühe hõivatu kohta. IMD kasutab tootlikkuse näitajaid võrreldava ostujõu alusel (PPP), arvestades hinnataseme erinevusi riikides. Tootlikkuse konkurentsivõime koondnäitaja hõlmab ka tööjõu tootlikkust erinevates majandussektorites, samuti hinnanguid ettevõtete efektiivsusele ja tööjõu kvaliteedile.

Tootlikkuse näitajate tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Põllumajanduse tootlikkus 97,5 tuhat USD (ostujõu pariteedi PPP alusel) andis pingereas 10. koha (tõus 9 kohta)
- Ettevõtjate hinnangud digitehnoloogia kasutamisele ettevõtetes jäävad pingerea esimesse kolmandikku (küsitlus, 6,8 p, 19. koht, koht ei muutnud)
- Tootlikkuse reaalkasvult jäi Eesti 2,5%-ga IMD arvestuse kohaselt (ostujõu pariteedi PPP alusel) 22. kohale (langus 7 kohta)

Nõrkused

- Tööstusettevõtetes on tootlikkus madalavõitu, kuid tõusis 2022. aastal 85,9 tuh USD-le (40. koht, tõus 7 kohta)
- Tööjõu tootlikkus töötunni kohta (49 USD ostujõu pariteedi alusel), andis pingereas 36. koha (langus 3 kohta)

Statistikaameti andmeil suurenes Eestis 2022. aastal tootlikkuse nominaalnäitaja 11%, tootlikkuse reaalnäitaja püsivhindades aga langes 5%, sest SKP püsivhindades vähenes ja hõivatute arv suurenes.

2022. aastal aeglustus tootlikkuse kasv Euroopa Liidu riikides pärast koroonakriisist taastumist.

IMD arvestuse kohaselt tõusis tootlikkus hõivatu kohta Eestis 89,5 tuh USD-le (ostujõu pariteedi alusel), mis andis edetabelis 34. koha (langus 2 kohta). Eesti tööjõu tootlikkus on üsna lähedasel tasemel Poola ja Leeduga. Tööjõu tootlikkuse vahe Põhjamaadega on veidi vähenenud: Eesti tase moodustab nüüd 72% Taani ja 80% Soome tasemest. Tootlikkus oleneb kasutusel olevatest tehnoloogiatest, näiteks digitehnoloogiast, töökorraldusest, tööjõu kvaliteedist, infrastruktuurist, toodete ja teenuste hinnast jm.

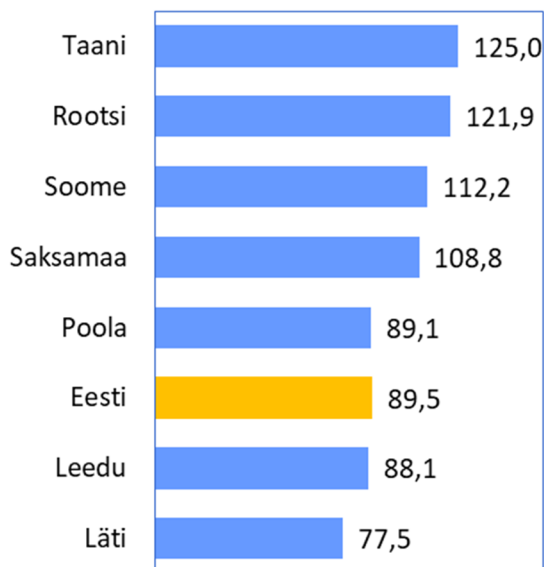
2022. aastal kasvas Eestis tootlikkus põllumajanduses ja tööstuses ja Eesti positsioonid neis pingereades paranesid, kuid teenindussektoris tootlikkus vähenes. Põllumajanduse tootlikkuselt kuulub Eesti riikide pingerea esimesse poolde (10. koht PPP alusel), teenindusettevõtete tootlikkuselt keskmise lähedale (34. koht, langus 9 kohta) ja tööstusettevõtete tootlikkuselt pingerea teise poolde (40. koht). Kaheksa Läänemere riigi võrdluses oleme tööjõu tootlikkuselt põllumajanduses 2. kohal, teeninduses 6. ja tööstuses 7. kohal. Madal tootlikkus tööstuses tuleb toodete ebapiisavast lisandväärtusest, vähesest automatiseeritusest ja ettevõtete väiksusest. Eesti ettevõtjate hinnangud digitehnoloogia kasutamisele ettevõtetes jäävad siiski pingerea esimesse poolde (19. koht).

Eesti ettevõtjate hinnang tööjõu tootlikkusele rahvusvaheliste standardite kohaselt langes veidi (6,5 punktilt 6,3 punktile 10 p skaalal), andes pingereas siiski 32. koha (langus 6 kohta). Põhjamaades hinnatakse tööjõu kvaliteeti ettevõtjate poolt kõrgeks (7–8 punkti), samas on ka tootlikkus kõrge.

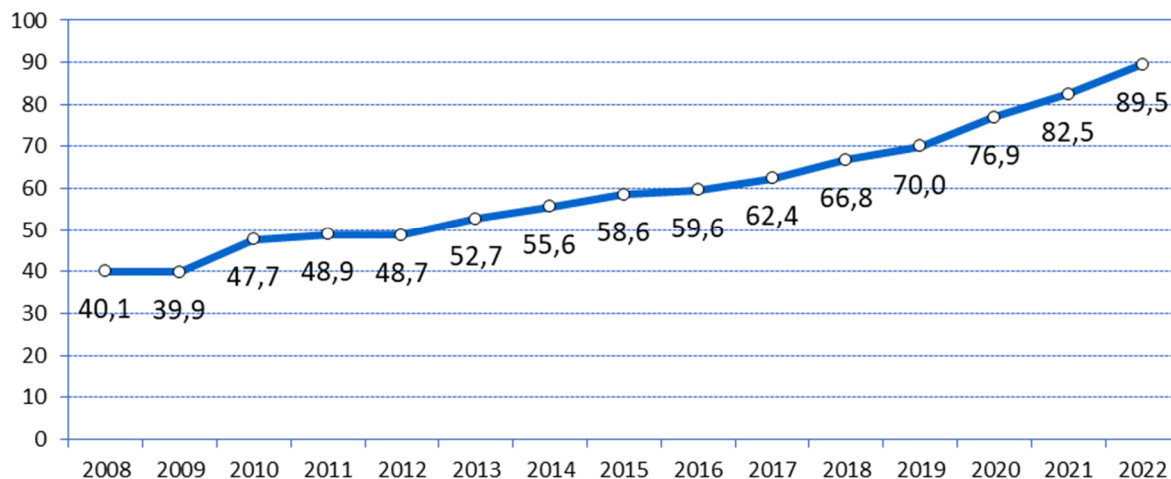
Ettevõtjate hinnangud suurettevõtete, samuti keskmiste ja väikeettevõtete efektiivsusele jäävad riikide pingerea esimesse poolde (küsitlus, 6,9 ja 6,3 punkti, 29. ja 27. koht)

2023. aastal hakkas Eestis tööjõu tootlikkuse kasv ka nominaalväärtuses vähenema (I kv kasv 3,6%, II kv 1,5%, III kv –1,0% võrreldes eelmise aasta sama kvartaliga).

**Tootlikkus ostujõu pariteedi alusel
(2022, tuh USD/hõivatu kohta)**

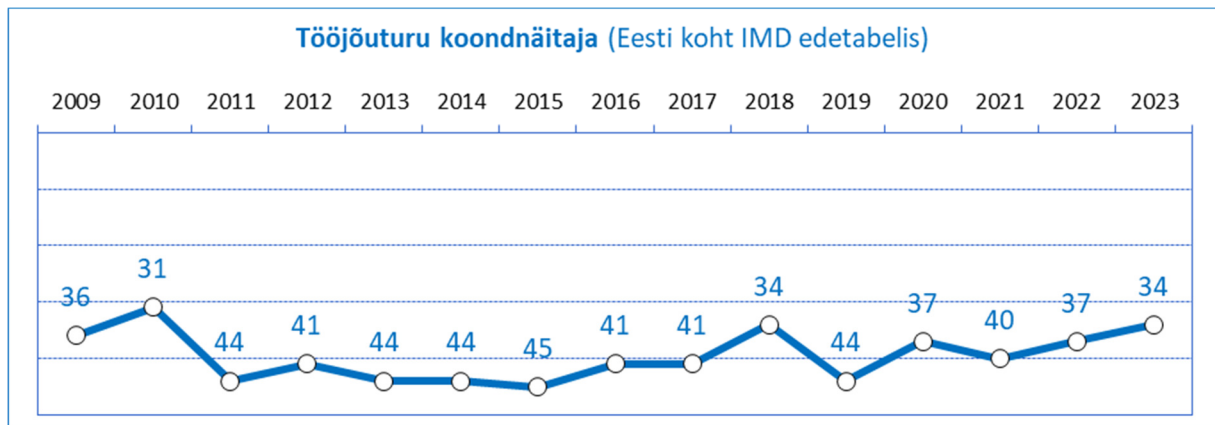

Tootlikkus ostujõu pariteedi alusel Eestis (tuh USD/hõivatu kohta)

3.3.2. Tööjõuturg

2023. aastal asus Eesti tööjõuturu komponendi osas 64 riigi võrdluses 34. kohal, tõustes kolme koha võrra. Positiivselt iseloomustavad Eesti tööjõuturгу naiste suur hõivatus, töötajate koolitamise olulisus, töövaidluste vähesus ja ettevõtete personalipoliitika talentide hoidmisel. Need näitajad olid head ka eelneval aastal.

IMD konkurentsivõime edetabeli tööjõuturu teema alla kuuluvad sellised näitajate grupid nagu tööjõukulud, tööaeg aasta lõikes, töötajate motivatsioon, töövaidluste tõttu kaotatud tööaeg, praktikavõimalused, töötajate koolitus, töösuhted, kvalifitseeritud tööjõu kättesaadavus, naiste osakaal tööjõuturul jm.

Tööjõuturu komponendi tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Suur naistööjõu osakaal kogu tööjõust (6. koht, koht ei muutunud)
- Töötajate koolitamise olulisus ettevõttele (küsitlus, 12. koht, langus 4 kohta)
- Ettevõtete personalipoliitika talentide hoidmisel (küsitlus, 12. koht, tõus 3 kohta)
- Tööjõu kiire juurdekasv (13. koht, tõus 42 kohta)
- Töövaidluste vähesus (13. koht, langus 1 koht)
- Suurettevõtete juhtkonna töötasu pole liiga kõrge (15. koht, 2019. a andmed)

Nõrkused

- Tööjõu vähesus (hõivatud ja registreeritud töötud, 61. koht, langus 1 koht)
- Finantsspetsialistide puudus (küsitlus, 59. koht, tõus 1 koht)
- Ebapiisav kvalifitseeritud tööjõu kättesaadavus (küsitlus, 57. koht, tõus 4 kohta)
- Tippjuhtide vähene kättesaadavus (küsitlus, 54. koht, langus 1 koht)
- Tippjuhtide rahvusvaheline kogemus pole üldiselt hinnatud (küsitlus, 45. koht, langus 8 kohta)
- Osaajaga töötajate keskmisest väiksem osakaal (38. koht, langus 6. kohta)

Positiivsete näitajatenä iseloomustavad Eesti tööjõuturгу naiste suur hõivatus tööturul (6. koht), ettevõtete personalipoliitika talentide hoidmisel (12. koht), töötajate koolitamise olulisus (12. koht), tööjõu kiire juurdekasv (13. koht), töövaidluste vähesus (13. koht) ja suurettevõtete juhtkondade madalamad töötasud (15. koht). Statistikaameti andmeil suurenes hõivatute hulk 2022. aastal eelneva aastaga võrreldes 26,9 tuhande inimese ehk 4,1% võrra ja töötuse määr kahanes 6,2%-lt 2021. aastal 5,6%-ni 2022. aastal. Hõivatute hulka lisandus seejuures rohkem naisi kui mehi, mis vähendas mõnevõrra erinevust kahe soogrupi hõivatuse määras. Hõivatud mehi oli 2022. aastal 341,7 ja naisi 335,7 tuhat¹⁰.

¹⁰ „Töötute arv kahanes teist aastat järjest.“ Statistikaamet 15.02.2023.

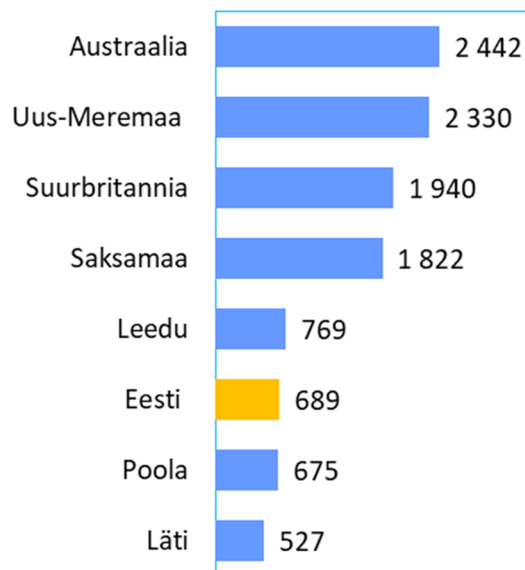
<https://www.stat.ee/et/uudised/tootute-arv-kahanes-teist-aastat-jarjest>

Kuigi Eesti tugevuseks on tööjõu keskmisest suurem osakaal elanikkonnast (18. koht), siis teiselt poolt kaasneb madala rahvaarvuga ja tööjõu vananemisega tööjõu üldine nappus (61. koht). Ehkki 2022. aastal kerkis Eesti 3,52%-lise tööjõu juurdekasvuga IMD edetabelis 13. kohale, ei ole nominaalne juurdekasv rahvusvahelise konkurentsi mõistes kuigi suur ja tööjõu nappust see oluliselt ei leevenda. Üldisest tööjõunappusest tuleneb ka kvalifitseeritud tööjõu vähenemine kättesaadavus (57. koht) ning finants-spetsialistide ja tippjuhtide puudus (vastavalt 59. ja 54. koht).

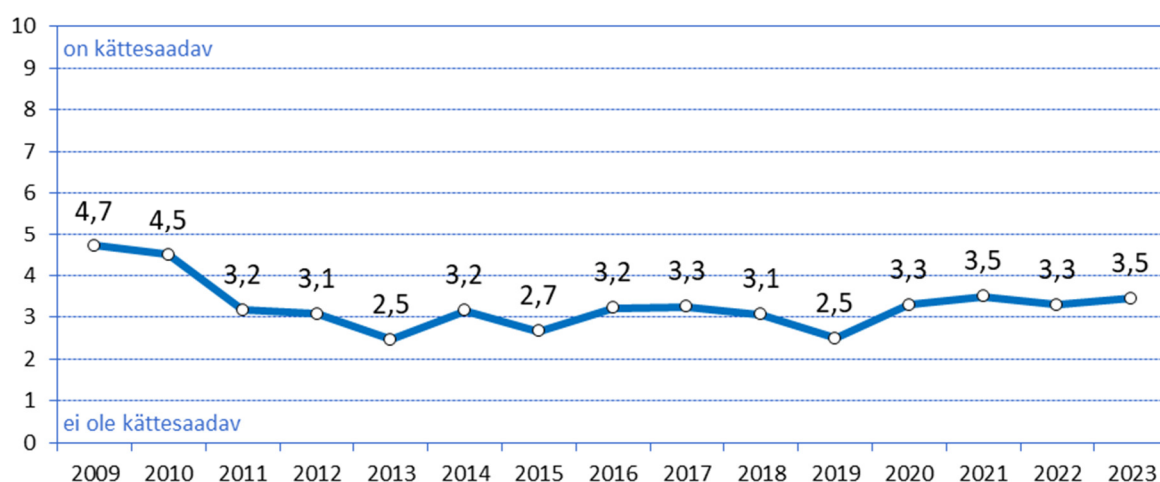
Kiire inflatsiooni ühe põhjusena on välja toodud üldine palgakasv, mis omab konkurentsivõime seisukohalt negatiivset tähendust. Palgatasemes on Eestil kõige parem koht suurettevõtete juhtkondade töötasude osas, kus väiksem töötasu annab parema asendi (15. koht). Teenindajate aastaselt palgatase-melt (palk+hüvitised) on Eesti 21. kohal ja tehasetöölise tunnitaskult 32. kohal. Teisalt ei mõju madal palgatase atraktiivselt kvalifitseeritud tööjõule ja see on üks neist põhjustest, miks Eesti positsioon selle riiki meelitamisel on tagasihoidlik (32. koht). Kuigi hea pole Eesti asend edetabelis ka ajude äravoolult (30. koht).

Eesti kuulub IMD edetabelis nende riikide hulka, kus kehtib riigi poolt kehtestatud töötasu alammäär. Oma andmed esitanud 50 riigi võrdluses on Eesti sellelt näitajalt 27. kohal (kuupalga alammäär 2022. a 689 dollarit), mis on üle kahe korra rohkem, kui odava tööjõumaana käsitletud Hiinas (287 dollarit). Eestist väiksem oli kuupalga alammäär Lätis (527 dollarit) ja Poolas (675 dollarit) ning suurem Leedus (769 dollarit) ja Saksamaal (1822 dollarit). Suurim oli miinimumpalk andmeid esitanud riikidest Šveitsis (4221 dollarit) ja Islandil (2595 dollarit) ning väikseim Venezuelas (19 dollarit) ja Indias (59 dollarit). Eestist oluliselt kõrgem oli palga alammäär ka sellistes Eesti tööjõule atraktiivsetes maades nagu Ühendkuningriigid (1940 dollarit) ja Austraalia (2442 dollarit).

Miinimumpalk 2023. a (USD)

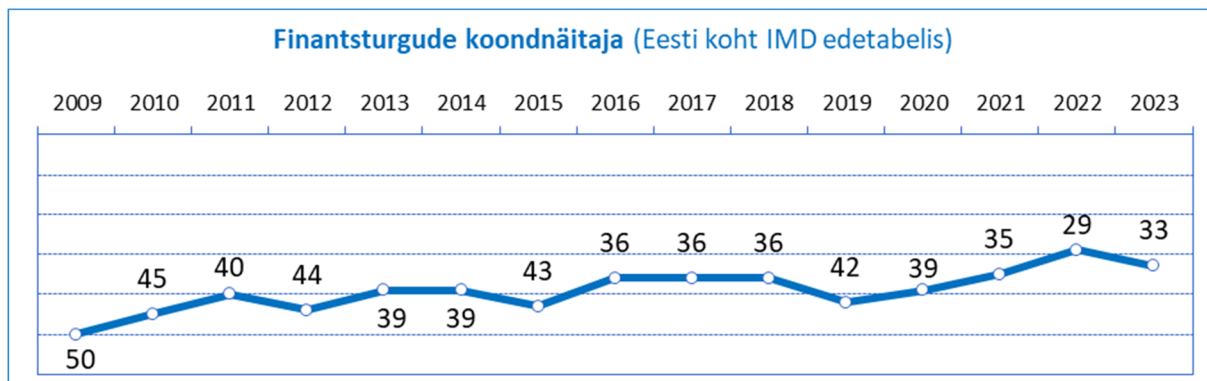

Sobivate oskustega tööjõud ei ole/on Eestis kättesaadav (punktid 0...10)

3.3.3. Finantsturud

Finantsturgude komponendi osas on Eesti 64 riigi seas 33. kohal ning võrreldes eelneva aastaga halvenes positsioon nelja koha võrra. Pikaajalises vaates on viimase kolme aasta koht olnud rahuldaval tasemel.

IMD konkurentsivõime edetabeli finantsturgude teema alla kuuluvad järgmised näitajate grupid: pankade efektiivsus, aktsiaturu toimimine ning finantsjuhtimine. Väikeriigina on Eesti puhul keskmine või sellest madalam koht tingitud paljuski finantsturu väikesest mahust.

Finantsturgude komponendi tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Ühinemis- ja ülevõtmistegevuste tehingute arv börsil noteeritud ettevõtete arvu suhtes (6. koht, koht ei muutunud)
- Juurdepääs finantsteenustele on hea (13. koht, tõus 2 kohta), seda ka naiste osas (17. koht, langus 5 kohta)
- Börsiindeks tõusis võrreldes eelneva aastaga (21. koht, langus 14 kohta)

Nõrkused

- Börsil noteeritud kodumaiste ettevõtete väike arv (63. koht, langus 1 koht)
- Madal börsi kapitalisatsioon (rahalisel mahus 59. koht, langus 3 kohta; osakaaluna SKP suhtes 56. koht, langus 1 koht)
- Finantskaartide arv ringluses on elaniku kohta madal (51. koht, langus 8 kohta)
- Pangandussektori varade maht SKP suhtes on väike (44. koht, langus 2 kohta)

Ettevõtlus saab edukalt areneda juhul kui ettevõtetel on võimalik turult saada piisavalt finantsvahendeid. IMD kasutab riigi äritegevuse efektiivsuse iseloomustamiseks erinevaid börsiaktiivsust kajastavaid näitajaid, nendest üheks olulisemaks on börsi kapitalisatsioon SKP suhtes, mis näitab kohaliku aktsiaturu suurust ja erakapitali olulisust majanduses. Eesti aktsiaturg on maailma mõistes väga väike, börsi kapitalisatsioon SKP suhtes oli 2022. aastal 12,5%, millega Eesti oli 64 riigi hulgas 56. kohal (2021. aastal 16,9% ja 55. koht). Börsil noteeritud 21 ettevõtte arvult oli Eesti 63. kohal ja rahaliselt mahult 59. kohal. Kui viimasel 15 aastal on börsikapitalisatsioon olnud vahemikus 8,3–16,9%, siis varasemalt on antud näitaja olnud suurem, näiteks 2007. aastal 28,9 ja 2004. a 55,2%. Eesti riik saaks kohalikku börsi elavdada, viies investoritele atraktiivsemad riigifirmad osaliselt börsile.

IMD poolt kasutatud maailmapanga andmetel on teistest Läänemere riikidest edukamad Rootsi, kus börsi kapitalisatsioon oli 2022. aastal 156,5% SKP suhtes ja Taani 154,0%-ga. Soomes oli vastav näitaja (105,6%) samuti kõrge. Börsikapitalisatsioon ületas nimetatud kolmes riigis ka Suurbritannia (99,9%) ja USA (92,6%) näitajat. Saksamaa ja Poola börsi kapitalisatsioon jäi vahemikku 45,6–21,1% SKP-st. Balti

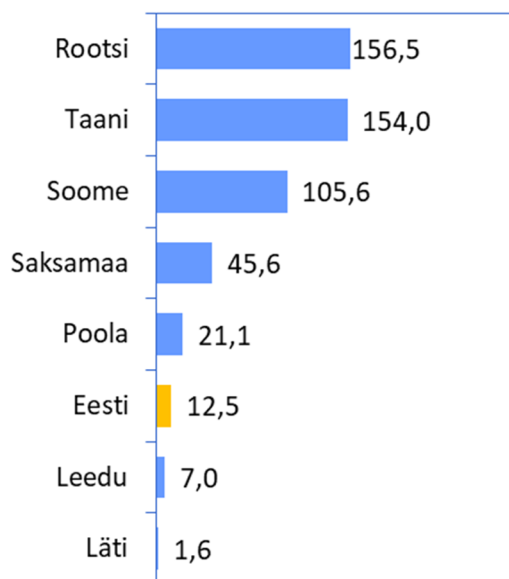
riikidest ainsana ületas börsi kapitalisatsioon 10% taseme Eestis (12,5%). Leedus oli börsi osakaal SKP-st 7,0% ja Lätis 1,6%.

Börsiindeks võrreldes eelneva aastaga tõusis, millega Eesti oli riikide pingereas 21. kohal. Ettevõtjate hinnangul ei paku Eesti börs piisavalt võimalusi ettevõtete finantseerimiseks, siin oleme 64 riigi hulgas 5,8 punktiga (maksimum 10 p) keskmisel 33. kohal. Eesti lähiriikidest asuvad selle näitaja poolest meist tagapool Poola (42. kohal), Leedu (44. kohal) ja Läti (58. kohal).

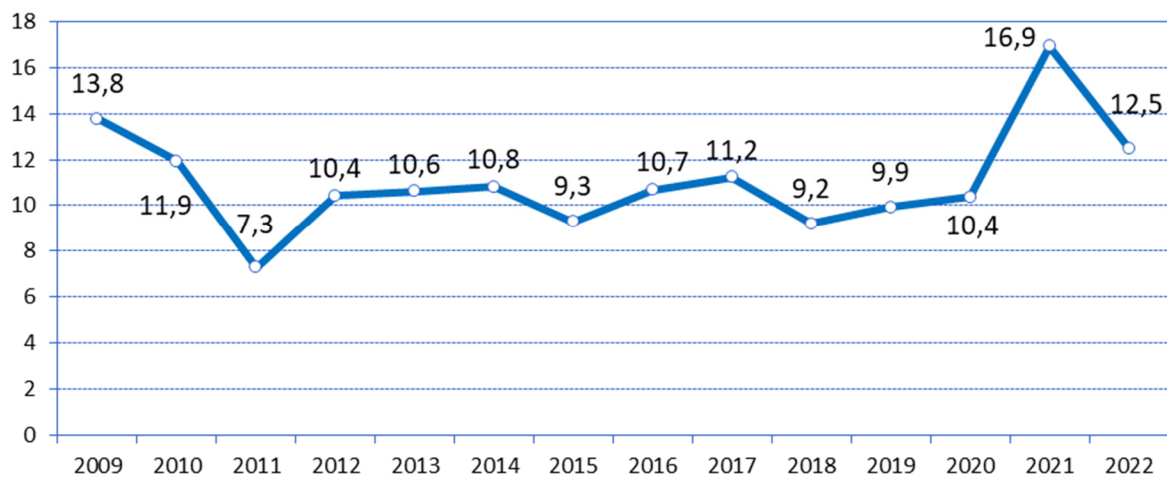
Eesti ettevõtjad otsivad rahastamisvõimalusi enamasti mujalt kui börsilt, seda tulenevalt suurte ettevõtete vähesusest ja piisavalt soodsast laenukeskkonnast. Eesti asub ettevõtete äritegevuseks laenu saamise näitaja (6,1 punkti) poolest edetabelis 33. kohal, eespool Leedust (51.), Lätist (59.) ja Poolast (54.). Võrreldes eelneva aastaga on krediidi kättesaadavus Eesti ettevõtjate hinnangul mõnevõrra halvenenud (2022. aastal 7,0 punkti ja 18. koht, langus 15 kohta).

Ettevõtjate hinnangul on pangandusnormide järgimine mõnevõrra paranenud (7,5 punkti, 21. koht, tõus 1 koht). Riskikapital on ettevõtetele kättesaadav (24. koht). Aktsionäride õiguste tagamisel (7,1 punkti, 29. koht) ning laenamise ja võla mõjuga konkurentsivõimele (5,9 punktiga 29. koht) on Eesti ettevõtted rahvusvaheliselt keskmike hulgas.

Börsi kapitalisatsioon (2022, % SKP-st)

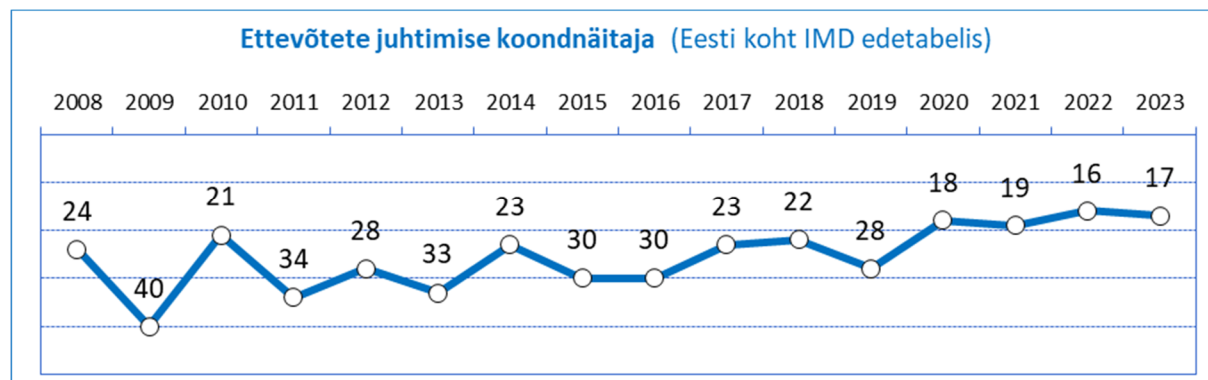

Börsi kapitalisatsioon Eestis (% SKP-st)

3.3.4. Ettevõtete juhtimine

Ettevõtete juhtimispraktikatelt on Eesti rahvusvahelises konkurentsivõimes 64 vaadeldud riigi seas 17. kohal. Võrreldes eelmise aastaga on Eesti positsioon ühe koha võrra langenud, kuid Eesti asendit edetabelis võib hinnata endiselt heaks. Selle tulemuse on taganud Eesti ärijuhtide ettevõtlikkus, madal riskikartus, võimekus turumuutustega kohaneda, elanikkonna aktiivsus ettevõtete loomisel jm tegurid.

IMD konkurentsivõime edetabeli ettevõtete juhtimise teema alla kuuluvad järgmised näitajate grupid: ettevõtete kohanemisvõime turutingimustega, ettevõtetejuhtide usaldusväärsus ja sotsiaalne vastutus, ettevõtete nõukogude efektiivsus, auditeerimis- ja raamatupidamistavade rakendamine, ettevõtete andmeanalüüsivõimekus, klientide rahulolu väärtustamine, ärijuhtide ettevõtlikkus, naiste osakaal ettevõtete juhtimises, ettevõtete riskikartus ja uute ettevõtete osakaal äritegevuses.

Ettevõtete juhtimise komponendi tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

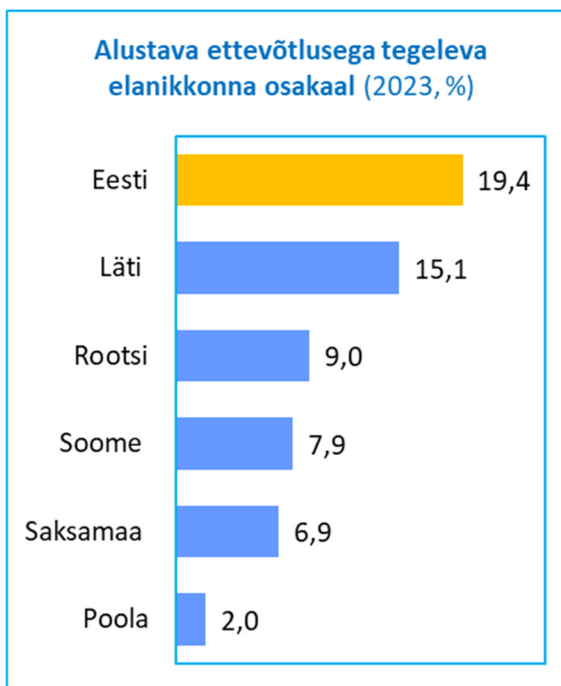
- Ettevõtetejuhtide ettevõtlikkus (küsitlus, 3. koht, tõus 1 koht)
- Madal riskikartus uute ettevõtete loomisel (7. koht, see ei muutunud)
- Ettevõtted on võimelised muutustega turul paindlikult kohanema (on agiilsed) (küsitlus, 9. koht, tõus 2 kohta)
- Alustava ettevõtlusega tegeleva elanikkonna osakaal (Globaalne Ettevõtlusmonitooring, 9. koht, see ei muutunud)
- Auditeerimis- ja raamatupidamistavad ettevõtete juhtimisel on hästi rakendatud (küsitlus, 11. koht, tõus 14 kohta)
- Ettevõtetes väärtustatakse klientide rahulolu (küsitlus, 13. koht, langus 4 kohta)

Nõrkused

- Naiste väike osakaal ettevõtete nõukogudes (54. koht, langus 1 koht)
- Ettevõtete nõukogud ei ole piisavalt efektiivsed (küsitlus, 36. koht, langus 2 kohta)
- Ettevõtete vähene võimekus kasutada ja analüüsida suurandmeid (34. koht, langus 12 kohta)

Eesti ettevõtete juhtimisele antud hinnangute ja muude näitajate kohaselt kuulub Eesti 64 riigi arvestuses valdavalt kas edetabeli esimesse või teise kolmandikku. Eestit oma veidi enam kui 30-aastase turumajanduse ajalooga (alates taasiseseisvumisest) iseloomustavad ennekõike noorele ettevõtluskultuurile omased näitajad nagu ettevõtetejuhtide ettevõtlikkus (3. koht), madal riskikartus uute ettevõtete loomisel (7. koht), alustava (varase staadiumi) ettevõtlusega tegeleva elanikkonna (vanuses 18–64 aastat) suur osakaal (19,4%, 9. koht), ettevõtete võimekus muutustega paindlikult kohaneda (9. koht) ja kiire reageerimine turu võimalustele ja ohtudele (22. koht). Esirinnas ollakse samas ka mitme küpsele ärikultuurile omase näitaja poolest nagu seda on head auditeerimis- ja raamatupidamistavad (11. koht) ja klientide rahulolu väärtustamine (13. koht).

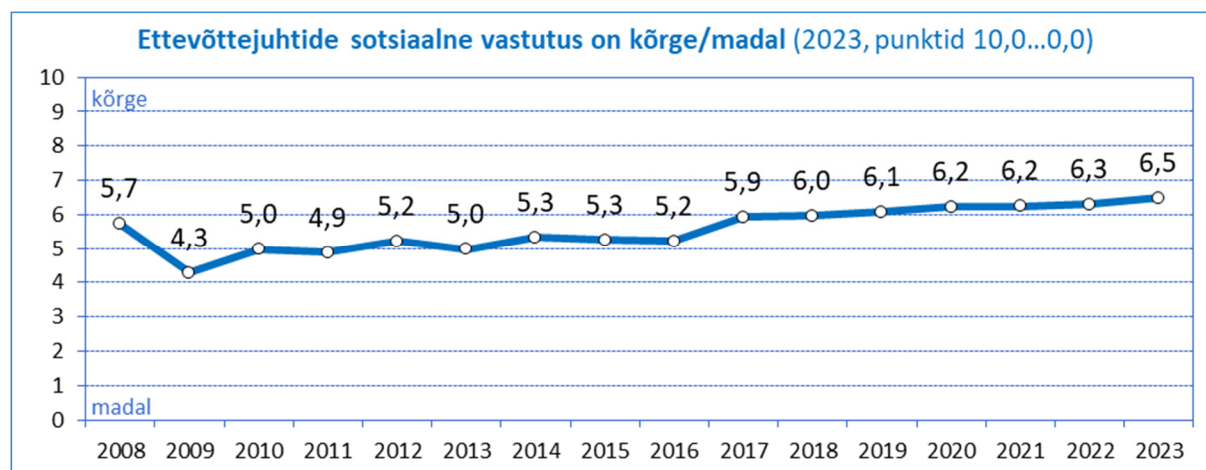
Varase staadiumi ettevõtlusega tegeleva elanikkonna suur osakaal (vastavalt Globaalse Ettevõtlusmonitooringu, *Global Entrepreneurship Monitor* andmetele) kõneleb muuhulgas sellest, et ettevõtlusega alustamine on Eestis lihtne ja märkimisväärne osa täisealiselt elanikkonnast on sellega ka seotud. Maailma arvestuses on selle näitaja poolest Eestist eespool kaheksa riiki, Läänemere maadest on Eesti samas esimene, talle järgnevad Läti (15,1%), Rootsi (9,0%), Soome (7,9%), Saksamaa (6,9%) ja Poola (2,0%). Taani ja Leedu kohta andmed puuduvad.

Muudes näitajates jääb Eesti 64 riigi arvestuses kas keskmiste hulka või ka viimasesse kolmandikku. Lääne ettevõtluskultuuri iseloomustavate näitajate osas on Eestil madal koht naiste osakaalus ettevõtete nõukogudes (54. koht) ja ettevõtete juhtimises (26. koht). Ettevõttejuhtide usaldusväärsus ühiskonnas võiks olla suurem (küsitlus, 28. koht, langus 8 kohta). Küsitlustulemused näitavad, et puudujääke on ka ettevõtete nõukogude efektiivsuses (36. koht), ettevõtete võimekuses kasutada ja analüüsida suuri andmemahhte (*big data*) ja teha sellest lähtuvaid otsuseid (34. koht) ning ettevõttejuhtide tagasihoidlikkus sotsiaalses vastutuses (28. koht).

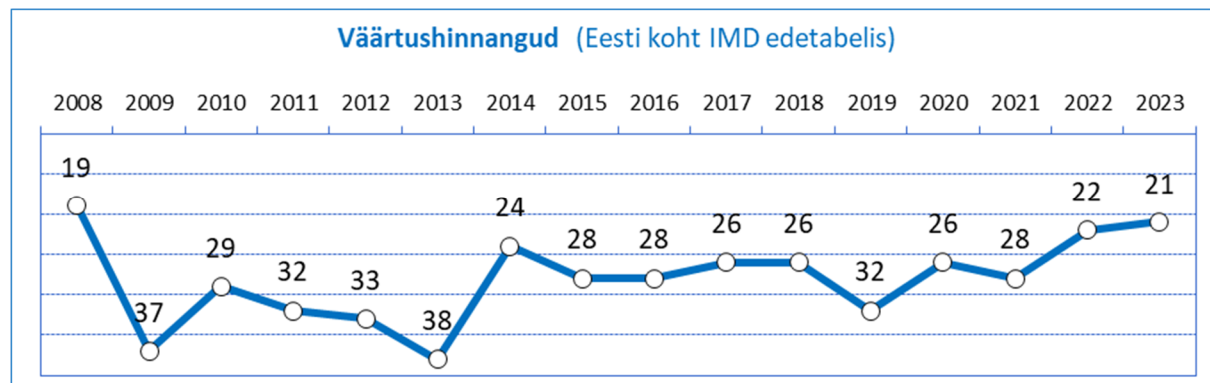
Ettevõtete sotsiaalset vastutust on Eestis sageli tõlgendatud kui seotust heategevuse ja sotsiaalsete projektidega, kuid oluline on ka ettevõtte tegevuse laiem majanduslik, sotsiaalne ja keskkondlik mõju ehk ettevõtte ühiskonda integreeritus ühelt poolt ja maha jäetud jalajälg teiselt poolt. Seda on tõlgendatud ka kui ettevõtte vabatahtlikku panust endast sõltuvate inimeste, looduskeskkonna ja kohaliku kogukonna heaks. Eestis sagedasti esile kerkivad erimeelsused suurettevõtete rajamisega kaasnevate keskkonnamõjude ja kohalike elanike huvid vahel kõnelevad sellest, et õiget tasakaalu ettevõtete ja kogukonna vahel pole alati leitud.

Ettevõtjate sotsiaalset vastutust puudutav küsitlus asetab Eesti (6,5 punktiga kümne palli süsteemis) keskmiste hulka. Kõige kõrgem on sotsiaalse vastutuse näitaja IMD edetabelis Taanis (8,0 punkt) ja Jaapanis (7,9 punkti) ning kõige madalam Argentiinas (4,3 punkti) ja Küprosel (4,5 punkti). Läänemeri riikidest on Eestist eespool Rootsi (7,7 punkti), Soome (7,5 punkti), Saksamaa (7,3 punkti) ja Leedu (6,7 punkti) ning tahapoole jäävad Poola (5,2 punkti) ja Läti (4,5 punkti).

3.3.5. Väärtushinnangud

Ettevõtlust puudutavate hoiakute ja väärtuste osas on Eesti tõusnud rahvusvahelises võrdluses ühe koha võrra ja paigutub 64 riigi võrdluses 21. kohale. Oluliste näitajatena mõjutasid seda ühiskonna väärtushinnangud, Eesti riigi suhteliselt hea maine ja rahvuskultuuri avatus.

IMD konkurentsivõime edetabeli väärtushinnangute teema alla kuuluvad järgmised näitajate grupid: suhtumine globaliseerumisse, riigi maine välismaal, rahvuskultuuri avatus välistele ideedele, inimeste paindlikkus ja kohanemisvõime uute väljakutsetega, toetus majanduslikele ja sotsiaalsetele reformidele, digitehnoloogia rakendamine ettevõtetele ja konkurentsi toetavad väärtushinnangud ühiskonnas.

Väärtushinnangute komponendi tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Ühiskonna väärtushinnangud toetavad konkurentsi (küsitlus, 13. koht, tõus 5 kohta)
- Riigi rahvusvaheline kuvand toetab majandusarengut (küsitlus, 16. koht, tõus 2 kohta)
- Rahvuskultuur on uutele ideedele avatud (küsitlus, 16. koht, tõus 9 kohta)
- Digitehnoloogiat on ettevõtetes hästi rakendatud (küsitlus, 22. koht, langus 3 kohta)

Nõrkused

- Inimeste paindlikkus ja kohanemisvõime uute väljakutsetega võiks olla parem (küsitlus, 29. koht, tõus 1 koht)

Ettevõtlusega seotud väärtushinnangute osas paistab Eesti teiste riikide hulgas silma oma konkurentsi väärtustavate hoiakutega (13. koht), riigi positiivse kuvandiga (16. koht), rahvuskultuuri avatusega (16. koht) ja digitehnoloogia efektiivse rakendamisega ettevõtetes (22. koht). Nende näitajatega asetub Eesti võrdlusaluste riikide esimesse kolmandikku või selle alumisele piirile. Kolme esimese faktori osas on Eesti asend paranenud. Kõige enam tõusis Eesti asend rahvuskultuuri avatuse osas uutele ideedele, kus Eesti kerkis edetabelis üheksa koha võrra.

Kogu edetabeli arvestuses on uutele ideedele kõige avatumad Iirimaa (8,8 punkti), Holland (8,5 punkti) ja Bahrein (8,5 punkti) ning kõige vähem avatud Jaapan (4,9 punkti) ja Slovakkia (5,0 punkti). Läänemere riikidest on rahvuskultuuri avatuse poolest Eestist ees vaid Rootsi (7,8 punkt) ja tahapoole jäävad Leedu (7,5 punkti), Taani (7,3 punkti), Soome (7,0 punkti), Saksamaa (6,4 punkti), Läti (5,3 punkti) ja Poola (5,3 punkti).

34. kohalt 24. kohale on kerkinud Eesti asend oma hoiakutega globaliseerumisse, mida äritegevuse kontekstis hinnatakse positiivse näitajana ja mis samuti kõneleb riigi avatusest, seda nii rahvusvahelisele konkurentsile kui ka maailmastuvale ärikultuurile. Samas jääb Eesti selle näitajaga (6,8 punkti) siiski keskmiste hulka. Esirinnas on sellega Iirimaa (8,2 punkti) ja Araabia Ühendemiraadid (8,1

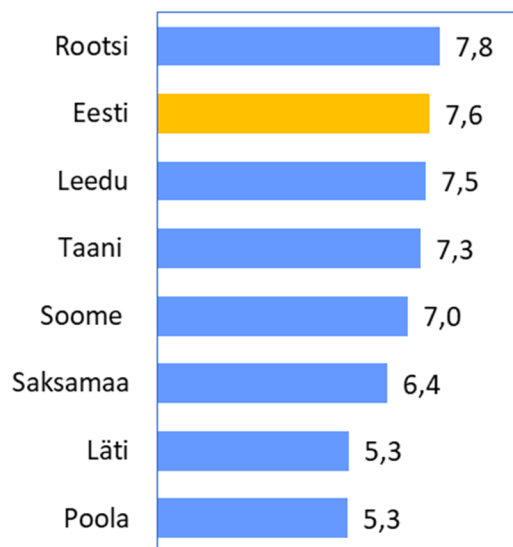
punkti) ning edetabeli viimased Prantsusmaa (3,9 punkti) ja Ungari (4,0 punkti). Läänemeriikiidest on maailmastumise toetuselt Eestist eespool Taani (8,1 punkti), Soome (8,0 punkti), Rootsi (8,0 punkti) ja tagapool Leedu (6,4 punkti), Saksamaa (6,4 punkti), Läti (5,3 punkti) ja Poola (5,2 punkti).

Riigi rahvusvahelise kuvandi järgi on Eesti IMD edetabelis 16. kohal, tõustes eelneva aastaga võrreldes kahe koha võrra. Pikemas perspektiivis on Eesti oma mainet pidevalt parandanud: kui 2009. aastal oli Eesti vastav näitaja 5,2, siis 2023. aastal juba 7,6 punkti. Läänemeriikiidest jääb Eesti alla Taanile (8,4 punkti), Soomele (7,9 punkti) ja Saksamaale (7,9 punkti), kuid on eespool Leedust (6,4 punkti), Lätist (5,1 punkti) ja Poolast (5,1 punkti).

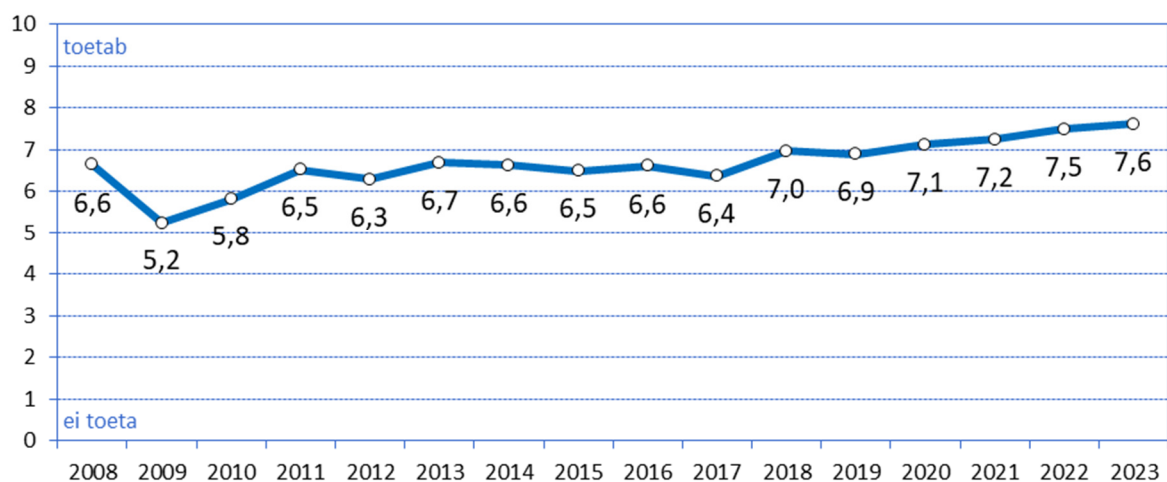
Kuigi ettevõtteis digitehnoloogia rakendamise osas (22. koht) on Eesti asend suhteliselt hea, on see samas kolme koha võrra langenud. Selle asendiga jääb Eesti tahapoole enamikust Läänemere riikidest, edestades vaid Poolat (6,0 punkti) ja Saksamaad (4,7 punkti). Esikohal on selle näitajaga Taani (7,7 punkti), järgnevad Rootsi (7,5 punkti), Leedu (7,0 punkti) ja Soome (6,8 punkti).

Kui peatuda ettevõtlusega seotud väärtushinnangute vähemtugevatel külgedel, siis näitavad Eesti ettevõtjate küsitlused, et ühiskond ei ole piisavalt paindlik ja kohanemisvõimeline uute väljakutsete suhtes (29. koht) ega mõista küllaldaselt majanduslike ja sotsiaalsete reformide läbiviimise vajadust (25. koht). Põhjuseks võivad olla elukalliduse kiire tõus ja selle taustal Eesti maksupoliitika, mis makse tõstes vähendab osa elanikkonna toimetuleku võimekust veelgi ja võib laiemas pildis pärssida majanduskeskkonna arengut ja konkurentsivõimet.

Rahvuskultuuri avatus uutele ideedele
(2023, punktid 0,0...10,0)

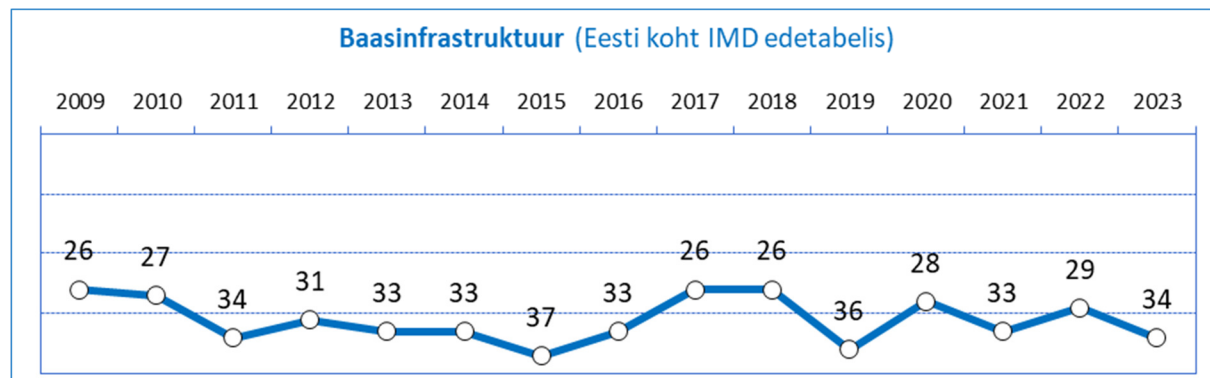
Riigi maine välismaal ei toeta/toetab äritegevust (punktid 10,0...0,0)

3.4. Infrastruktuur

3.4.1. Baasinfrastruktuur

Eesti baasinfrastruktuuri komponent paiknes IMD konkurentsivõime edetabelis 34. kohal, mis on viis kohta madalam kui 2022. aastal.

Heal tasemel baasinfrastruktuur on väga oluline majanduse arengu seisukohalt, sealjuures selle arendamine ja korrashoidmine nõuab pikaajalist strateegiat ja suuri kapitalimahutusi.

Eesti baasinfrastruktuuri tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Piisavalt põllumaad (m^2 inimese kohta, 7. koht, koht ei muutunud)
- Vee kättesaadavus (küsitlus, 10. koht, tõus 2 kohta)
- Piisavad veevarud inimese kohta (16. koht, koht ei muutunud)
- Suhteliselt arenenud raudteeühendus (km teid km^2 kohta, 23. koht, tõus 1 koht)
- Suhteliselt arenenud teede võrgustik (km teid km^2 kohta, 24. koht, langus 3 kohta)

Nõrkused

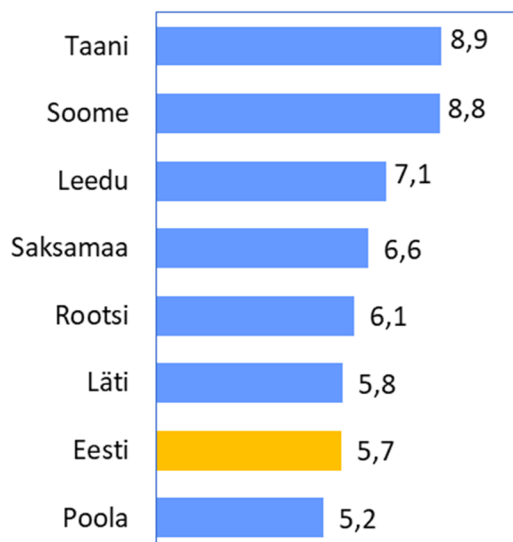
- Halvenenud õhutranspordi seis (küsitlus, 59. koht, langus 5 kohta)
- Alla 15-aastaste ja üle 65-aastaste suhe töötavasse elanikkonda (15–64 a) nn ülalpeetavate tase (55. koht, langus 1 koht)
- Aeglane rahvastiku kasv (48. koht, koht ei muutunud)
- Energeetika infrastruktuur ei ole piisavalt efektiivne (küsitlus, 50. koht, langus 5 kohta)

IMD konkurentsivõime edetabelis langes Eesti 2023. aastal baasinfrastruktuuri näitaja järgi 34. kohale (2022. a 29. koht). Eestis on piisavalt põllumaad ühe inimese kohta (püsime 7. kohal), jätkub ka veevarusid (16. koht), sealjuures nende kättesaadavus mõnevõrra paranes (2023. a 10. koht, 2022. a 12. koht). Ettevõtjate hinnangute kohaselt on Eesti raudteevõrgustiku tihedus ja teede võrk rahuldaval tasemel, kuna paiknevad edetabelite keskosas (vastavalt 23. koht ja 24. koht). Läänemere riikidest on teistest paremad hinnangud saanud endiselt Saksamaa raudteed ja autoteed. Arvestades, et raudteeliiklust peetakse keskkonnasõbralikuks transpordiks, on väga oluline, et areneks edasi Balti riikide suurim taristuprojekt Rail Baltica, mis integreerib Balti riigid Euroopa raudteevõrku. Eestis on alustatud väga olulise ja ühe mahukama tööga, ehk Ülemiste reisirterminali ehitamisega. Nagu varemgi on Eesti baasinfrastruktuuri kõige nõrgemaks lüliks kehv olukord Eesti õhutranspordis, sealjuures hinnangud on halvemad kui 2022. aastal (2023. a 59. koht, 2022. a 54. koht). Aastaga süvenesid ka Eesti energeetika infrastruktuuri probleemid (2023. a 50. koht, 2022. a 45. koht; langus 5 kohta). Eesti energeetika hõlmab energia (sh elektri ja soojusenergia ning kütuse) tootmist ja tarbimist ning selle eksporti ja importi. Energeetika valdkonda mõjutavad geopoliitika ja kliimapoliitika ning selle arendamine vajab kaalutletud poliitilisi otsuseid. Energeetika probleemide lahendamisel on tähtis

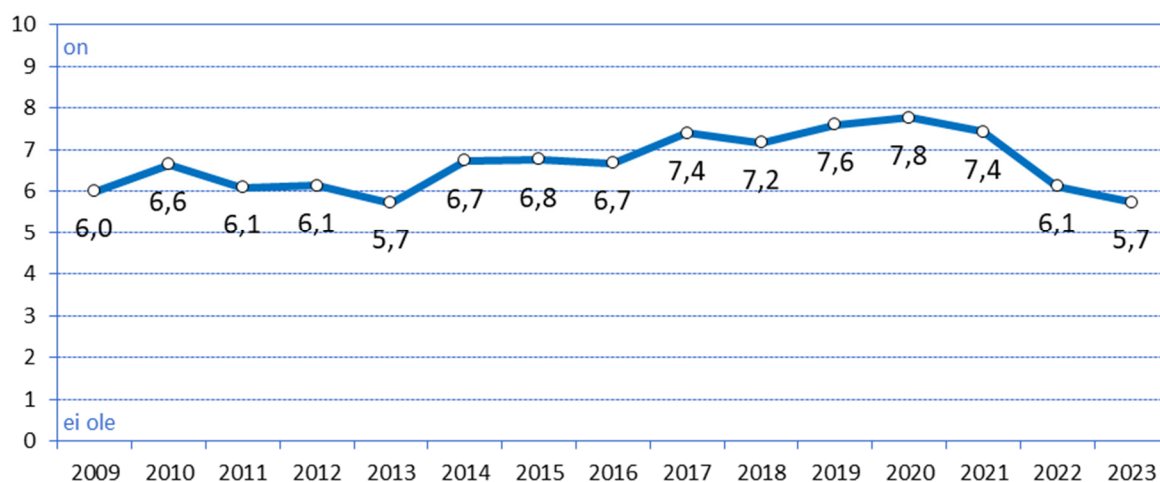
riikide koostöö, kuna ühekaupa ei suudeta nendega hakkama saada, eriti väiksemad riigid. Eesti, Läti ja Leedu on osaliselt sõltuvad elektrienergia impordist ning täielikult sõltuvad nafta ja selle toodete ning maagaasi impordist. Sellest lähtudes on turvaliste energiaühenduste ja tarnekanalite olemasolu meie majandusele väga olulised. Eesti kui Euroopa Liidu liikmesriik osaleb ühise energiapoliitika elluviimises. Muutuste ajal sõltub palju sellest, kui kiiresti suudab riik uute tingimustega kohaneda ja kriisideks valmis olla. Seetõttu tulenevad Eesti eesmärgid taastuv-energeetika valdkonnas paljuski Euroopa Liidu eesmärkidest. Käesolevas energiakriisis peab tegema otsustavaid samme, et tõsta taastuvenergia osakaalu ja kiirendada sellega seonduvat asjaajamist. Eesti taastuvenergia eesmärk on kehtestatud energiamaajanduse korralduse seaduses, milles Vabariigi Valitsus on seadnud eesmärgiks, et 2030. aastal

oleks kogu Eestis tarbitav elekter (varem 40%) toodetud taastuvatest energiaallikatest. Seoses taastuv-
elektri eesmärgi tõstmisega 100%-le tõusis ka kogu taastuvenergia tarbimise eesmärk 42%-lt 65%-le. Euroopa Liidus ja Eestis on sihiks 2050. aastaks saavutada kliimanetraalne ja keskkonnasõbralik majandus ning juba järgmise kümne aastaga oluliselt vähendada inimtegevuse mõju kekkonnale. Samas viimaste aastate sündmused näitavad, kui tähtis on iga riigi jaoks energiajulgeolek ja suutlikkus oma riigi elanikke elektri ja soojaga varustada. Ka Eesti peab suutma vajalikul määral energiat toota. Selleks arendatakse edasi võimalusi uue põlvkonna väikereaktori kasutuselevõtmist. Kiiresti edasi arenenud tehnoloogiad on muutnud tuumaenergia Eesti jaoks kaalumist väärivaks tulevikuenergia-
lahenduseks, mis tagaks energiajulgeoleku, mõistliku energia hinna ja ka kliimaeesmärkide täitmist¹¹.

Energeetika infrastruktuur ei ole/on küllaldane ja tõhus (2023, punktid 0...10)

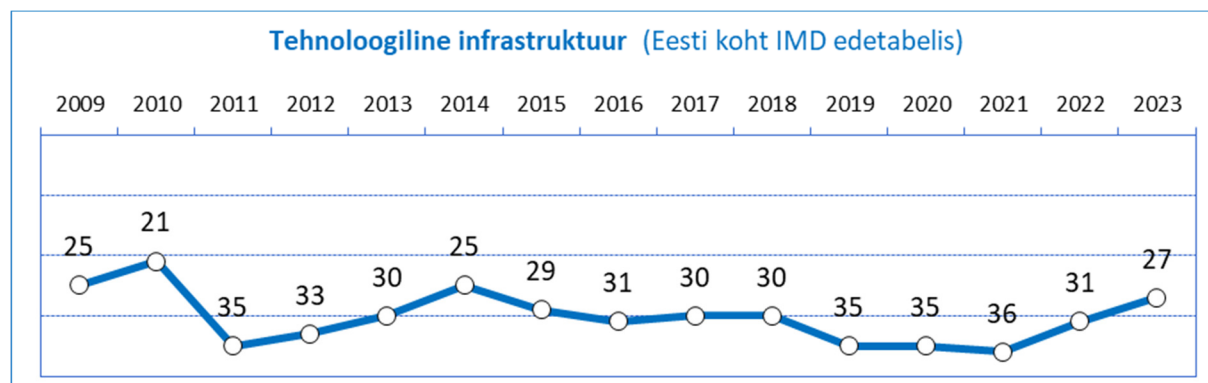
Energeetika infrastruktuur ei ole/on küllaldane ja tõhus (punktid 0...10)

¹¹ www.Fermi.ee

3.4.2. Tehnoloogiline infrastruktuur

IMD konkurentsivõime edetabelis tõusis Eesti tehnoloogilise infrastruktuuri komponendi poolest 27. positsioonile, mis on neli kohta kõrgem kui aasta tagasi.

IMD konkurentsivõime edetabelist nähtub, et Eestil on mitme info- ja kommunikatsioonitehnoloogia näitaja osas hea positsioon (nt interneti serverite turvalisus, küberturvalisus). Samas on suuri probleeme töjõu leidmisega tehnoloogilise infrastruktuuri edasiseks arenguks ning avaliku ja erasektori koostöövõimega tehnoloogia arengu küsimustes.

Tehnoloogilise infrastruktuuri tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Mobiilse lairibaühenduse (4G ja 5G) abonentide osakaal mobiilside kasutajatest (%; 7. koht, tõus 32 kohta)
- Turvalised interneti serverid (avalikult tunnustatud TLS/SSL sertifikaadid, Netcraft Secure Server Survey, 8. koht, koht ei muutunud)
- IKT teenuste eksport (10. koht, tõus 6 kohta)
- Internetikasutajate arv (1000 elaniku kohta, 13. koht, langus 1 koht)
- Küberturvalisuse hea tase (küsitlus, 15. koht, tõus 1 koht)

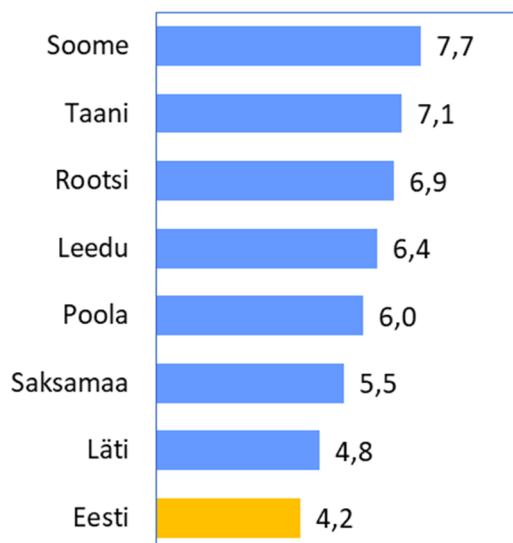
Nõrkused

- Kvalifitseeritud inseneride puudus (küsitlus, 63. koht, langus 2 kohta)
- Kommunikatsiooni tehnoloogia (heli- ja andmeside) ei vasta täiel määral äritegevuse nõuetele (küsitlus, 46. koht, langus 9 kohta)
- Avaliku ja erasektori nõrk koostöö tehnoloogia arengu küsimustes (küsitlus, 44. koht, tõus 6 kohta)
- Investeeringud telekommunikatsiooni valdkonda (% SKP-st, 43. koht, tõus 2 kohta)
- Kõrgtehnoloogia eksport (mln dollarites, 41. koht, tõus 2 kohta)

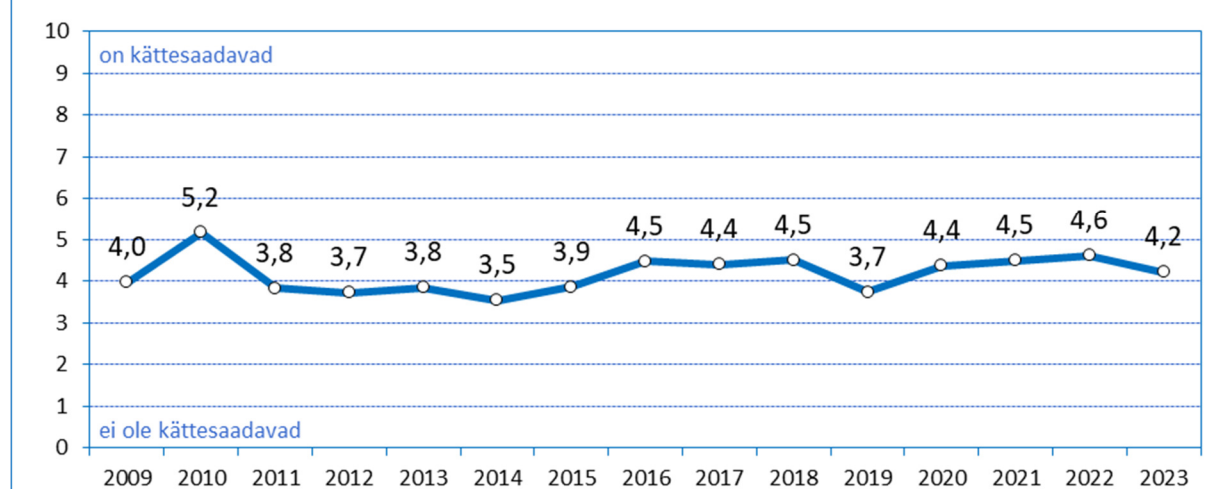
IMD konkurentsivõime edetabelis mobiilse lairibaühenduse (4G ja 5G) abonentide osakaalu järgi tõusis Eesti 7. kohale, mis on 32. koha võrra kõrgem kui aasta tagasi. Interneti serverite turvalisus ja internetikasutajate arv 1000 elaniku kohta ja ei ole aastaga muutunud, püsidest vastavalt 8. ja 13. kohal. Eesti paikneb küberturvalisusele antud hinnangute järgi IMD konkurentsivõime tabeli esimeses kolmandikus (2023. a 15. koht, 2022. a 16. koht), seejuures Läänemere riikide seas tõusime 3. kohale (2022. a 4. koht). Lähiriikidest on jätkuvalt kõige kõrgem turvalisus Soomes (3. koht). Aastaga halvenes Leedu positsioon (2023. a 31. koht, 2022. a 19. koht). Sama kehtib ka Läti kohta, kuid siin oli langus väiksem (2023. a 36. koht, 2022. a 30. koht). Ärijuhtide arvamuste kohaselt vastab Eesti kommunikatsioonitehnoloogia äri vajadustele vähemal määral kui aasta tagasi. (2023. a 46. koht, 2022. a 37. koht, langus 9 kohta). Tehnoloogia arengu finantseerimine oli aastatagusest tagasihoidlikum ning Eesti langes 30. kohale (2022. a 22. koht). Kuigi avaliku ja erasektori koostöö tehnoloogia arengu küsimustes

oli jätkuvalt nõrk, siis hinnangud sellele paranesid (2023. a 44. koht, 2022. a 50. koht), sealjuures tehnoloogia areng ja rakendamine on õiguslikult paremini toetatud (2023. a 17. koht, 2022. a 23. koht). Läbi aastate takistab ettevõtluskeskkonna arengut Eestis kvalifitseeritud tööjõu puudus, kuid 2023. aastal olukord veidi paranes (2023. a 57. koht, 2022. a 61. koht). Mõnevõrra kergemaks muutus heade IT-spetsialistide palkamine, selle indikaatori osas tõusime 38. kohale (2022. a 44. koht). Oluliselt takistab arengut kvalifitseeritud inseneride puudus, selle indikaatori järgi langes Eesti 63. kohale (2022. a 61. koht). Inseneride puudus süvenes Lätis, kes langes peaaegu Eesti tasemele (2023. a 61. koht, 2022. a 44. koht). Seevastu Leedus, kes tõusis 35. kohale (2022. a 45. koht), olukord paranes. Soome paikneb 3 kohal ehk 2 koha võrra madalamal kui aasta tagasi. Inseneride Liidu andmetel jääb Eestis lähiaastatel puudu ligi 70% vajalikest inseneridest. Eesti konkurentsivõime tõstmise eesmärgil on väljatöötatud tööjõu- ja oskuste vajadust käsitletavate valdkondlike rakendusüuringute programm OSKA¹². Üuringute käigus kombineeritakse kvantitatiivsed ja kvalitatiivsed meetodid, tehakse erialase väljaõppe analüüs, kasutades selleks statistilisi andmeid, valdkonna ekspertide intervjuusid ja infot, mis kogutakse grupiarutelude käigus. Kvantitatiivse analüüsi aluseks on erinevad registrid ja üuringute andmed. Lisaks kogutakse valdkondade esindajatelt infot tööjõu oskuste ja hariduse kohta. Intervjuudes käsitletakse majandusvaldkonda mõjutavaid tulevikutrende ja nendest lähtudes muutusi tööjõu ja selle oskuste osas. Kord aastas valmib OSKA üldine tööjõuproгноos järgmise 10 aasta kohta. Programmi rahastatakse Euroopa Sotsiaalfondi vahenditest. Inseneride puuduse leevendamiseks Eestis on käesoleval ajal käimas ESF projekt „Kutsesüsteemi reform“, mis on kinnitatud Haridus- ja Teadusministeerium poolt. Projekti elluviija ja toetuse saaja on SA Kutsekoda.

Kvalifitseeritud insenerid ei ole/on kättesaadavad (2023, punktid 0...10)

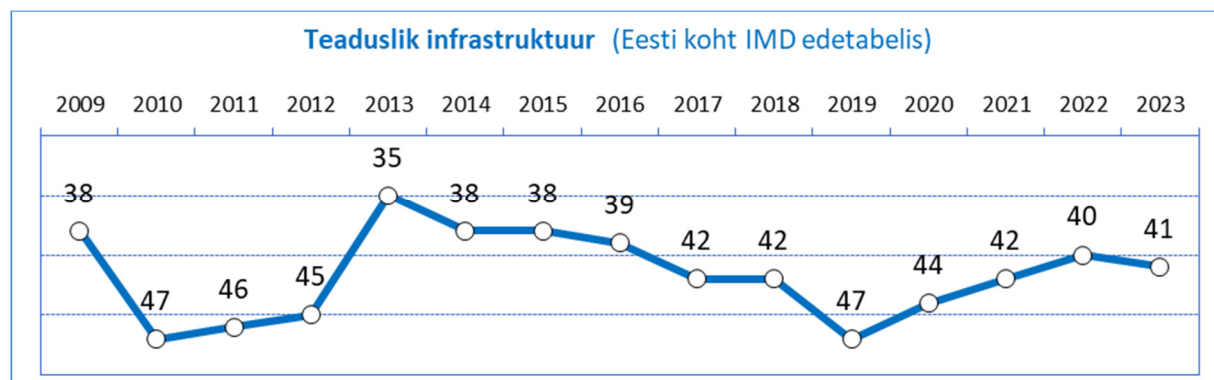
Kvalifitseeritud insenerid ei ole/on Eestis kättesaadavad (punktid 0...10)

¹² oska.kutsekoda.ee/

3.4.3. Teaduslik infrastruktuur

Eesti teadusliku infrastruktuuri komponendi hinnangud paiknesid IMD konkurentsivõime edetabelis 41. kohal.

IMD konkurentsivõime edetabelis ei ole Eesti teadusliku infrastruktuuri koondkomponent aastate jooksul oluliselt muutunud. Eelmise aastaga võrreldes langes see vaid ühe koha võrra madalamale tasemele.

Teadusliku infrastruktuuri tugevad ja nõrgad küljed:

Tugevused

- Kulutused teadus- ja arendustegevusele SKP suhtes (% SKP-st, 23. koht, langus 2 kohta)
- Intellektuaalomandi õigused on paremini kaitstud (23. koht, tõus 2 kohta)
- Ärilised kulutused teadus ja arendustegevusele SKP suhtes (% SKP-st, 24. koht, langus 1 koht)
- Teadustöö õiguslik raamistik ergutab innovatsiooni (28. koht, tõus 8 kohta)
- Teadlaste arv 1000 elaniku kohta (28. koht, koht ei muutunud)

Nõrkused

- Avaldatud teadusartiklite vähesus (55. koht, koht ei muutunud)
- Patenditoetuste vähesus (54. koht, koht ei muutunud)
- Patendi taotluste vähesus (54. koht, langus 1 koht)
- Teadus- ja arenduskulutuste väike rahaline maht (53. koht, koht ei muutunud)
- Teadus- ja arendustöötajate arv äriettevõtetes (50. koht, tõus 1 koht)

Olukord Eesti teadusliku infrastruktuuri osas ei ole viimase 3 aasta jooksul oluliselt muutunud, seejuures IMD aastaraamatus 2023 puuduvad märkimisväärsed tugevused. Eesti paikneb väikese riigina absoluutnäitajate järgi (kulutused teadus-arendustööle, teadustöötajate arv, patenditaotluste hulk) riikide edetabelite alumises pooles, samas vastavate suhtarvude järgi püsime oluliselt parematel kohtadel. IMD tabelid näitavad, et Eesti panus teaduse arengusse on nii kulutuste kui ka inimeste arvu poolest väike, samal ajal teadus- ja arendustööle tehtud kogukulutuste järgi SKP suhtes paikneme 23. kohal (2022. a 21. koht). Peaaegu samal tasemel püsivad ka ärilised kulutused teadus- ja arendustegevusele SKP suhtes (2023. a 24. koht).

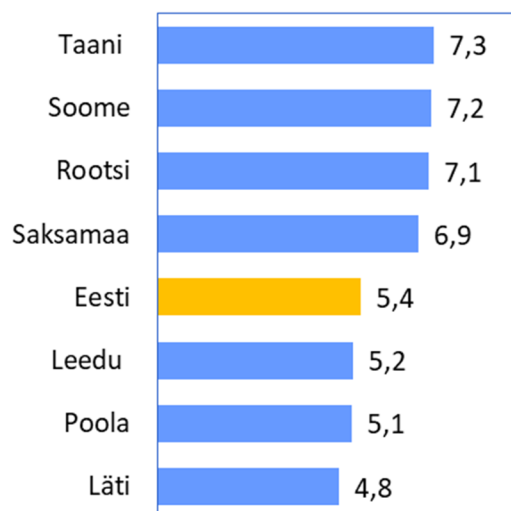
Teadustöötajate arvu poolest 1000 elaniku kohta on Eesti, nagu ka aasta tagasi, 28. kohal. Ka patenditaotluste arv on jäänud sarnaseks (2023. a 54. koht, 2022. a 53. koht), kuid nende arvu poolest elaniku kohta on Eesti 64 riigi pingereas 29. kohal. Hinnangud intellektuaalse omandi kaitsele paranesid veidi eelmise aastaga võrreldes (2023. a 23. koht, 2022. a 25. koht). Eesti ärijuhtide hinnangud teadmiste liikumisele ettevõtete ja ülikoolide vahel halvenesid (2023. a 35. koht, 2022. a 25. koht, langus 10. kohta). Vaatamata langusele, püsis Eesti Balti riikide seas esikohal. Leedu positsioon ei ole aastaga

muutunud (37. koht). Samal ajal Läti langes 46. kohale, mis on 15 koha võrra madalam kui 2022. aastal. Teadmiste liikumises ettevõtete ja ülikoolide vahel on IMD edetabelis endiselt edukaim Šveits. Põhjamaadest on esikohal Taani, kellele järgnesid Soome ja Rootsi (oli eelmisel aastal Läänemere-riikide arvestuses esikohal).

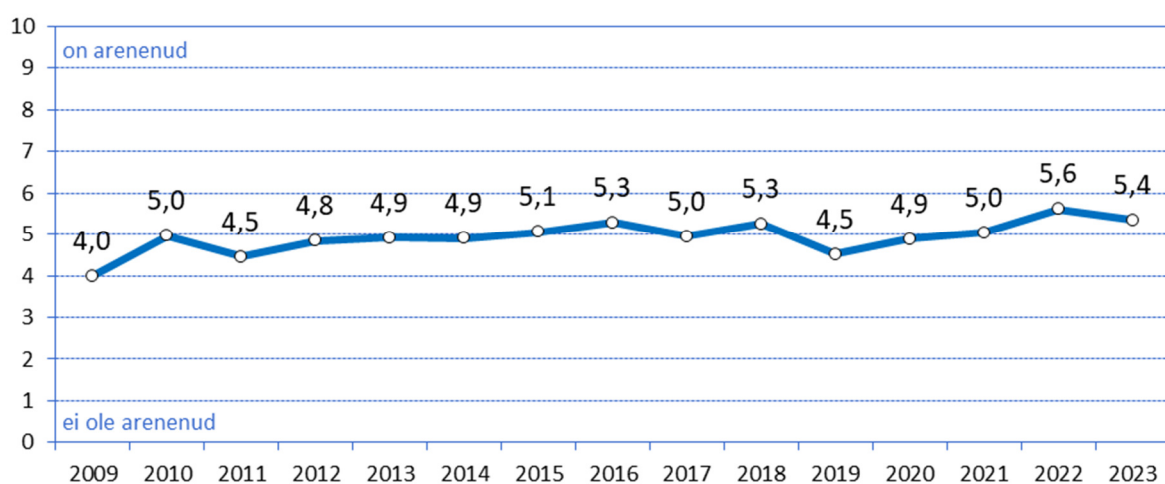
Kuna koostöö ülikoolide ja ettevõtete vahel on tähtsaimaks aluseks teadmiste põhisele majanduse arengule, soodustab riik teadlaste, tippspetsialistide, teadus- ja arendusasutuste ning ettevõtjate koostööd toetusmeetmega. Koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumiga on Riigi Tugiteenuste Keskuse poolt avatud sektoritevahelise mobiilsuse toetuse (SekMo) taotlusvoor, mis on järg 2014–2020 perioodil rahastatud samanimelisele meetmele. Toetuse eesmärk on tõsta töötajate sektoritevahelise liikumise kaudu teadmusalast koostööd

erinevates valdkondades ning soodustada koostööd Eesti teadus- ja arendusasutuste, kõrgkoolide ning Eesti era-, avaliku ja kolmanda sektori asutuste vahel¹³. Uue vooru erinevuseks on, et taotlejateks saavad olla ka riigi või avalik-õiguslikud teadus- ja arendusasutused, ülikoolid ning riigi rakendus-kõrgkoolid. Koostöö ettevõtjate ja teadlaste vahel on Eesti majanduse võtmeküsimus, sest just innovaatilised ning teadus- ja arendustegevusse panustavad ettevõtted suudavad maailmas konkureerida. Toetusmeetme kogumaht kuni 2029. aasta lõpuni on ca 29,5 miljonit, millest ca 20,5 miljonit eurot moodustab Euroopa Liidu toetus.¹⁴

Teadmiste liikumine ei ole/on arenenud ettevõtete ja ülikoolide vahel (2023, punktid 0...10)

Teadmiste liikumine Eestis ei ole/on arenenud ettevõtete ja ülikoolide vahel (punktid 0...10)

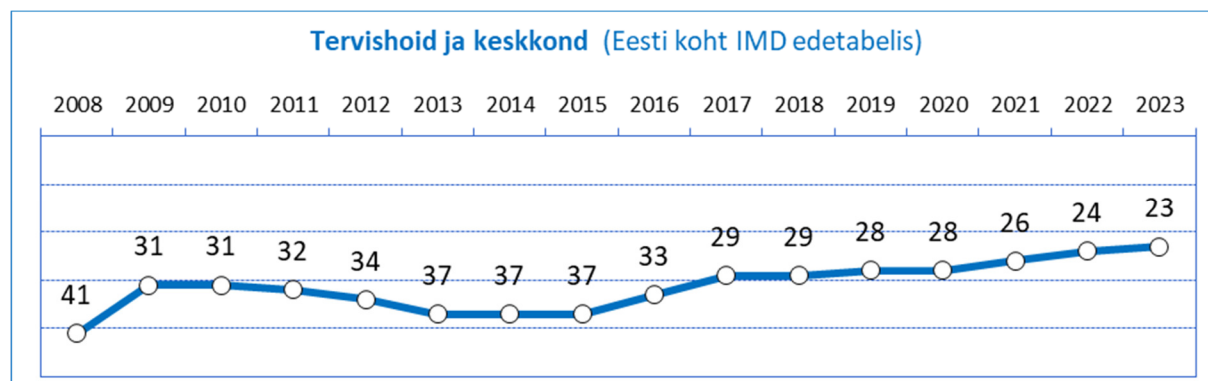

¹³ etag.ee/rahastamine

¹⁴ rtk.ee/sekmo

3.4.4. Tervishoid ja keskkond

Tervishoiu ja keskkonna komponendi osas on Eesti 64 riigi seas 23. kohal, eelmise aastaga võrreldes tõusime pingereas ühe koha võrra.

Tervishoid ja keskkond mõjutavad oluliselt riigi konkurentsivõimet, tagades jätkusuutlikkust elujõulise tööjõu, eluterve ja puhta keskkonna näol. Eesti positsiooni pingereas on tõstnud ettevõtjate kõrge hinnang elukvaliteedile ja kasvav suundumus keskkonnasõbralikkuse poole.

Tervishoiu ja keskkonna tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Madalal tasemel väikelaste suremus (2. koht, koht ei muutunud)
- Madal peenosakeste saaste (5. koht, langus 2 kohta)
- Suur biokapatsiteet (5. koht, koht ei muutunud)
- Madal CO₂ emissioon (6. koht, koht ei muutunud)
- Jätkusuutlik areng on ettevõtetele oluline (küsitlus, 18. koht, langus 4 kohta)
- Avaliku sektori suhteliselt suured kulutused tervishoiule (% kogu tervishoiu kulutustest, 21. koht, langus 1 koht)

Nõrkused

- Suur ökoloogiline jalajälg (55. koht, langus 1 koht)
- Veekasutuse efektiivsus on madal (43. koht, tõus 3 kohta)
- Keskmisest lühem eluiga ja vähem tervelt elatud aastaid (vastavalt 40. koht, langus 8 kohta ja 35. koht, langus 3 kohta)

Energia tarbimise intensiivsus Eestis ja enamikes riikides väheneb. Eestis energia tarbimine ühe ühiku SKP tootmiseks langeb samuti, kuid püsib endiselt suur (30. koht, tõus 2 koht). Eesti energiatööstus ja -tootmine annavad 52% koguheitmest. Vähendamaks põlevkivi kui Eesti peamise energiaallika kasutamisel tekkivaid keskkonnaprobleeme liigub Eesti energiatootmine keskkonnasõbralikumasse suunas ning taastuvate energiaallikate kasutamise osakaal kasvab (12. koht, tõus 6 kohta). Veekasutuse ja CO₂ emissiooni näitajad SKP suhtes küll paranevad, kuid on endiselt kõrged (vastavalt 43. koht, tõus kolm kohta ja 30. koht, tõus kuus kohta). Ohutult käideldud reovee näitajate järgi oleme riikide pingereas endiselt 24. kohal ja Eesti reoveest puhastatakse ca 91%. Peenosakeste heite kogus õhusaastes on madal (5. koht). Kokkuvõtlikult on Eesti ökoloogiline jalajälg põlevkivienergeetika tekitatud saaste tõttu endiselt suur (55. koht). Reostusprobleemide pärssivat mõju majanduse arengule hindavad ettevõtete juhid väiksemaks kui eelmistel aastatel ja oleme riikide arvestuses 23. kohal (hinne 6,38 punkti maksimaalsest 10 punktist, langus 5 kohta). Eesti äriringkondade hinnangul on säästva arengu tähtsus ettevõtete jaoks mõnevõrra langenud (hinne 6,88 punkti, 18. koht, langus 4 kohta). Keskkonnakaitsealaste seaduste piiravat mõju konkurentsivõimele hindavad ettevõtjad eelmise aastaga võrreldes

väiksemaks (hinne 6,26 punkti), kuid teiste riikide ettevõtjate hinnangul on seda veelgi vähem. Seetõttu on neil ka suurem konkurentsieelis, Eesti asetseb riikide võrdluses 26. kohal (tõus 9 kohta).

Tervishoiu kogukulud SKP suhtes on teiste riikidega võrreldes endiselt väikesed (34. koht, tõus 4 kohta). Sellest tulenevalt tervishoiuteenuste kättesaadavus järjest langeb, ravijärjekorrad on pikad ja arstiabi jaguneb riigis ebaühtlaselt. Suurenevad ravikulud, meditsiinipersonali ülekoormus ja puudus ning palgasurve süvendab neid probleeme aga veelgi. Ettevõtjad hindasid tervishoiu infrastruktuuri vastavust ühiskonna vajadustele kehvemaks kui aasta tagasi ja riikide arvestuses langesime 10 kohta (37. koht, 5,79 punkti).

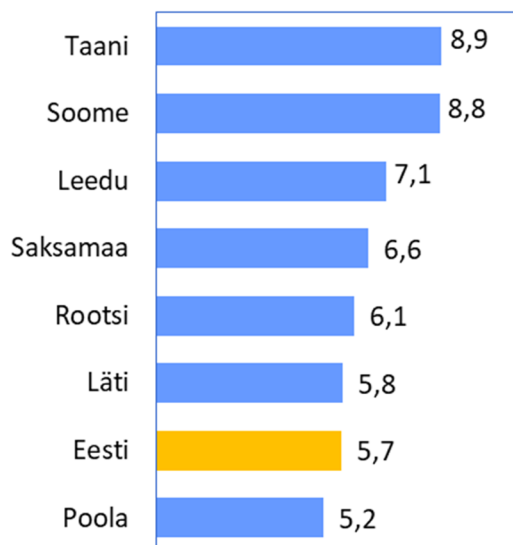
Väikelaste suremuse näitaja on madal ja püsime riikide võrdluses 2. kohal.

Eestis on oodatav keskmine eluiga sünnimomendil 77,1 aastat (2021. aasta, 40. koht, langus 8 kohta). Põhjamaadega võrreldes on see ca 4–6 aasta võrra lühem, teistest Balti riikidest ca 3–5 aastat pikem. Keskmine eluiga sünnimomendil on Eestis Statistikaameti andmetel pöördunud kasvule. 2022. aastal oli see 77,2 aastat (meestel 73,6 ja naistel 82,3 aastat). Kuigi tervena elatud aastate näitaja kasvas 2022. aastal võrreldes eelneva aastaga (69,2 aastat, 34. koht), siis riikide pingereas langesime kahe koha võrra. Enamikest Euroopa riikidest on Eesti näitaja madalam, kuid kõrgem kui teistes Balti riikides. Balti riikides on meeste ja naiste oodatava eluea erinevus suurem, kui teistes Euroopa riikides. Inimeste tervena elatud eluaastate langus pärssib inimeste võimalusi osaleda aktiivselt tööjõuturul ning suurendab tervishoiukulusid. Inimarenguindeks jäi eelneva aastaga võrreldes samale tasemele, kuid langesime riikide võrdluses kahe koha võrra ja oleme 30. kohal.

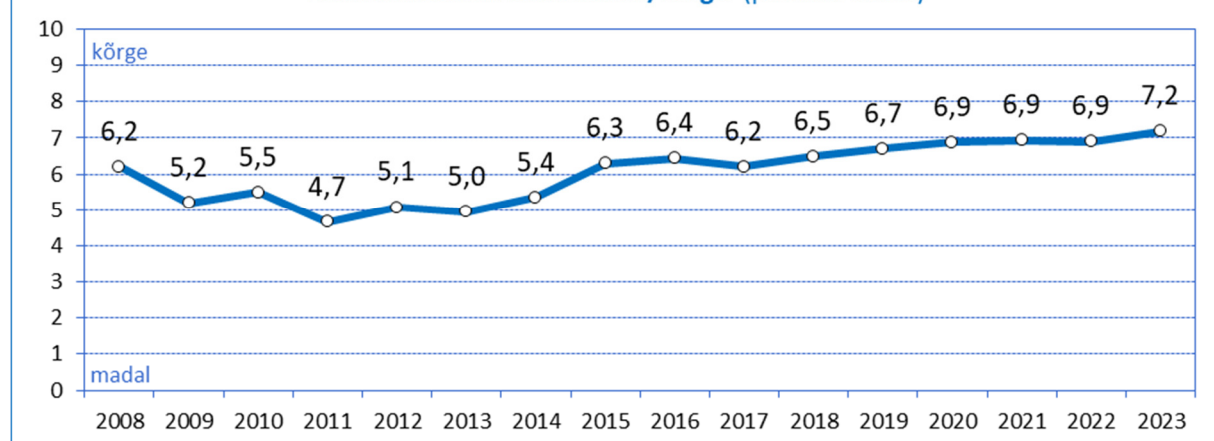
Elukvaliteet on viimastel aastatel ettevõtjate hinnangul püsinud Eestis kõrge. Võrreldes eelmise aastaga elukvaliteedinäitaja ja koht riikide võrdluses paranesid (29. koht, hinne 7,19 punkti, tõus viis kohta).

Läänemere riikidest on elukvaliteedi näitaja kõige kõrgem Taanis (9,53 punkti, üldedetabelis 3. koht), järgneb Soome (9,01 punkti, 6. koht). Eestis tõusis elukvaliteedinäitaja Balti riikidest ainsana. Leedu on üldedetabelis Eestist kahe koha võrra (31. koht, koht ei muutunud, 7,05 punkti) ja Läti 28 koha võrra (57. koht, langus 10 kohta, 4,29 punkti) madalamal positsioonil.

Energeetika infrastruktuur ei ole/on küllaldane ja tõhus (2023, punktid 0...10)

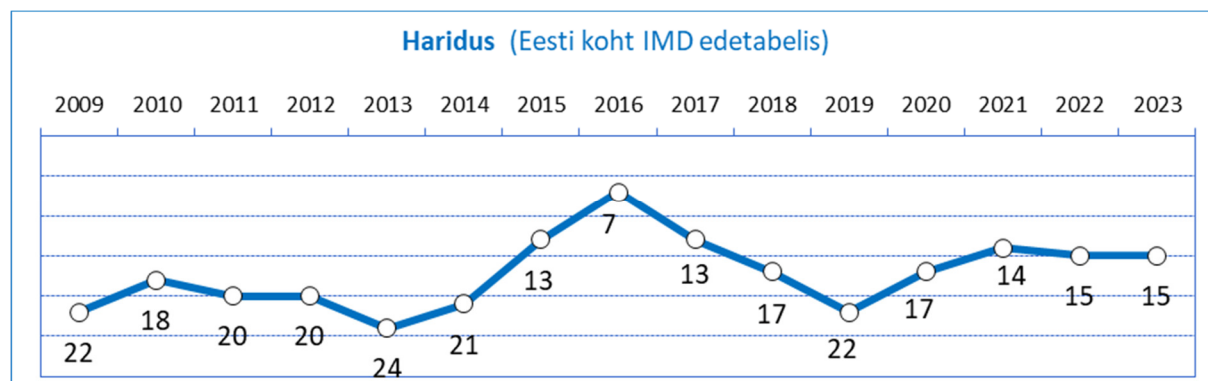

Elukvaliteet on Eestis madal/kõrge (punktid 0...10)

3.4.5. Haridus

Hinnangud Eesti haridusele püsivad kõrgel 15. kohal, mis näitab Eesti haridusvaldkonna olulist panust Eesti konkurentsivõimesse.

Haridus mõjutab märkimisväärselt riigi konkurentsivõimet. Kõrgemalt haritud inimesed aitavad luua suuremat lisandväärtust ja tõsta elanike heaolu. Tugevama konkurentsivõime eelduseks on hariduse hea tase, mis Eesti puhul on kõrgel kohal.

Hariduse valdkonna tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Head tulemused PISA testides (4. koht, koht ei muutunud) ning koolides pööratakse suurt tähelepanu reaalsainetele ja lugemisele (3. koht)
- Avaliku sektori kulutused haridusele (% SKP suhtes, 10. koht, langus 1 koht)
- Põhi- ja keskkharidus vastab konkurentsivõimelise majanduse nõuetele (11. koht, tõus 3 kohta)
- Inglise keele oskustaseme testi (TOEFL) tulemused (15. koht, tõus 16 kohta)
- Kõrgharidusega naiste osakaal 25–65 aastastest naistest (16. koht, langus 4 kohta)

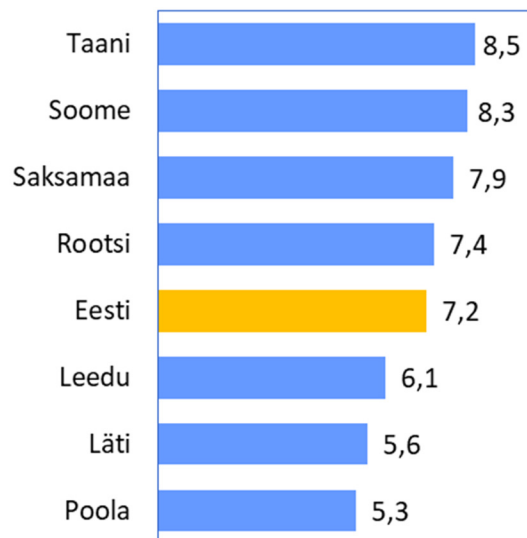
Nõrkused

- Suhteliselt suur õpilaste arv õpetaja kohta keskkhariduses (41. koht, langus 6 kohta)
- Vähemalt kolmanda taseme hariduse (kõrghariduse) omandanud 25–34 aastaste inimeste suhteliselt väike osakaal elanike hulgas (34. koht, langus 1 koht)

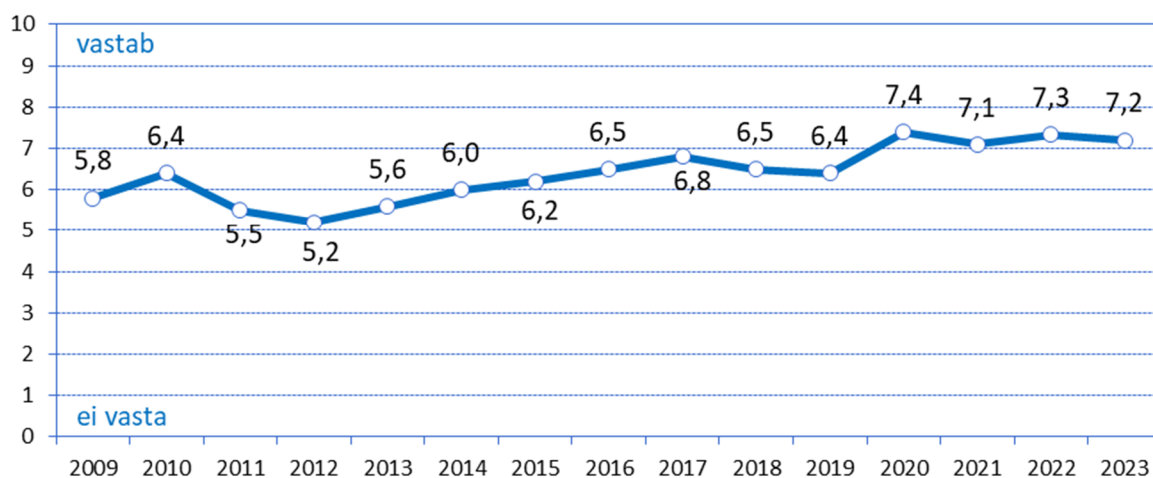
Eesti paikneb küllaltki kõrgel kohal avaliku sektori hariduskulutuste osakaalus SKP-sse (5,9% 2021. aastal, 10. koht), sealjuures kulutuste järgi ühe õppuri kohta tõusime 3 koha võrra kõrgemale (2021. a 25. koht). Avaliku sektori kulutused haridusele olid elaniku kohta 1652 USD (26. koht, langus 1 koht). Paranesid äriühingute hinnangud Eesti põhi- ja keskkhariduse vastavusele konkurentsivõimelise majanduse vajadustele (2023. a 11. koht, 2022. a 14. koht). Kõige rohkem ehk 16 koha võrra suurenes inglise keele oskustaseme testi (TOEFL) tulemuste positiivne mõju ning tõusime 64 riigi seas 15. kohale. Eesti hariduse kõrget taset kinnitavad PISA testide tulemused, nende järgi püsime IMD edetabeli eesotsas (4. koht), sealjuures pööratakse koolides suurt tähelepanu reaalsainetele ja lugemisele, mille järgi oleme jätkuvalt 3. kohal. Eesti hariduse nõrkuseks võib pidada suhteliselt suurt õpilaste arvu õpetaja kohta keskkhariduses, selle indikaatori järgi langesime 41. kohale. Eesti pole jätkuvalt kõige atraktiivsem välisstudengite jaoks (24. koht, tõus 1 koht). Mõnevõrra parem alamedetabeli koht on Eesti tudengite õppima suundumisel välisriikidesse (19. koht, langus 2 kohta). Kõrghariduse indeksi näitajalt (Times Higher Education järgi) olime keskmisel tasemel (28. koht, langus 2 kohta).

Ülikoolihariduse vastavuse järgi konkurentsivõimelise majanduse nõuetele püsis Eesti edetabeli esimeses pooles (2023. a 21. koht, 2022. a 19. koht). Kõrgharidusega naiste osakaal Eestis oli 2021. aastal 52,0% (25–65 aastastest naistest, 16. koht). Selle indikaatori järgi edestasid läänemereriikidest Eestit Rootsi (11. koht) ja Leedu (14. koht). Samal ajal lähiriikidega võrreldes oli kõrghariduse omandanud kuni 34-aastaste elanike osatähtsuse järgi Eesti positsioon tagasihoidlikum (2021. a 34. koht). Selles kategoorias püsis esikohal Leedu (2021. a 13. koht), Läti jäi 30. kohale ja Soome langes 40. kohale. Ärijuhtide küsitlus näitas, et juhtimisalase hariduse vastavus äriühingukondade vajadustele ei ole aastaga oluliselt muutunud (2023. a 21. koht, 2022. a 20. koht). Vaatamata sellele, et ülikoolihariduse vastavusele konkurentsivõimelisele majandusele anti suhteliselt kõrged hinnangud, on ettevõtete ja ülikoolide koostöö juba aastaid üks räägitumaid teemasid nii haridus- kui ettevõtluspoliitikas. Ülikoolidele heidetakse ette liigset akadeemilisust ja elukaugust. Samal ajal TÜ Euroopa Kolledž¹⁵ käivitas projekti „Euroopa Liidu alaste tippspetsialistide ettevalmistuse tagamine Eestis“. Projekti tulemusena peaks valmima õppekava, mis ühendab akadeemilised traditsioonid praktiliste vajadustega ning võimaldab pakkuda tööandjatele vajaliku kvalifikatsiooniga spetsialiste. Haridus- ja Teadusministeerium on väljatöötanud ettevõtlusõppe programm Edu ja Tegu¹⁶ ning selle raames läbi viidud uuringu käigus tõid õppijad välja, et ettevõtlusõpe võiks olla praktilisem ja seotud rohkem päris töömaailmaga. Õppijad soovivad käia rohkem ettevõtetes, et mõista paremini erilaadseid tööülesandeid ning ettevõtluskeskkonda. Samuti leiti, et õppesse tuleks kaasata oma ala praktikuid ja ettevõtjaid, kes aitaksid paremini mõista päriselus tekkivaid probleeme. Haridusasutuste ja ettevõtjate koostöö pakub võimalusi ettevõtluse ja ka muude ainete õpetamiseks.

Ülikooliharidus ei vasta/vastab majanduse vajadustele (2023, punktid 0...10)

Ülikooliharidus Eestis ei vasta/vastab majanduse vajadustele (punktid 0...10)

¹⁵ ut.ee

¹⁶ ettevotlusope.edu.ee

4. EESTI MAJANDUSARENGUT TAKISTAVAD TEGURID

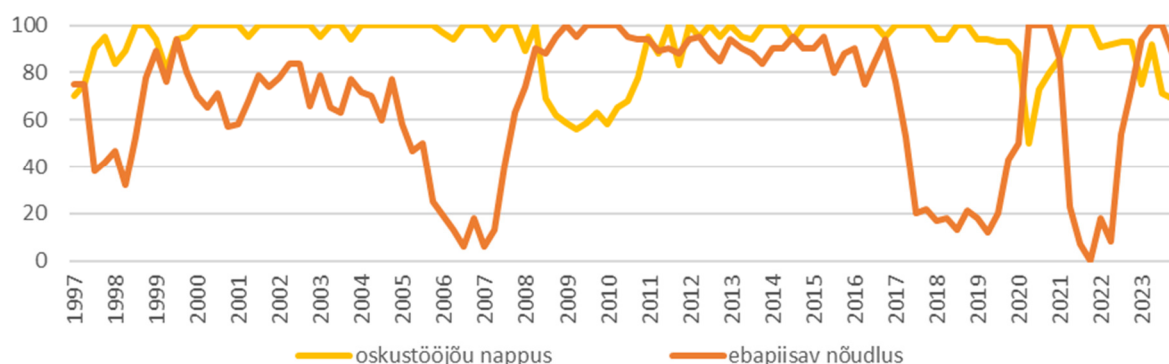
Eesti majandusekspertide¹⁷ hinnangul on Eesti arengut viimastel aastakümnetel enim takistanud oskustööjõu puudus (tabel 4.1 ja joonis 4.1). Vaid majanduskriiside tingimustes (2008/2009. aasta ja 2020. aasta pandeemia) on see probleem oma teravust kaotanud.

2023. aastal tõusid olulisimateks takistavateks teguriteks ebapiisav nõudlus ja rahvusvahelise konkurentsivõime vähesus, neile järgnes ebasoodne keskkond välisinvestoritele. 2021. ja 2022. aastal suurimaks kitsaskohaks olnud oskustööjõu nappus langes neljandale kohale, jagades seda koos vähese usaldusega valitsuse majanduspoliitika suhtes. Lisaks eelnimetatutele nähti 2023. aastal olulise probleemina ka vähest innovaatsilisust.

Tabel 4.1. Eesti ekspertide hinnangud riigi ees seisvatele probleemidele
(detsembri küsitlus, % ekspertidest, kes antud tegurit nimetasid)

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Vähene usaldus valitsuse majanduspoliitika suhtes	64	79	53	21	40	69
Ebapiisav nõudlus	21	43	100	0	73	88
Vähene innovaatsilisus	94	100	60	57	67	63
Infrastruktuuri mahajäämus	43	38	20	36	47	38
Rahvusvahelise konkurentsivõime vähesus	87	64	53	50	67	88
Kaubandustõkked ekspordile	44	29	33	23	47	38
Oskustööjõu puudus	100	93	80	100	93	69
Juriidilised ja administratiivsed takistused äritegevusele	31	8	27	15	20	38
Ebasoodne keskkond välisinvestoritele	27	8	27	15	47	75
Kapitali vähesus	7	7	7	7	13	13
Keskpanga poliitika vähene usaldusväärsus	0	0	0	15	13	19
Võlgade ebaefektiivne haldamine	14	15	20	23	20	6
Sissetulekute ebavõrdsuse suurenemine	14	31	47	71	53	31
Poliitiline ebastabiilsus	23	50	53	15	20	31
Korruptsioon	27	17	27	15	14	0
KOKKU	596	582	607	463	634	666

Joonis 5.1. Oskustööjõu puudust ja ebapiisavat nõudlust nimetanud Eesti ekspertide osakaal (%)

¹⁷ EKI majandusekspertide paneel. Küsitluste tulemused leiab kvartaalsetest väljaannetest „Konjunktuur“.

Kuna oskustööjõu puudus on Eesti jaoks läbi aastate olnud murekohaks, siis on oluline vaadata, kuidas on tööturuga olukord teistes riikides. Üheks regulaarselt ilmuvaks rahvusvaheliseks ülevaateks, mis annab rohkem taustainformatsiooni erinevate riikide tööturgude kitsaskohtadest, on IMD poolt koostatav World Talent Ranking. 2023. aastal asus Eesti selles reitingus¹⁸ 17. kohal 64 riigi hulgas (vt tabel 4.2) ja aastaga koht ei muutunud. Alates 2016. aastast on Eesti parandanud oma positsiooni 9 koha võrra. IMD reiting tugineb kolmele sambale: haridusse ja tööjõu arendamisse tehtud investeeringud, riigi atraktiivsus tööjõule ja tööturu tegelik olukord. Eesti positsioon paranes III samba osas, jäi samaks II samba ja halvenes mõnevõrra I samba osas. Haridusse ja tööjõu arendamiseks tehtavate investeeringute samba osas oleme 13. kohal ning langus aastaga oli 3 kohta. Riigi atraktiivsuse osas oleme 19. kohal (koht ei muutunud) ja tööturu tegeliku olukorra osas oleme 20. kohal (aastaga tõusime 11 kohta). Viimase kaheksa aastaga on Eesti muutunud nii kohalikule kui välistööjõule oluliselt atraktiivsemaks ja siin oleme oma positsiooni parandanud 16 koha võrra. Ka lõpptulemus – tööturu tegelik olukord on nende aastatega jõudsalt paranenud (14 kohta).

Tabel 4.2. Eesti positsioon IMD oskustööjõu uuringus aastatel 2015–2023 (koht 64 riigi hulgas)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
KOKKU	26	29	28	27	19	19	17	17
Haridusse tehtud kulutused (I sammas)	13	14	16	21	10	12	10	13
Riigi atraktiivsus kohalikule ja välistööjõule (II sammas)	35	38	33	23	19	20	19	19
Tööturu olukord (III sammas)	34	35	31	35	32	29	31	20

Maa ilma riigid võib tinglikult jagada nelja gruppi:

- riigid, kes panustavad tagasihoidlikult haridusse ja tööjõu arendamisse, ei ole tööjõule atraktiivsed ja kus tööturu olukord on halb (näiteks Brasiilia, Venetsueela, Lõuna-Aafrika Vabariik);
- riigid, kes panustavad tagasihoidlikult haridusse ja täiendkoolitusse, kuid on tänu muudele teguritele (huvitav maa, hea kliima) või läbi valitsuse atraktiivse immigratsioonipoliitika või tänu demograafilisele situatsioonile saavutanud selle, et tööturul suuri probleeme ei ole (nt Lirimaa, Singapur, AÜE);
- riigid, kes panustavad haridusse ja tööjõu arendamisse ja kus atraktiivsus ning tööturu olukord on hea (nt Šveits, Belgia, Rootsi);
- riigid, kes panustavad aktiivselt haridusse ja tööjõu arendamisse, kuid kelle atraktiivsus ja olukord tööturul on keskpärane (nt Eesti, Läti, Leedu).

¹⁸ IMD World Talent Ranking 2023.

Tabel 4.3. Riikide positsioon IMD oskustööjõu uuringus 2023. a

Kokku riigi koht	Riik	Kokku riigi koht	Riik	Kokku riigi koht	Riik
1	Šveits	23	Leedu	45	Tai
2	Luksemburg	24	Prantsusmaa	46	Horvaatia
3	Island	25	Portugal	47	Indoneesia
4	Belgia	26	Sloveenia	48	Ungari
5	Holland	27	Bahrein	49	Türgi
6	Soome	28	Kuveit	50	Tšiili
7	Taani	29	Küpros	51	Slovakkia
8	Singapur	30	Katar	52	Jordaania
9	Austria	31	Uus Meremaa	53	Rumeenia
10	Rootsi	32	Hispaania	54	Argentiina
11	Norra	33	Malaisia	55	Peruu
12	Saksamaa	34	Korea	56	India
13	Kanada	35	Suurbritannia	57	Kolumbia
14	Iirimaa	36	Saudi Araabia	58	Bulgaaria
15	USA	37	Kreeka	59	Mehhiko
16	Hong Kong	38	Kasahstan	60	Filipiinid
17	Eesti	39	Läti	61	Lõuna Aafrika
18	Austraalia	40	Botswana	62	Venetsueela
19	Israael	41	Hiina	63	Brasiilia
20	Taiwan	42	Itaalia Horvaatia	64	Mongoolia
21	Tšehhi	43	Jaapan		
22	AÜE	44	Poola		

Haridusse ja täiendkoolitusse tehtud investeeringute osas on Eesti 64 riigi hulgas 13. kohal. Eestis on naised hästi kaasatud tööturule (6. koht), haridusele eraldatud osa on SKP suhtes piisavalt suur (10. koht) ja hästi on korraldatud töötajate täienduskoolitus (12. koht). Hariduse teisel tasemel võiks olla enam õppejõude õpilaste kohta (41. koht) ja tervishoiu infrastruktuur võiks olla parem (37. koht).

Tööturu atraktiivsuse osas on Eesti 19. kohal. Hea tööjõu leidmine on ettevõtetele oluline (12. koht), juriidiline süsteem on õiglane (14. koht) ja elu ei ole liialt kallis (19. koht). Probleemiks on juhtide (47. koht) madalad palgad.

Tööturu olukorra poolest oleme 20. kohal. Positiivsena paistab Eesti silma PISA testide heade tulemuste poolest (4. koht). I ja II taseme haridus vastab meie ühiskonna vajadustele (11. koht). Eesti nõrkuseks on aga kvalifitseeritud tööjõu nappus. Ettevõtjate hinnangul on kvalifitseeritud tööjõu kättesaadavus halb (57. koht) ning viimaste aastatega pole siin olulist paranemist toimunud. Ei jätku hea haridusega töötajaid kriitilise tähtsusega töökohtadele (rahvusvahelise kogemusega tippjuhid, finantsjuhid, müügijuhid, IT-spetsialistid jne).

Eesti on jõudnud majandusarengus staadiumi, kus tootlikkuse kasvuks on määrava tähtsusega tööjõu hea kvalifikatsioon ja investeeringud innovatsiooni. Samas ei lisandu demograafilise olukorra tõttu lähiaastatel tööturule piisavalt uut haritud tööjõudu ja eriti napib IT ning inseneri erialade spetsialiste. Riigi jaoks peaks olema eraldi prioriteediks suurendada tehniliste erialade populaarsust ja lisada õppekohti, et suurendada selles valdkonnas õppivate ja lõpetavate tudengite hulka.

5. EESTI POSITSIOON RAHVUSVAHELISTES REITINGUTES

Rahvusvahelised reitingud aitavad võrrelda ühe riigi tulemusi teistega, et hinnata, mida on riigid saavutanud ning mida on vaja paremaks muuta. Samuti näitavad reitingud riikide edusamme teatud eesmärkide saavutamisel. Reitingud võimaldavad saada kiiresti ülevaadet riikide tugevustest ja nõrkustest ning arengutasemest ja arengutrendidest.

Lisame valiku [rahvusvaheliste reitinguagentuuride ja analüüsikeskuste](#) hinnanguid, mis iseloomustavad Eesti majandusolukorda 2023. või 2022. aastal, võrreldes teiste riikidega:

- **Rahvusvaheline konkurentsivõime reiting (IMD)**
IMD World Competitiveness Yearbook 2023. 26. koht 63 riigi võrdluses. Võrreldes 2022. aastaga on Eesti langenud 4 kohta.
- **Maaailma talentide reiting (IMD)**
The 2023 IMD World Talent Ranking. 17. koht 64 riigi võrdluses. Edetabel on koostatud vastavalt kolmele tegurile – investeringud ja areng, atraktiivsus ning oskuste ja pädevuste kättesaadavus. Võrreldes aasta varasemaga jäi Eesti samale tasemele.
- **Digitaalse arengutaseme reiting (IMD)**
IMD World Digital Competitiveness Ranking 2023. 18. koht 64 riigi võrdluses. Võrreldes 2022. aastaga tõusis Eesti 2 koha võrra. Reiting järjestab riike suutlikkuse ja valmisoleku järgi võtta kasutusele ning uurida digitaaltehnoloogiaid ettevõtluses, valitsemises ja ühiskonnas laiemalt.
- **Globaalne innovatsiooniindeks (WIPO)**
Global Innovation Index 2023. aastal asub Eesti 132. riigi võrdluses 16. kohal (tõusis aastaga 2 kohta). Globaalne innovatsiooniindeks on *World Intellectual Property Organization* avaldatav iga-aastane edetabel, mis võrdleb riikide innovatsioonialast suutlikkust ja edukust.
- **Rahvusvaheline inimarengu indeks (ÜRO)**
Global Human Development Index. 2022. aastal 31. koht 191 riigi hulgas. Võrreldes 2021. aastaga langes Eesti 1 koha võrra. Indeks mõõdab riikide sotsiaalset ja majanduslikku arengut, keskendudes elanike oodatavale elueale, hariduse omandamisele kuluvale ajale ja rahvamajanduse kogutulule elaniku kohta.
- **Rahvusvaheline majandusvabaduse indeks (The Heritage Foundation)**
Index of Economic Freedom. 2023. aastal 6. koht 177 riigi hulgas. Võrreldes möödunud aastaga on Eesti 1 koha võrra tõusnud. Majandusvabaduse indeksi kaudu hinnatakse riikide kaubandusvabadusi, maksukoormust, kohtute tõhusust, valitsuste kulutusi, ärivabadusi jpt.
- **Rahvusvaheline pikaajaliste väliskohustuste täitmise võimet iseloomustav reiting (S&P).**
Reitinguagentuur Standard & Poor's (S&P) kinnitas 2023. aasta augustis Eesti riigireitingu senisel kõrgel tasemel AA– koos negatiivse väljavaatega. Eesti reitingut toetavad tugevad institutsioonid ning tugev majandus- ja eelarvepoliitika, aga ka kulumine Euroopa Liitu ja NATOsse. Reitingu negatiivne väljavaade peegeldab agentuuri hinnangut, et käimasolev sõda võib Eesti väikesele ja avatud majandusele kaasa tuua oodatust suuremad kulud. Reitinguagentuur Fitch muutis Eestile varem antud AA– taseme A+ tasemeks koos stabiilse väljavaatega. Selle põhjuseks on valitsussektori kasvav võlg, eelarve senisest kõrgem puudujääk, käibemaksu, ettevõtete tulumaksu ja teiste maksude tõus.

- **Globaalne korruptsioonindeks** (Global Risk Profile)
Global Corruption Index. See indeks hindab riikide korruptsiooni ja majanduskuritegevuse taset ja Eesti on selles 2023. aastal 6. kohal, langedes aastaga 1 koha võrra.
- **Rahvusvaheline korruptsioonitajumise indeks** (Transparency International)
Corruption Perception Index. Korruptsioonitajumise indeks hindab korruptsiooni taset avalikus sektoris ja poliitika kujundamises ning kuidas seda tajutakse välisekspertide ja äriühingute poolt. Eesti asus 2022. aastal 14. kohal 180 riigi võrdluses, aastaga langes 1 koha võrra.
- **Riikide majandusliku ebavõrdsuse edetabel** (Global Finance)
World Inequality Ranking. See edetabel näitab riikide rahvatulu jaotust 50% kõige vaesema elanikkonna ning kõige rikkama 10% ja 1% elanikkonna vahel. Mida väiksemat osa rahvatulust omab vaesem elanikkonna grupp, seda ebavõrdsema varandusliku jaotusega riigiga on tegemist ja vastupidi. 2023. aasta seisuga asub Eesti selles pingereas 169 riigi hulgas 132. kohal.
- **Rahvusvaheline maksude konkurentsivõime indeks** (Tax Foundation)
International Tax Competitiveness Index. See indeks püüab mõõta, mil määral riigi maksusüsteem järgib kahte olulist maksupoliitika aspekti: konkurentsivõimet ja neutraalsust. Ameerika mõttekoja *Tax Foundation* avaldatav indeks hõlmab 38 OECD riiki ja Eesti oli nende hulgas 2023. aastal juba kümnendat aastat järjest 1. kohal.
- **Rahvusvaheline soolise lõhe indeks** (WEF)
The Global Gender Gap Index. See indeks mõõdab naiste ja meeste vahelisi erinevusi neljas põhivaldkonnas: võimalused ja osalemine majanduselusel ning poliitiliste otsuste tegemisel, haridusel, tervislikus seisundis ning oodatavas elueas. 2023. aastal on Eesti 146 riigi hulgas 22. kohal ja soolise lõhe indeks on 0,782 (soolise lõhe puudumisel oleks indeks 1). Soolise lõhe määr kasvas aastaga 0,048 ja Eesti tõusis 2022. aastaga võrreldes riikide edetabelis 30 koha võrra.